

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

KATALIKŲ TEOLOGIJOS FAKULTETAS

TEOLOGIJOS KATEDRA

Virginijus Štilpa

**NAUJOSIOS JAUNIMO SIELOVADOS GAIRĖS NEFORMALIAJAME UGDYME X
MOKYKLOJE**

Licenciato baigiamasis darbas

Pastoracinės teologijos studijų programa, valstybinis kodas 621V64001
Teologijos studijų kryptis

Vadovas dr. A. Vasiliauskaitė

(Parašas)

(Data)

Apginta doc. dr. Benas Ulevičius

(Fakulteto dekanas)

(Parašas)

(Data)

Kaunas, 2017

TURINYS

SANTRAUKA	2
SUMMARY	3
SAVOKŲ ŽODYNAS	4
ĮVADAS	5
I. NEFORMALIOJO UGDYMO SAMPRATA	9
1. Ugdymo samprata Bažnyčios mokyme	9
2. Jėzaus kaip ugdytojo pavyzdys	15
3. Neformaliojo ugdymo apibrėžtis ir tikslai mokykloje	19
II. JAUNIMO SIELOVADOS GALIMYBĖS MOKYKLOJE	24
1 Jaunimo sielovados samprata	24
2. Socialinės-kultūrinės aplinkos įtaka 15–18 metų jaunuolių asmenybės formavimuisi	28
3. Jaunimo sielovados programos, patvirtintos mokykloje, jų privalumai ir trūkumai	33
III. JAUNIMO SIELOVADA NEFORMALIOJO UGDYMO PROCESE X MOKYKLOJE. LYGINAMOJI ANALIZĖ	40
1. Tyrimo aplinka ir metodai	40
2. Tyrimo rezultatų analizė ir apibendrinimas	41
IV. JAUNIMO SIELOVADOS NEFORMALIAJAME UGDYME NAUJOSIOS GAIRĖS	48
1. Naujosios programos tikslai ir uždaviniai	48
2 Naujosios programos veiklos būdai, galimybės ir perspektyva mokykloje	54
IŠVADOS	64
REKOMENDACIJOS	66
LITERATŪRA	67
PRIEDAI	71

SANTRAUKA

NAUJOSIOS JAUNIMO SIELOVADOS GAIRĖS NEFORMALIAJAME UGDYME X MOKYKLOJE

Darbą sudaro įvadas, keturios dalys, išvados, rekomendacijos bei priedai.

Darbe nagrinėjama jaunimo sielovados situacija neformaliajame ugdyme Lietuvos mokykloje, aptariami šios veiklos trukdžiai, nagrinėjama mokinių įsitraukimo problema, aptarti socialiniai-kultūriniai veiksniai, trukdantys jaunuoliui formuoti teigiamą pasaulėžiūrą ir tradicines vertybes.

Teorinėje dalyje (pirmuose dviejuose skyriuose) aptariamas požiūris į ugdymą Bažnyčios mokyje, apžvelgiama labiausiai šį mokymą Lietuvos švietimo sistemoje atitinkanti Katalikiškojo ugdymo ir katalikiškųjų mokyklų koncepcija, pristatomas Jėzaus kaip ugdytojo pavyzdys bei ko iš šio pavyzdžio gali pasimokyti šiuolaikinis ugdytojas, pateiktos neformaliojo ugdymo apibrėžtys ir tikslai bei bendra padėtis Lietuvos mokyklose, aptariama sielovados samprata, jos tikslai ir veiklos formos, padedančios glaudžiau susieti tikėjimą su gyvenimu, autoritetų svarba sielovadoje, jų rengimo problema, kompetentingų specialistų trūkumas, bei bendra sielovados situacija mokykloje. Taip pat apžvelgtas jaunuolio santykis su socialine-kultūrine aplinka, jos keliama iššūkiai bei reikšmė jaunuolio asmenybei bei įtaka katalikiškųjų vertybių formavimui.

Trečioje dalyje atliktas tyrimas, kurio metu buvo siekiama atskleisti sielovados padėtį X mokykloje, pateikti jo rezultatai. Tyrimo metu atskleistos jaunuolių požiūrio į tikėjimą ir šeimos bei amžiaus sąsajos, šeimos modelio įtaka jaunuolio religingumui. Aptarti moksleivių lūkesčiai dėl sielovados veiklos mokykloje ir trukdžiai juos įgyvendinti. Tyrimo duomenys apibendrinti.

Ketvirtoje dalyje aptariama šiuo metu mokyklose vykdoma sielovados veikla, jos trūkumai ir šių trūkumų priežastys – tiek Lietuvoje, tiek pasaulyje, siūlomos priemonės, kaip juos šalinti ir jų išvengti. Pristatomos naujos Jaunimo sielovados gairės, remiantis užsienio autorių praktika ir rekomendacijomis, pateikti siūlymai, kaip tobulinti jaunimo neformaliojo ugdymo sielovados programas, atsižvelgiant į jaunuolių amžių ir įtraukiant į jas daugiau veiklos formų. Baigiamojoje dalyje pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

SUMMARY

NEW YOUTH MINISTRY GUIDELINES IN INFORMAL EDUCATION AT X OF SCHOOL

The thesis consists of an introduction, four chapters, conclusions, recommendations, and appendices. The paper examines youth ministry as part of informal education at a Lithuanian school, discusses the obstacles in this sphere, analyzes the problem of student engagement and elaborates on the social and cultural factors that hinder young people from developing traditional values and a positive outlook on life. The theoretical section (the first two chapters) discusses the approach to education in Church doctrine and aims at reviewing the concept of Catholic education and Catholic schools, which are the closest equivalents of this approach in the Lithuanian educational system. This section of the paper presents Jesus as a model educator and discusses what a modern teacher could learn from His example. In addition, it describes the definitions and objectives of informal education and the overall situation in Lithuanian schools in this respect, discusses the concept and goals of ministry, as well as the activities that may create a closer link between faith and everyday life, the importance of authority figures in pastoral care and the problems associated with their preparation, the lack of competent professionals, and the general pastoral situation at the school. Furthermore, this section explores the relationship between young people and the social and cultural environment, the challenges posed by the latter and the impact the young people's surroundings may have on their personality and on the development of Catholic values. The third section consists of a study designed to reveal the pastoral situation at a particular school, X of school. The study revealed young people's approach to faith, as well as to intergenerational and family connections, and demonstrated the influence of the family on young people's faith. In this section, the author discusses the students' expectations regarding the pastoral activities of the school and the obstacles to fulfilling them. The results of the study have been summarized. The fourth section discusses the pastoral activity carried out in schools at present, its shortcomings and the reasons behind them, both in Lithuania and in the rest of the world. Measures are proposed to address or prevent these shortcomings. The author introduces new youth ministry guidelines based on the practice and recommendations of foreign authors, and offers suggestions on how to improve and diversify the pastoral care programs carried out as part of informal educational programs for young people depending on the age of the participants. The final section contains conclusions and recommendations.

SĄVOKŲ ŽODYNAS

Apaštalauti – skelbti religines ar kitokias idėjas (VLKK Terminų žodynas).

Asumpcionistės – vienuolių, Marijos Dangun ėmimo seserų kongregacija

Bažnyčios mokymas – Bažnyčios tėvų, Magisteriumo, Šv. Tradicijos palikimo

skelbimas ir aiškinimas žmonėms. Tikėjimo skelbimas, skatinimas įgyvendinti prigimtinio įstatymo priesaikas, vedančias į išganymą (KBK, 2007, 5).

Ekumenizmas – judėjimas dėl visų krikščionių bažnyčių susivienijimo (Terminų žodynas internete).

Evangelizacija – bažnyčios veikla, turinti tikslą skelbti evangeliją – Kristaus mokymą ir platinti krikščionybę tarp tautų ir atskirų žmonių (Terminų žodynas internete).

Katechezė – (vok. *Katechese*, lot. *katecheo* – mokausi atmintinai) – rel. krikščionių religijos pagrindų mokymas (Terminų žodynas internete)..

Kohabitacija – gyvenimas poroje iki santuokos (VLKK Terminų žodynas).

Neformalusis ugdymas (švietimas) – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, išskyrus formaliojo švietimo programas (LR Švietimo įstatymas).

Pastoracija – kunigo darbas su tikinčiaisiais (VLKK Terminų žodynas).

Sielovada – Katalikų Bažnyčios tarnystė parapijoje, padedanti žmogui pažinti Dievą, stiprinti krikščioniškąją dvasingumą. Vadovavimas religiniam gyvenimui (Terminų žodynas internete).

Pasaulėžiūra – pažiūrų į pasaulį, į gyvenimą, į aplinką visuma (Lietuvių kalbos žodynas, 2002).

Transcendencija – filos. buvimas, egzistavimas už, anapus ko nors, pvz., daikto buvimas už proto, pažinimo ribų arba absoliučios būties – už materialios tikrovės ribų (Terminų žodynas internete).

IVADAS

Jaunimo sielovada neatsiejama nuo Bažnyčios mokymo ir krikščioniškų vertybių ugdymo bei ugdymo, kaip proceso, apskritai. Nes pati sielovada yra procesas, jis prasideda nuo vaikystės, tęsiasi visą gyvenimą ir apima visas žmogaus artėjimo link Dievo sritis. Tiek Lietuvoje, tiek ir Europoje, sielovada domėtis pradėta palyginti neseniai. Sovietinės okupacijos metais valstybė buvo atskirta nuo bažnyčios, buvo aktyviai propaguojamos ateizmo idėjos, už religinius įsitikinimus buvo persekiojama, o neretai ir baudžiama, taigi šią veiklą vystyti buvo nepalankios sąlygos. Europoje sielovada pradėta rūpintis beveik trimis dešimtmečiais anksčiau, kilus poreikiui užimti moksleivius jų laisvalaikio metu. 1965 m. Vatikano II susirinkime buvo paskelbta Krikščioniškojo auklėjimo deklaracija, padėjusi Jaunimo sielovados, kaip atskiros sielovados srities, pamatus. Tik po jos paskelbimo sielovadai imta skirti dėmesio, palaiapsniui jos veiklą pradėta plėsti – ėmė kurtis daugiau katalikiškojo jaunimo bendruomenių, didesnis dėmesys skiriamas jaunimo evangelizacijai. Šis procesas Lietuvoje prasidėjo tik atgavus nepriklausomybę – iki jos vyko tik „pogrindyje“, o apie švietimo darbuotojų išitraukimą negalėjo būti nė kalbos – grėsė atleidimas iš darbo ir kitos griežtos sankcijos. Pasikeitus politinei situacijai buvo imtasi visų priemonių, kad padėtis kuo greičiau būtų ištaisyta – vyskupijos ėmė bendradarbiauti su Lietuvos mokyklomis ir jaunimo centrais, į mokymo programą buvo įtrauktas tikybos dalykas. Tikėjimo kaip mokslo pripažinimas buvo labai svarbus žingsnis sielovadoje. Vėliau sielovados veikla persikėlė ir į neformalųjį ugdymą. Dekanatuose ir parapijose įkurti jaunimo centrai šiuo metu atlieka didžiausią darbą šioje srityje. Savo veiklą centrai planuoja pagal Arkivyskupijos kasmet pateikiamą patvirtintą veiklos planą. Kauno Arkivyskupijos Antrajame Sinode teigiama, kad „Bažnyčia yra pasiūsta visiems žmonėms skelbti Kristaus Gerąją Naujieną, tačiau ypatingą dėmesį nori teikti jaunimui, nes jaunimas yra Bažnyčios viltis“¹. Šiandien sielovada aprėpia plačią Bažnyčios veiklos, skirtos jaunimui, sritį: parapiinę katechezę, tikybos pamokas mokykloje, studentų sielovadą aukštosiose mokymo įstaigose, jaunimo veiklą parapijose, dekanatuose ir arkivyskupijoje, taip pat katalikiškų mokyklų, organizacijų, judėjimų, vienuolių ir kitų su Bažnyčia susijusių bendruomenių ir institucijų iniciatyvas.

Jaunimo centrai siekia tapti patrauklia vieta jaunimui, rengia seminarus su jaunimu dirbantiems asmenims bei teikia jiems visokeriopą pagalbą, unikaliais būdais stengiasi padėti jaunimui susitikti Kristų. Tačiau to nepakanka, nes ne visi jaunuoliai dalyvauja religiniame gyvenime, o ir pačių Jaunimo centrų vis dar trūksta. Norint daugiau jaunuolių pritraukti į šią veiklą, būtina ieškoti kelių į jiems artimesnę aplinką – mokyklą. Mokykla – antroji vieta po namų, tarsi „antroji šeima“, kurioje jaunuoliai semiasi žinių ir patirties, buriasi į tam tikras grupes, prisiima vienokį ar kitokį socialinį vaidmenį. Kadangi neformalusis ugdymas yra pasirenkamoji, užklasinė

¹ Kauno Arkivyskupijos Antrasis Sinodas. Kauno Arkivyskupija. 2008, p. 122

veikla, būtina ieškoti būdų ir priemonių jaunuolius sudominti. Būtina ieškoti sąsajų su kitomis jaunimui įdomiomis ir patraukliomis veiklomis, sielovadą į jas integruojant, nes tiesioginė evangelizacija, kaip veikla, mokyklose didelio populiarumo nesusilaukia. Todėl Bažnyčiai būtina vykdyti kryptingą veiklą išvien su katalikais pasauliečiais, atsižvelgti į visuomenėje susiklosčiusią situaciją. Tam būtina ne tik išsiaiškinti jaunuolių poreikius, bet ir suvokti, kas jų gyvenime šiame etape yra svarbiausia, kuo jie tiki ir ko tikisi iš gyvenimo. Tai nėra lengvas uždavinys, nes dalis jaunimo linkę neigti tradicines vertybes ir ieškoti „naujų tiesų“, kurios neretai veda į klystkelius. Ne paslaptis, kad plečiasi ir įvairių sektų veikla, kurių pagrindinis taikinys yra jaunimas. Jauno žmogaus asmenybės formavimuisi didelę įtaką daro ir socialinė bei kultūrinė aplinka – šeima, mokykla bei visuomenė. Socialinės-kultūrinės aplinkos veiksniai labai svarbūs jaunuolio gyvenime, nuo jų labai daug priklauso, ar žmogus vadovausis krikščioniškomis vertybėmis, ar teiks pirmenybę materialiams dalykams.

Šiuo metu su sielovada sietinos užklasinės veiklos moksleiviams nėra daug, ir ta pati vykdoma dažniausiai katalikiškose mokyklose, tokiose kaip Vilniaus ir Kauno Jėzuitų gimnazija, Vilniaus „Versmės“ katalikiškoji gimnazija, Alytaus Šv. Benedikto gimnazija, Šiaulių „Sandoros“ progimnazija. Kadangi šių mokyklų koncepcija – katalikiškas ugdymas, šiose mokyklose į neformaliojo švietimo veiklą įtraukti įvairūs katalikiškos pakraipos būreliai: Ateitininkų, tradicinių vertybių puoselėtojų, valančiukų, katalikiškų vertybių ugdymo, liturginio choro. Šie būreliai ne tik vykdo kasdienę veiklą, bet ir organizuoja vasaros stovyklas, bendradarbiauja su vyskupijų kurijomis, dalyvauja šventėse ir renginiuose. Veikla šiose mokyklose labiau sietina su jaunuoliais, kurie jau yra šia kryptimi motyvuoti, atėję iš tikinčiųjų šeimų, taigi jau turi suformuotą katalikiškųjų vertybių pamatą. Didesnė problema yra jaunimas, besimokantis paprastose bendrojo lavinimo mokyklose, augantis nepraktikuojančių katalikų, laisvamaniškose ar mišrių kultūrų ir religijų šeimose ir nepažįstantis ar yra atitolęs nuo katalikiškųjų tradicijų. Jei tokie jaunuoliai ir bando įsiliesti į Bažnytinę bendruomenę, tačiau dėl sistemos netobulumo, siauro požiūrio į jauną žmogų bei jo funkcijas toje bendruomenėje ši veikla neduoda pageidaujamo rezultato. Taip pat nėra sukurta įstatyminė bazė šiai veiklai plėtoti – Švietimo ir mokslo ministerija yra patvirtinusi tik Katalikiškojo ugdymo ir katalikiškųjų mokyklų koncepciją, kurioje apibrėžtos krikščioniškųjų mokyklų švietimo ir ugdymo nuostatos. Bendrojo lavinimo mokykloms skirtą dokumentą, išskyrus tikybės pamokų programą, iki šiol nėra. 2014 m. spalį Vatikane vykusiame Sinode buvo akcentuojama šeimos svarba auklėjant jaunimą. Tačiau šeima, nors ir labai svarbi – tik vienas iš veiksnių, formuojančių jaunuolio pasaulėžiūrą. Ne mažiau svarbi ir visuomenė, ir aplinka. Šiuolaikinis pasaulis labai dinamiškas, jame jaunas žmogus patiria daug streso, išbandymų ar net moralinį spaudimą, jį veikia kultūrinė ir socialinė aplinka – ir tikrai ne visuomet teigiamai. Jo pasirinkimas šiandien lems jo veiksmus rytoj, todėl labai svarbu jį įtraukti į veiklą, padedančią formuoti katalikiškas vertybes ir

pasaulėžiūrą. „Visas jaunimo sielovados darbo tikslas yra siekti, kad jaunuoliai taptų paprasti, nuoširdūs, ištikimi, dosnūs, orūs. Turint tokius pamatus ateina malonė ir veikla, skatinanti kurti kažką nuostabaus, didingo, kilnaus, švento – kažką, kas gali ateiti tik iš amžinybės“². Taip pat labai svarbus ir paties sielovadininko vaidmuo. Tokio žmogaus uždavinys – pastatyti tiltą tarp mokyklos ir Bažnyčios, susieti gyvenimą su tikėjimu. Sielovadininkas turėtų būti ne tik kūrybinga bei charizmatiška asmenybė, gebanti suburti ir sudominti jaunimą, bet ir rodanti asmeninį pavyzdį. Jauni žmonės kritiškai stebi suaugusiųjų tikėjimo ir gyvenimo praktiką, todėl asmeninis pavyzdys – Kristaus mokymo kertinis akmuo – yra labai svarbus jaunuolių ugdyme. Tokių žmonių vis dar trūksta, ypač parapijose. Nors atsakomybė už jaunimo tikėjimo ugdymą, kaip teigiame Sinode, tenka sielovadininkams, tačiau Vatikano II Susirinkimas primena ir tai, kad pirmaisiais ir tiesioginiais jaunimo apaštalais turi tapti patys jauni žmonės asmeniškai apaštalavimo veikla savo bendraamžių grupėje. Būtent jaunimas yra jaunimo sielovados objektas ir subjektas, todėl būtina skatinti iniciatyvą. Tad nagrinėjama **tema** *Naujosios jaunimo sielovados gairės neformaliajame ugdyme x mokykloje* **svarbi**, nes padės geriau pažinti esamas jaunimo sielovados programas mokykloje ir naujų sielovados programų poreikį.

Tyrimo problema. Sielovadai neformaliajame ugdyme skiriama nepakankamai dėmesio, nėra vieningos programos, o veiklos būdai neatitinka jaunuolių poreikio. Taigi tema aktuali, traktuotina kaip rimta, moksliškai nagrinėtina tema.

Tyrimo klausimas: kokie sielovados būdai veiksmingiausi ir priimtinausi 15–18 metų jaunuoliams?

Šio **darbo tikslas** – išsiaiškinti, koks šiuolaikinio jaunuolio santykis su Dievu, kokie jo poreikiai ir lūkesčiai, kokie veiksniai lemia jo tikėjimo pasirinkimą, nustatyti stipriausias ir silpniausias sielovados per neformalųjį ugdymą vietas ir surasti veiksmingiausius būdus ir priemones katalikiškai pasaulėžiūrai formuoti. Tyrimas buvo atliktas X mokykloje savanoriškos anketinės apklausos būdu, apklausta 117 15–18 m. moksleivių. Klausimyną sudaro uždaro tipo klausimai (išskyrus 13 ir 17 klausimus). Kaip teigia Kardelis, uždarieji klausimai pasirinkti, nes respondentui lengviau pasirinkti atsakymą, nereikia ilgai galvoti; tyrėjui nereikia klasifikuoti atsakymų, todėl išvengiama subjektyvumo; lengviau kokybiškai apdoroti duomenis; duomenis lengva palyginti³.

Todėl **darbo objektas** - jaunimo sielovados situacija Lietuvos mokykloje.

² Šv. Marijos Eugenijos ugdymo vizija, http://www.vvkg.lt/wp-content/uploads/2011/07/gervytes_txt_149-170.pdf

³ Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai. 2005, p. 23.

Taigi darbo **problema** bus **sprendžiama vykdant** šiuos **uždavinius**:

1. Apibrėžti sielovados ir neformaliojo ugdymo sampratą, nustatyti jų tarpusavio ryšį bei sąsajas su Bažnyčios mokymu.
2. Nustatyti priežastis, dėl kurių sielovados veikla mažiau paveiki šiuolaikiniam jaunuoliui.
3. Ištirti sielovados galimybes neformaliajame ugdyme mokykloje.
4. Pasiūlyti naujų sielovados veiklos būdų ir galimybių šiuolaikinėje mokykloje.

Hipotezė: Dabartinės sielovados veiklos būdai šiuolaikiniam jaunuoliui nebetinka, nes yra pasenę ir nebekelia susidomėjimo, todėl kyla poreikis ieškoti naujų būdų ir galimybių.

Tyrimo metodologija: Tyrime remtasi Bažnyčios mokymu, Arkivyskupijos Antrojo Sinodo dokumentais ir įvairių autorių bei Bažnyčios autoritetų mintimis apie sielovadą, jų įvardytomis problemomis ir pasiūlymais joms spręsti.

Tyrimo metodika ir organizavimas: Norint pagrįsti hipotezę, pateikti uždaviniai bus sprendžiami taikant sintetinį – analitinį metodą, nagrinėjant šaltinius: literatūros ir dokumentų apžvalgą bei lyginamoji analizę; kiekybinis tyrimo metodas ir statistinė duomenų analizė. Todėl šio darbo tyrimo tipas – aprašomasis, metodas – anketinė apklausa, tyrimo instrumentas – klausimynas. Tyrimo duomenų analizė bus atlikta naudojant kompiuterinę programą *MS Excel*.

Darbo struktūra: santrauka, įvadas, keturios dalys, trečioje dalyje atskleidžiami kiekybinio tyrimo duomenys, išvados, naudoti šaltiniai ir literatūra bei priedai, kuriose pateikiami klausimynai.

Darbe tiriamos skirtingo amžiaus ir skirtingos lyties moksleivių, gyvenančių skirtingo modelio šeimose, santykis su tikėjimu, analizuojama, kokios priemonės paskatintų jų įsitraukimą į neformaliojo ugdymo, susijusio su sielovada, veiklą, įvardijamos didžiausios kliūtys, aptariami pačių jaunuolių pasiūlymai. Respondentų atsakymai apibendrinti skaitine išraiška bei padarytos atitinkamos išvados. Taip pat aptariamos šiuo metu taikomos sielovados programos ir uždaviniai, galimybė juos taikyti šiuolaikinėje visuomenėje, aptariami jų trūkumai. Aptariama, kaip būtų galima tas programas patobulinti, pateikiami siūlymai taikyti naujus metodus.

I. NEFORMALIOJO UGDYMO SAMPRATA

1. Ugdymo samprata Bažnyčios mokyje

Bažnyčia visais laikais akcentavo ugdymo svarbą. Galima teigti, kad Bažnyčios mokymas atsirado kartu su Bažnyčia. Nuo pat Viduramžių Lietuvoje, kaip ir visoje Europoje, švietimas buvo Bažnyčios globojama kultūros sritis – prie bažnyčių buvo kuriamos mokyklos, jų iniciatyva atsirado pirmieji universitetai. „Bažnyčia moko, kad tikėjimas yra dovana, skirta bręsti tikinčiųjų širdyse. Asmeninis atsidavimas Jėzui Kristui pradeda visą gyvenimą trunkantį nuolatinio atsivertimo procesą: kas įtiki, tas yra kaip ką tik pasaulio šviesą išvydęs kūdikis ir pamažu auga bei tampa suaugusiu „pagal Kristaus pilnatvės amžiaus saiką“⁴. Kanonų teisės kodekse („Codex iuris Canonici“) apie ugdymą sakoma: „Tikintieji, kaip ir krikštu pašauktieji gyventi pagal evangelinį mokymą, turi teisę į krikščionišką auklėjimą, vedantį į žmogiškojo asmens brandumą ir drauge į išganymo paslapties pažinimą bei teisingą jos išgyvenimą“⁵. (Pažymėtina, kad šis kodeksas į lietuvių kalbą buvo išverstas tik 2012 metais, iki tol susipažinti su juo galimybės buvo ribotos). Puikus ir sektinas Bažnytinio ugdymo pavyzdys buvo vienuolė Marija Eugenija, 1839 m. davusi pradžią naujai vienuolijai, kurios misija turėjo būti auklėjimas, tuo pačiu metu įsteigė mažytį pensioną mergaitėms. Kilusi iš pasiturinčios liberalių pažiūrų šeimos, savarankiškai atradusi gyvą tikėjimą, ji suvokė, kad nepakanka mergaites mokyti tik gerų manierų, skaityti, rašyti ar piešti. Pirmoji seserų mokykla siūlė ir krikščionišką ugdymą, ir aukštą mokymo lygį. Naujos asumpcionistinės mokyklos tvarkaraštyje buvo įtraukta geografijos, istorijos, kalbų pamokų, kurios tuo metu buvo įprastos tik berniukų mokyklose. Naujos kongregacijos jaunos seserys ir pačios atsidėjo mokymuisi. Jos gilinosi į pasaulietinius mokslus, o drauge mokėsi lotynų kalbos, kad galėtų melstis liturgines valandas kaip ir didžiuosiuose monastiniuose ordinuose, siekdamos stiprinti savo dvasinį gyvenimą ne tik liaudišku pamaldumu, bet ir Dievo Žodžiu, Bažnyčios Tėvų tekstais. Asumpcionisčių nesuprato net kai kurie hierarchai: kam apaštalaujančiai kongregacijai kontempliatyvaus vienuolyno liturgija ir kitos maldingumo formos? Pradininkės atsakymas buvo trumpas – misija turi kilti iš gilaus dvasinio gyvenimo.⁶

Ilgus metus katalikų Bažnyčia laikėsi nuostatos, kad popiežius ir vyskupai turi išskirtinę mokymo teisę. Katalikiškas mokymas iki šiol laikosi minties, kad kad aukščiausias autoritetas Romos katalikų Bažnyčioje yra skiriamas vyskupams drauge su popiežiumi, kuris jiems vadovauja.

⁴ A. Lukaševičius. Kokia evangelizacija reikalinga šiandien. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-05-29-arturas-lukasevicius-kokia-evangelizacija-reikalinga-siandien/101780>

⁵ Kanonų teisės kodeksas („Codex iuris Canonici“), Kan. 217 <http://viluckas.lt/wpcontent/uploads/2010/10/cickodeksas.pdf>

⁶ Šv. Marijos Eugenijos ugdymo vizija, http://www.vvkg.lt/wp-content/uploads/2011/07/gervytes_txt_149-170.pdf

Tačiau Vatikano II Susirinkimas įpūtė naujų vėjų ir Bažnyčios mokyme. Tai buvo pirmasis Susirinkimas, pakvietęs dalyvauti Bažnyčios narius pasauliečius, tarp jų ir pasaulietes moteris. Tai buvo pirmas kartas, kai pasauliečiai (ne valstybių vadovai) buvo priimti į Susirinkimą ir pakviesti pateikti savo perspektyvą. Šio Susirinkimo dokumente,⁷ apie Bažnyčią pabrėžiamas esminis pasauliečių vaidmuo Bažnyčios darbe, taip pat ir ugdyme. Susirinkimo Tėvai netgi moko, kad kiekvienas pasaulietis katalikas yra Jėzaus kunigiškosios, pranašiškosios ir karališkosios tarnystės dalininkas – kaip vyskupai ir kunigai. Taip buvo atsisakyta hierarchijos ir pabrėžta visų jos narių lygybė prieš Viešpatį.

Bažnyčios mokymo (Magisteriumo) pagrindus sudaro senos ir gilios tradicijos, visas Bažnyčios mokymas remiasi Šventuoju Raštu. Dogminėje konstitucijoje apie Dievo Apreiškimą Dei Verbum sakoma, kad pagal išmintingiausią Dievo sprendimą šventoji Tradicija, Šventasis Raštas ir Bažnyčios Magisteriumas yra taip tarpusavyje susiję ir susijungę, kad vienas be kitų būti negali. O visi drauge, kiekvienas savaip, vienos Šventosios Dvasios veikiami, sėkmingai prisideda prie sielų išganymo⁸. Bažnyčios mokymas nėra aukščiau už Dievo Žodį, bet jam tarnauja, jo klauso, jį saugo ir aiškina. „Katalikiškojo ugdymo centre yra Jėzus Kristus, Dievas ir Žmogus, kurio asmenyje glūdi tiesos apie Žmogų pilnatvė“, – teigiama Švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintoje Katalikiškojo ugdymo sistemos sampratoje.⁹

Pagrindinis Bažnyčios mokymo uždavinys yra perduoti Dievo Žodžio tiesą ir grožį, todėl Šventojo Rašto pažinimas yra esminis to švietimo elementas. Ši doktrina yra ne abstrakčių tiesų visuma, o gyvosios Dievo Paslapties perdavimas.¹⁰ Pasak K. Žemaičio, bažnytinės mokymo doktrinos šaknys glūdi Apreiškime. Šventoji Tradicija ir Šventasis Raštas – du būdai, kuriais perduodamas Dievo Apreiškimas – nėra neliečiami. Jie atiduoti Bažnyčios bendruomenei, kuri juos saugo, praktikuoja ir išpažįsta vis naujais būdais, tačiau visuomet ištikimai laikydamosi Apaštalų mokymo. Apreiškimas yra vienintelis tikėjimo šaltinis, jis kupinas minčių apie artimo meilę: mokyti, patarti, padėti. Bažnyčios mokyme Dievo Apreiškimas, perteiktas žmonijai Izraelio istorijoje ir Jėzaus Kristaus asmeniu, paskelbtas per apaštalus ir surašytas Biblijoje, toliau perteikiamas tikintiesiems kaip Tikėjimo tradicija. Katalikybė Bibliją ir Tradiciją laiko vieningu, Šventosios Dvasios įkvėptu Apreiškimu, kurį išplėtojo teologijos mokslas, viso pasaulio popiežių ir vyskupų sutartinis mokymas bei Visuotiniai Bažnyčios susirinkimai.¹¹

⁷ Vatikano Antrojo susirinkimo dokumentai. http://www.lcn.lt/b_dokumentai/vatikano_2s/

⁸ Dogminė konstitucija apie Dievo Apreiškimą Dei Verbum, sk. 10. http://www.lcn.lt/b_dokumentai/vatikano_2s/dei-verbum.html

⁹ Katalikiškojo ugdymo sistemos samprata. ŠMM, 5.2.

<https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Katalikiskojougdymosistemossamprata.pdf>

¹⁰ Jonas Paulius II. Catechesi Tradendae. Vilnius. 1996, p. 7

¹¹ Žemaitis K. Patrologija. Marijampolė. Piko valanda. 2011, p. 23

Anot popiežiaus Pranciškaus, katalikiškas, krikščioniškas ugdymas savaime reiškia ir žmogiškąjį ugdymą, humaniškumo lavinimą, nes mūsų krikščioniškos tapatybės pagrindas yra žmogumi tapęs Dievas. Mes esame pašaukti visų pirma ugdyti humaniškas vertybes, kurios yra dirva krikščioniškajai žinia. Tad krikščioniškas ugdymas tai ne tik katechezė, nors ir ji yra svarbi jo dalis. Ugdyti jaunimą krikščioniškai – reiškia aprėpti visą įvairialypę ugdymo tikrovę, kuriai priklauso ir dėmesingumo transcendencijai ugdymas. Jei trūksta transcendencijos dėmens, ugdymas yra nepilnas, neišbaigtas.¹² Ugdati įvyksta atsivertimas, kurio metu keičiasi požiūris, jausmai, mąstymas ir nuostatos. Marija Eugenija šį procesą vadino mąstymo sukrėtimu: iš tikėjimo kylančia vidine disciplina, kritiniu mąstymu, nuolatine išvalga, tikslią logiką, plačią perspektyvą, dora saviraiškoje ir brandžiu jausmingumu. Ugdymo siekiamybė – mokytis priimti sprendimus ir vertinti visuomenės reiškinius remiantis krikščioniškais principais. Ši pedagogikos charakteristika yra labai aktuali postmodernioje visuomenėje, kurioje krikščionybė, būdama viena iš daugelio religijų, viena iš daugelio tiesų, tiki absoliučia Tiesa Jėzaus Kristaus asmenyje ir nori šią žinią išsaugoti bei perduoti kaip atskaitos tašką.¹³

Bažnyčios mokyme svarbiausias yra žmogus – Dievo kūrinys – ir viskas, kas su juo siejasi: gyvybė, šeima, valstybė, gerovė, atsakomybė. Todėl labai svarbu išugdyti atsakingą ir žmogiškomis bei religinėmis dorybėmis besivadovaujantį žmogų.¹⁴ Svarbiausias Bažnyčios mokymo uždavinys – kurti Dievo karalystę. Bažnyčia, aprūpinta savo Steigėjo dovanomis ir ištikimais laikydama jo priesakų mylėti, nusižeminti ir savęs išsižadėti, yra siunčiama skelbti ir visose tautose kurti Kristaus ir Dievo karalystės. Ji pati yra šios karalystės ūglys ir pradžia žemėje. Palengva augdama, ji laukia tos karalystės atbaigos ir visa širdimi viliasi bei trokšta susijungti garbėje su savo Karaliumi.¹⁵

Lietuvos katalikiškosios mokyklos koncepcijoje.¹⁶ teigiama, kad „Evangelija apreiškia Bažnyčiai visą tiesą apie žmogų. Vykdydama savo pasiuntinybę skelbti Evangeliją, Bažnyčia Kristaus vardu primena žmogui jo paties orumą ir jo pašaukimą bendrauti su kitais asmenimis, moko laikytis dieviškąją išmintį atitinkančių teisingumo reikalavimų Bažnyčia aiškiai moko, kad žmogus, žvelgdamas į kūrinius, savo prigimtu protu gali pažinti Dievą, kaip visa ko pradžią ir tikslą. Tačiau šiame Dievo pažinimo kelyje jis susiduria su daugybe sunkumų. Todėl reikalinga Apreiškimo šviesa, kuri apšviestų ne vien tai, kas viršija žmogišką protą, bet ir moralines, religines

¹² Popiežiaus Pranciškaus apaštališkasis paraginimas *Amoris Laetitia*, 281.

http://w2.vatican.va/content/francesco/it/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20160319_amoris-laetitia.html

¹³ Šv. Marijos Eugenijos ugdymo vizija, http://www.vvkg.lt/wp-content/uploads/2011/07/gervytes_txt_149-170.pdf

¹⁴ LOGOS. Religijos, filosofijos, komparatystikos ir meno žurnalas. Vilnius. 2011 liepa–rugsėjis, p.166

¹⁵ Dogminė konstitucija apie Bažnyčią *Lumen Gentium*, sk. 5. http://www.lcn.lt/b_dokumentai/vatikano_2s/lumen-gentium.html

¹⁶ Lietuvos katalikiškosios mokyklos koncepcija, 2.1.

<https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbm9rYXNvY2lhY2lqYXxneDphMTY2NWMyODFmZmZkNQ>

tiesas, kurias protas iš esmės gali suvokti. Tai būtina tam, kad dabartinėmis žmonijos sąlygomis visi jas galėtų nesunkiai, tvirtai ir be klaidos pažinti.¹⁷ Bažnyčios mokyme ugdymas remiasi krikščioniškąja antropologija ir filosofija, padedančia atskleisti žmogiškumo gelmes ir slėpinį: žmogus yra tobuliausias Dievo kūrinys, sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą, pakeltas į Dievo vaiko didingumą. Žmogus, kaip sukurtasis Dievo paveikslas, turi būti išbaigtas Kristaus paveikslu (imago Christi), nes Kristaus asmenyje glūdi tiesos apie žmogų pilnatvė. Biblinė antropologija atmeta žmogaus sielos ir kūno dualizmą“. Žmogus – tai nedaloma visuma, dieviškojo paveikslo nešiotojas. Žmogus yra gimęs iš Dievo ir gyvena Dievui. 1965 m. paskelbtoje Krikščioniškojo auklėjimo deklaracijoje teigiama, kad „visi krikščionys < ... > turi teisę į krikščioniškąjį auklėjimą. O tuo auklėjimu ne tik siekiama tokios žmogaus asmens brandos, apie kurią kalbėta, bet pirmiausia rūpinamasi, kad pakrikštytieji, pamažu supažindinami su išganymo slėpiniu, vis labiau įsisąmonintų gautąją tikėjimo dovaną, išmoktų garbinti Dievą Tėvą dvasia ir tiesa, pirmiausia liturgijoje, kaip nauji žmonės įprastų gyventi teisume ir tiesos šventume“¹⁸. Bažnyčios mokyme skiriamas didelis dėmesys ne tik atskiro individo, bet ir visuomenės, kaip žmonių bendrystės išraiškos, ugdymui. Vatikano II Susirinkimas naujai peržvelgė ir įvertino Bažnyčios ir pasaulio tarpusavio santykį. Buvo atkreiptas dėmesys į Bažnyčios bendrystės skleidimo ir tarnystės misiją pasaulyje: „Ji egzistuoja tarsi žmonių visuomenės fermentas ir siela tam, kad šią visuomenę atnaujintų Kristaus mokslu ir paverstų ją Dievo tauta“¹⁹. Antrasis Vatikano susirinkimas taip pat išryškino įsitikinimą, kad ir nekrikščionys ar netikintieji gali Jėzaus Kristaus malone būti išganyti, jei jie gyvena pagal savo sąžinę“²⁰.

Krikščioniškųjų vertybių ugdymas neatsiejamas nuo krikščioniško dvasingumo, kuris suprantamas kaip brandžios asmenybės vidinis tobulėjimas. Kaip teigiama Katalikiškojo ugdymo sistemos sampratoje, katalikiškasis ugdymas – tai darnus asmens fizinio, moralinio, dvasinio ir protinio galių ugdymas, laikantis katalikų bažnyčios mokymo ir pedagoginės tradicijos (Catholic education). Bažnyčios mokyme nurodoma tarpasmeninius ugdymo proceso dalyvių santykius grįsti krikščioniškomis vertybėmis, Dekalogo nuostatomis, pirmiausia – krikščioniška meile. Nors žmogus tobulėja ir mokosi visą gyvenimą, svarbiausias dėmesys turi būti skiriamas auklėjimui, ypač jaunimo ugdymui.

Kokias vertybes jaunimui įskiepytume – tokia bus ir visuomenės ateitis. Katechezėje teigiama, kad pasaulį kamuojančios dvasinės ir kultūrinės krizės pirmoji auka yra jaunosios kartos. Tačiau tiesa ir tai, kad su jomis siejamos didžiausios geresnės visuomenės viltys. Bažnyčia

¹⁷ Gertrūdos bažnyčia. Žmogus gali pažinti Dievą. <http://gertrudosbaznycia.lt/kataliku-baznycios-katekizmo-pagrindiniai-teiginiai-apie-dieva-ir-zmogu/>

¹⁸ Krikščioniškojo auklėjimo deklaracija, 2. http://www.lcn.lt/b_dokumentai/vatikano_2s/gravissimum-educationis.html

¹⁹ Ten pat, 3.

²⁰ Ten pat, 6.

jaunuolius laiko „viltimi“, tačiau kartu įžvelgia ir „didelį iššūkį Bažnyčiai“²¹. Jaunimas – būtent ta grupė, kuri greičiausiai ir jautriausiai reaguoja į pasikeitimus ir naujoves. Jaunuoliai imlūs visoms naujovėms, yra jautriausi ir pažeidžiamiausi. Anot B. Kuzmicko, gyvenimas šiandieniniame pasaulyje įgauna vis didesnį tempą, vyksta spartūs socialinės aplinkos pasikeitimai, problemos tampa vis sudėtingesnės. Nuolat modernėjant pasauliui, sparčiai didėjant žinių bei informacijos srautui, keičiantis jos kultūrinėms vertybėms būtina ieškoti naujų ugdymo būdų, pritaikyti juos šiam amžiui būdingai jausenai, išsiklausti į problemas ir aktualijas.²² Pastebima tikėjimo „formalėjimo“ tendencija – vis daugiau žmonių tik deklaruoja esą tikintys, tačiau jų tikėjimas paviršutiniškas, įgavęs vartotojišką atspalvį. Tai būdinga ir jaunimui – 2007 m. atlikto Jaunimo situacijos sociologinio tyrimo duomenimis, 50 proc. jaunimo yra tikintys tik formaliai, t. y. priskiria save tikintiesiems, tačiau yra nominalieji katalikai, kurie savo gyvenimo būdu nesiskiria nuo netikinčiųjų. Daug yra dėl tikėjimo neapsisprendusių, abejojančių, pašaukimo dar neradusių jaunuolių. Tai kelia nerimą Bažnyčiai. 2018 m. spalį Vatikane vyksiantis Sinodas skirtas būtent jaunimo problemoms. Jo tema – „Jaunystė, tikėjimas ir pašaukimas“. Vatikano pareiškimė apie Sinodą sakoma, kad Popiežius Pranciškus akcentavo jaunuolio gyvenimo prasmės ir pašaukimo svarbą, galimybę atrasti ir realizuoti save veikloje, atsiverti žmonėms ir Dievui, aktyviai dalyvaujant Bažnyčios ir visuomenės veikloje.²³

Svarbią vietą Bažnyčios mokyme užima socialinis mokymas. Tai tarsi atskiras moralinis kodeksas, kaip žmogui derėtų elgtis pasaulyje ir su pasauliu. Išskiriamos pagrindinės jo gairės:

- Pagarba kiekvienam žmogui, kuri remiasi ne pastarojo nuopelnais, bet prigimtiniu kilnumu. Niekada nevalia pamiršti, kad kiekvienas žmogus yra Dievo paveikslas, ir jam turi būti teikiama tokia pati pagarba, kaip ir pačiam Dievui.
- Pagarba žmogaus gyvybei. Gyvybės kultūros puoselėjimas. Turime kalbėti ne tik apie negimusios gyvybės puoselėjimą, bet ir pagarbą žmogui kiekviename jo gyvenimo tarpsnyje. Šiandien dažnai susiduriame su sunkumu priimti senatvę oriai, pagarbiai žvelgti į pagyvenusius žmones – tai taip pat gyvybės kultūros dalis.
- Bendradarbiavimas. Visi mes esame bendruomeninės būtybės, kurioms reikia kitų žmonių. Visi mes susiję, ir bendrystė nėra našta, bet būtina kiekvieno iš mūsų sklaidos sąlyga.
- Pagalba stokojančiesiems. Solidarumas tarp žmonių. Aplankyti kalinį, sušelpiti stokojančiąjį, padėti sergančiajam – tai būtini solidarumo priesakai teisingoje visuomenėje. Kaip ir turtingesnių dalinimasis su tais, kurie stokoja, tarpusavio pagalba.

²¹ Bendrasis katechezės vadovas. Kaunas. LKC leidykla. 1998, p. 49

²² Kuzmickas B. Vertybės kultūrų kontekstuose. Vilnius. MRU leidykla, 2013, p. 58.

²³ Vyskupų sinodas „Jaunystė, tikėjimas ir pašaukimas“.

http://lt.radiovaticana.va/news/2016/10/06/vyskup%C5%B3_sinodo_tema_%E2%80%9Ejaunimas,_tik%C4%97jimas,_pa%C5%A1aukimas%E2%80%9C/1263354

- Subsidiarumo principas. Tai kartu pasitikėjimas laisve ir suvokimas, kad pagalba turi auginti, o ne daryti priklausomą. Šis principas reiškia, kad visuomenė yra kuriama nuo apačios į viršų, jog valdžia yra tarnystė, o ne direktyvų teikimas. Pagalba neturi žmogaus gadinti, bet ji auginti, stiprinti.

- Atsakomybė už Kūrinių. Mums Dievas padovanojo pasaulį kaip jaukius namus, ir mes atsakingi už tai, kaip su tuo pasauliu elgiamės. Svarbu plėtoti tiek gamtos, tiek žmogaus ekologiją, nes santykis su aplinka paprastai atspindi santykį su savimi. Jei gamta bus nuskurdinta, tai mes skurdinsime Dievo liudijimą žmonėms. Mūsų pareiga perduoti kitoms kartoms išpuoselėtus, o ne sugriautus Kūrinių namus.

- Bendrojo gėrio siekis ir į jį besiremiantis socialinis teisingumas. Siekimas tokios socialinės aplinkos, kuri būtų palanki žmogui. Būtina sukurti tokią aplinką žmonėms, kad jie galėtų skleistis, klestėti. Bendrasis gėris – tai draugiška žmogui būseną, vienovę įvairovėje.²⁴

Didžiausia atsakomybė už krikščioniškąjį jaunimo ugdymą, be abejo, tenka Bažnyčiai. Kunigų pastoracinė veikla ir jaunimo katechezė yra svarbiausia šioje srityje. Tačiau ne mažiau svarbi yra bendra Bažnyčios ir tikinčiųjų veikla. Kiekvieno tikinčiojo pareiga – skleisti tikėjimą. Kadangi žmogus – socialinė būtybė, jis gyvena bendrystėje su kitais. Todėl labai svarbu, kad jo ugdyme dalyvautų šeima ir visuomenė, nes krikščioniškųjų vertybių ugdymas glaudžiai susietas su bendryste tarp ugdytojo ir ugdytinio. Geriausių rezultatų galima pasiekti tik Bažnyčiai glaudžiai bendradarbiaujant ir veikiant išvien su šeima ir visuomene. Tik jų padedama Bažnyčia pritrauks daugiau jaunimo į savo bendruomenę. Kanonų teisės kodekse taip pat akcentuojama Bažnyčios ir visuomenės ryšio svarba: „Bažnyčioje egzistuoja susivienijimai, skirtingi nuo pašvęstojo gyvenimo institutų bei apaštališkojo gyvenimo draugijų, kuriuose tikintieji, tiek dvasininkai, tiek pasauliečiai, tiek dvasininkai ir pasauliečiai kartu, bendromis pastangomis siekia tobulesnio gyvenimo, rūpinasi viešu kultu arba krikščioniškuoju mokymu, arba užsiima kitais apaštalavimo darbais, kaip evangelizavimo iniciatyvos, gailestingumo ir meilės darbai, laikinosios tvarkos gaivinimas krikščioniškąja dvasia“²⁵. Geriausias Bažnyčios ir visuomenės bendradarbiavimo pavyzdys – katalikiškosios mokyklos. 1995 m. buvo įkurta Nacionalinė katalikiškų mokyklų asociacija. Ji vienija 29 valstybines ir nevalstybines mokymo įstaigas 10-yje Lietuvos miestų, kuriose darbuojasi 1791 pedagogas. Šios mokymo įstaigos apima visas švietimo veiklos sritis. Šiuo metu Asociacijos narės yra 6 pradinės ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos, 3 progimnazijos, 3 pagrindinės mokyklos, 13 gimnazijų, 2 profesinės mokyklos, 1 neformaliojo ugdymo ir 1 aukštoji mokykla. Nacionalinės katalikiškų mokyklų asociacijos nuostatuose teigiama, kad „mokykla laikoma katalikiška, kai turi

²⁴ Katalikų bažnyčios socialinio mokymo principai. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-05-23-vyskupas-kestutis-kevalas-kataliku-baznycios-socialinio-mokymo-principai/117989>

²⁵ Kanonų teisės kodeksas („Codex iuris Canonici“), Kan. 298. <http://viluckas.lt/wp-content/uploads/2010/10/cickodeksas.pdf>

kompetentingo Bažnyčios autoriteto pripažinimą pagal Bažnytinės teisės kanonus, o jos nuostatuose yra išreikštas pritarimas katalikų tikėjimo vertybėms ir šioms vertybėms vadovaujamosi įgyvendinant ugdymo programas“²⁶. Sutvarkyta ir šių mokyklų įstatyminė bazė: Švietimo ir mokslo ministerijoje patvirtinta Katalikiškojo ugdymo sistemos samprata bei Katalikiškojo ugdymo ir katalikiškųjų mokyklų Lietuvoje koncepcija. Labai teigiama tendencija laikytina tai, kad kai kurios katalikiškojo ugdymo įstaigos (pvz., Vilniaus Jėzuitų gimnazija) jau tapo prestižinėmis, užima aukštas vietas Lietuvos mokyklų reitinge ir norinčių jose mokytis vis daugėja, visi norintys ten net negali patekti, nes vykdoma griežta priėmimo atranka.

Jeigu tikėjimas yra darnoje su žmogaus gyvenimu, tai religija turi rasti vietą mokyklose, nes religinis ugdymas yra neatskiriamas nuo žmogiškojo ugdymo. Tai ypač aktualu dabar, kai didžioji dalis pasaulio žmonių vadovaujasi reliatyvizmo teorija, kuomet žmogus ugdymo metu mokomas atmesti tiek religijos, tiek apskritai dvasingumo idėjas.

2. Jėzaus kaip ugdytojo pavyzdys

Bažnyčios mokyme ugdytojo pavyzdys yra Jėzus, nes jis yra „Mokytojas, kuris apreiškė Dievą žmogui ir žmogų jam Pačiam“²⁷. „Visas Kristaus gyvenimas buvo mokymas: jo tylėjimas, stebuklai, darbai, maldos, jo meilė žmogui, ypatingas dėmesys mažutėliams ir vargšams“²⁸. Visose Evangelijose Jėzus minimas kaip Mokytojas, o „Viešpaties žodis prilyginamas į dirvą beriamai sėklai“ (Mk 4, 14). Evangelijoje pagal Joną įpinta vynmedžio metafora: „Aš esu vynmedis, o jūs šakelės. Kas pasilieka manyje ir aš jame, tas duoda daug vaisių; nuo manęs nuo manęs atsiskyrę, jūs negalite nieko nuveikti“ (Jn 15,5). Dievas yra vynmedis, o jo mokiniai – šakelės, kurias tas vynmedis maitina. Dievo mokymas yra sielos penas, be kurio gresia pražūtis. Jo mokymu turi sekti kiekvienas tikintysis, nes prieš grįždamas pas Tėvą, prisikėlęs Viešpats davė apaštalams paskutinį įsakymą: „Tad eikite ir padarykite mano mokinius visų tautų žmones, krikštydami juos vardan Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios, mokydami laikytis visko, ką tik esu jums įsakęs“ (Mt 28, 19–20). Jėzus buvo didžiausias visų laikų mokytojas, nes jo žodžiai niekada nesiskyrė nuo darbų. O darbų buvę tiek daug, kad „jeigu kiekvieną atskirai aprašytume, manau, visas pasaulis nesutalpintų knygų, kurias reiktų parašyti“ (Jn 21,25).

Jėzus į žmonių tarpą atėjo ne pamokslauti, o mokyti, gydyti ir mylėti, vesti per ramybę į pilnatvę. Jėzaus mokymo misija buvo skleisti žinią apie dangaus karalystę. „Kristus kaip Gerosios Naujienos skelbėjas pirmiausia skelbia Dievo karalystę, kuri yra tokia reikšminga, kad, palyginti su ja, viskas tampa „tai“, kas bus „ pridėta“. Taigi absoliuti tėra Karalystė, visa kita paverčianti tuo, kas reliatyvu. Viešpats mėgsta įvairiausiais būdais vaizduoti priklausymo šiai Karalystei palaimą, kuri

²⁶ Nacionalinės katalikiškų mokyklų asociacijos nuostatai. <https://sites.google.com/site/kasociacija/apie-nkma>

²⁷ Bendrasis katechezės vadovas. Kaunas. LKC leidykla. 1998, p. 22.

²⁸ Jonas Paulius II. Catechesi Tradendae. Vilnius. 1996, p. 9

atrodo paradoksali, nes kyla iš pasaulio atmetamų dalykų. Karalystės reikalavimus ir jos *magna charta*, Karalystės šauklus, jos slėpinius, jos vaikus, budrumą ir ištikimybę, kurių reikalaujama iš kiekvieno, laukiančio jos galutinio atėjimo“²⁹, – teigia Popiežius Paulius VI Apaštališkajame paraginiame dėl evangelizacijos šiuolaikiniame pasaulyje „Evangelii nuntiandi“. Dangaus karalystė – tai viltis ir su amžinybe susijęs pažadas. Nors ta karalystė niekur konkrečiai nevaizduojama, nepasakojama, kokia ji yra, Jėzus sugebėjo įtikinti minias, kad jo mokymas – vienintelis tikras ir teisingas kelias: „Kas ne su manimi, tas prieš mane, ir kas su manimi nerenka, tas barsto“ (Mt 12,30). Ne kiekvienas gali peržengti Dievo karalystės vartus, o tik tas, kuris nuolat tobulėja ir savo gyvenimą skiria atsidavimui žmonėms. Jėzus apaštalus, įtikėjusius jo mokymu, skatino jį skleisti kitiems ir nebijoti sunkumų, nes tai Dievo Žodis: „Kas jūsų klauso, manęs klauso. Kas jus niekina, mane niekina. O kas niekina mane, niekina tą, kuris yra mane siuntęs“ (Lk 10,16).

Šventajame Rašte Jėzus – ne tik pranašas, bet ir geriausiomis savybėmis, išvalgomis ir gabumais apdovanotas mokytojas. Pirmiausia Jėzus didis savo išmintimi. Ta didybė slypi paprastuose dalykuose: į žmonių širdis jis beldėsi per kasdieniškus ir aiškiai suprantamus dalykus, pasitelkdamas palyginimus, susijusius su kasdieniu žmonių gyvenimu. Jis kalbėjo žmonėms ir žmonių kalba, kiekvienam surasdamas geriausiai jam suprantamą pavyzdį, esmę atskleisdamas paprastais palyginimais: „Į ką panaši Dievo karalystė, ir su kuo man ją palyginti? Ji panaši į garstyčios grūdą, kuri ėmė žmogus ir pasėjo savo darže. Jis išaugo į medelį, ir padangių sparnuočiai susisuko lizdus jo šakose <...> Ji panaši į raugą, kuri ėmusi moteris įmaišė į tris saikus miltų, ir nuo jo viskas įrūgo“ (Lk 13, 18–21). Tačiau kiekviename paprastame palyginiame buvo užuominų į Dievo karalystę, nė vienas žodis nebuvo ištartas šiaip sau – jis nešė žinią, mokė žmones skaityti ženklus ir kasdienybėje pajusti Dievo buvimą, patikėti Dievo karalyste ir pasiruošti į ją įžengti. Kad įveiktų paprastų žmonių proto ribotumą, jam tekdavo pasitelkti palyginimus, istorijas ir pamokymus. Jis mokė žmones lankstumo priimant svarbius sprendimus, gebėjimo atsirinkti, kas teisingiausia, net jei tai prieštarauja religinėms dogmoms: „Kas iš jūsų, turėdamas vieną avį, jeigu ji per šabą įkris į duobę, nestvers jos ir neištrauks?! O kaip daug brangesnis už avį žmogus! Taigi leistina daryti gera šabo dieną“ (Mt 12,12). Sunkiausias uždavinys buvo įtikinti, kad būtis – tik laikina, o jos esmė – pasiruošti tam, kas amžina. Žmogus visada siekė amžinybės, tačiau jam reikėjo suvokti, kad tos amžinybės ir pilnatvės reikia nusipelnyti savo gyvenimu. Jėzaus mokymo esmė ir buvo suteikti tą suvokimą, kad dabartinis gyvenimas – tik pasiruošimas žengti į dangaus karalystę. Tačiau kelias į Dangaus karalystę sunkus, ir tik kantriausieji jos nusipelno. Jėzus mokė, kad geri darbai – tai irgi dievo garbinimas, kad mylėdamas savo artimą ir teikdamas jam pagalbą artėti prie Dievo, nes Dievas vienodai myli visus savo vaikus. Jis mokė kuklumo, skatino gerus darbus daryti

²⁹ Popiežius Paulius VI. Apaštališkasis paraginimas dėl evangelizacijos šiuolaikiniame pasaulyje „Evangelii Nuntiandi“. http://www.lcn.lt/b_dokumentai/ap_paraginimai/evangelii_nuntiandi.html

tyliai, apie juos nesiskelbti ir nesididžiuoti: „Venkite daryti savo teisumo darbus žmonių akyse, kad būtumėte jų matomi, antraip negausite užmokesčio iš savo Tėvo danguje“ (Mt 6,1). Jėzaus, kaip Dievo sūnaus, susilyginimas su nelaimėliais ir skurstančiais, atjauta ir pagalba jiems mokė žmones, kad Dievo akyse visi lygūs – tiek elgetos, tiek karaliai, nes visų šeimininkas yra Dievas. Jėzus mokė neteisti suklydusių, nekeršyti skriaudėjams, nes visiems yra vienas teisėjas – Dievas, kuris už visus darbus ir atlygins. Kalno pamokslas – ryškiausias Jėzaus mokymo pavyzdys, jame atskleidžiama visa krikščioniškoji išmintis ir vertybės. Išgirsti jo žodį susirinko minios žmonių. „Matydamas minias, Jėzus užkopė į kalną ir atsistojo. Prie jo prisitartinio mokiniai. Atvėręs lūpas jis mokė“ (Mt 5, 1–2). Jėzus mokė ne tik žodžiais, bet ir darbais. „Kristaus – Mokytojo – didingumas, unikalumas jo mokymo nuoseklumas ir įtikinamoji jėga yra suprantami tik dėl to, kad jo žodžiai, palyginimai ir samprotavimai niekada nesiskyrė nuo jo gyvenimo ir būties“³⁰. Jis siekė su žmonėmis glaudaus ryšio, kad jo mokslas sklistų ne per gaudus, o per asmeninę patirtį, tiesioginę sąlytį su Dievu: „Daugelis sekė paskui jį, ir jis visus gydė, bet išpėdavo, kad jo negarsintų“ (Mt 12,17). Visas jo gyvenimas buvo mokymas. Jame nebuvo nė lašelio puikybės, jis visada išlaikė vidinę ramybę ir skleidė meilę. Visiems – kenčiantiems, klystantiems, niekinamiems ir skurstantiems. Savo pavyzdžiu jis mokė mylėti ir savo širdis pripildyti tikėjimu Dievo meile, atskirti amžinąsias vertybes nuo vienadienių dalykų, išmintingiausias patarimus duodamas su nuoširdžia šypsena ir padaršiniu.

Kiekvienas, kuris imasi mokytojo misijos, turėtų sekti Jėzaus pavyzdžiu, semtis įkvėpimo iš jo darbų ir artimo meilės. Kanonų teisės kodekse rašoma, kad ugdytojo „parengimas, apšviestas tikėjimo sekant Magisteriumu, išdėstomas taip, kad auklėtiniai pilnai susipažintų su dieviškuoju Apreiškimu pagrįstu katalikiškuoju mokymu, juo pagrįstą savo dvasinį gyvenimą, ir sugebėtų šį mokymą, vykdydami savo pareigas, teisingai skelbti bei ginti“³¹. Tačiau šiuolaikiniame pasaulyje ugdytojui iškyla didelių sunkumų. Pasaulis sumaterialėjęs, veikiamas svetimų kultūrų ir gyventojų migracijos, todėl šių dienų ugdytojui paveikti jaunuolių – nelengvas uždavinys. Juolab kad vyksta akceleracija – ankstyvesnis brendimas, šiuolaikiniai jaunuoliai dabartinėmis ryšio priemonėmis gali susirasti bet kokios, net ir nederamos jų amžiui, informacijos, įgyja vis daugiau teisių. Tai dažnai daro neigiamą įtaką asmenybės formavimuisi. Bene didžiausia mūsų visuomenės rykštė – vartotojiškumas. Ekonomikos ir pramonės pažanga, produkcijos perteklius lemia tai, kad reklamomis stengiamasi skatinti žmonių vartojimą, kuris pagrįstas ne poreikių tenkinimu, bet nevaldomu geismu. Vartojimas pereina į visas žmogaus gyvenimo sritis, jis vartoja ne tik produktus, paslaugas, bet ir santykius, kitus žmones. Toks požiūris gali pereiti į santykį su Dievu. Žmogus nebejaucia vartojimo ribų, išlaisvinami visi norai, įgeidžiai, žmogus ima vartoti, pirkti

³⁰ Jonas Paulius II. Catechesi Tradendae. Vilnius. 1996, p. 9

³¹ Kanonų teisės kodeksas („Codex iuris Canonici“), Kan. 252. <http://viluckas.lt/wp-content/uploads/2010/10/cickodeksas.pdf>

daiktus ne todėl, kad jam jų reikia, bet todėl, kad nori naujo, naujausio. Asmuo, pagal personalistinę filosofiją, yra tikslas, o ne priemonė. Santykis su asmeniu gali būti tik meilės, o ne naudos ir vartojimo santykis.³² Šios „vertybės“ taip išsiskyniusios žmonių sąmonėje, kad jie atmeta jo mokymą kaip neadekvatų, nebesuvokdami Jėzaus Kančios prasmės. Aukojimasis dėl kito žmogaus suvokiamas kaip kvailumas ar neišmanymas – tik kvailys gali daryti gera, jei dėl to nukenčia pats. Kartą mane suglumino aštuntoko klausimas pamokoje: „Jei Jėzus buvo Dievas, jis žinojo, kas jo laukia – kodėl negalėjo nuo to apsisaugoti?“ Jėzaus mokymas atmeta bet kokią vartotojiškumą ar asmeninės naudos siekimą, visų žmoniškųjų santykių pagrindų pagrindu iškeldamas artimo meilę. Aukščiausia tos meilės išraiška – Jėzaus Kančios kelias, jo auka žmonijai. Jėzaus mokyme artimo meilė pasireiškia per atjautą, supratimą, rūpestį, globą, pagarbą, pagalbą ir pasiaukojimą. Tai kertiniai artimo meilės „akmenys“, be jų žmogus klumpsta į geismų ir naudos siekimo liūną, kitus žmones išnaudodamas savo asmeniniais tikslais pasiekti, jų vertę matuojama pagal tai, kiek jis yra naudingas. Šiuo atveju vertėtų prisiminti asumpcionistinėje dvasinėje tradicijoje dažnai vartojamą iš ikūrėjos Marijos Eugenijos lūpų perimtą posakį „džiaugsmingas atsižadėjimas“. Apie tai Marija Eugenia kalbėjo seserims 1848 m. kapituloje. „Džiaugsmas“ ir „atsižadėjimas“ yra dvi tarytum nesuderinamos sąvokos, nors abi turi gilią šaknis krikščioniškoje tradicijoje. Pasak Marijos Eugenijos, Įsikūnijimo ir Prisikėlimo slėpinys yra kupinas „svaraus džiaugsmo“³³. Būtent „džiaugsmingas atsižadėjimas“ ir galėtų tapti vartotojiškos visuomenės atsvaros tašku sugrįžtant prie pamatinių vertybių.

Mūsų laikmetis atmeta Dievą, žmogus bando tapti savo egzistencijos pagrindu. Daug žmonių krikščionybę mato kaip savaimę suprantamą dalyką. Jie nesuvokia, kad visos bendražmogiškos vertybės, daugelis įstatymų ir moralės normų atėjo iš krikščionybės, būtent iš Jėzaus mokymo. Jie linkę save, savo „ego“ iškelti į pirmą vietą, laisvai ir nevaržomai kurti savo gyvenimą, gėrį suprantą kaip malonumus materialinę gerovę. Tačiau gėris krikščioniškoje pasaulėžiūroje nėra malonumas, čia svarbios aukos, kančios sąvokos, džiaugsmas, malonumas yra šalutinis dalykas, o ne tikslas.³⁴ Kitas šios problemos aspektas – konkurencijos skatinimas. Jaunuoliai skatinami nuolat tarpusavyje konkuruoti, siekia įrodyti esantys geriausi tam tikroje srityje. Tai irgi prieštarauja Kristaus mokymui. „Jėzus moko klusnumo, nuolankumo, neturto ir kantrybės. Bendraudamas su visų luomų žmonėmis, jis mokė juos mylėti ir užjausti kitus žmones“³⁵. Daugelis jau nebesuvokia Kristaus aukos prasmės, nes apskritai gyvenimo prasmę suvokia pirmiausia kaip naudą sau. Klusnumas, nuolankumas, atjauta, troškimų išsižadėjimas vis dažniau traktuojamos ne kaip dorybės, bet kaip žmogaus silpnumas. Todėl pagrindinis mokytojo

³² Žmogaus sampratos ir jų įtaka gyvenimo būdai ir kokybei. <http://www.seimosnamuose.lt/node/710>

³³ Šv. Marijos Eugenijos ugdymo vizija, http://www.vvkg.lt/wp-content/uploads/2011/07/gervytes_txt_149-170.pdf

³⁴ Kuzmickas B. Vertybės kultūrų kontekstuose. Vilnius. MRU leidykla, 2013, p. 43

³⁵ Katechetikos apžvalga. Kaunas. 1984, p. 74.

(ugdytojo) uždavinys – sugrąžinti jauną žmogų prie šių vertybių. Tam, kad jo darbas duotų rezultatą, pirmiausia pats mokytojas privalo sekti Jėzaus pavyzdžiu, ne deklaruoti vertybes, o jomis vadovautis savo gyvenime ir veikloje, demonstruoti jas ne žodžiais, bet darbais. Kartais į viešumą iškyla faktų apie nederamą mokytojų ar dvasininkų elgesį. Tokie pavyzdžiai daro didžiulę žalą, nes jaunas žmogus stebi ir analizuoja, bet koks neatitikimas tarp žodžių ir darbų gali sukelti nusivylimą ar nepasitikėjimą. Jaunimas pirmiausia siekia sekti sėkmingais žmonėmis, tai irgi didelė problema, nes sėkmė gali būti suvokiama iškreiptai – kaip garbė ir populiarumas. O tai prieštarauja tokioms vertybėms kaip nuolankumas ir kuklumas. Ne kiekvienas gali būti apdovanotas Jėzaus, kaip mokytojo, gebėjimais – išmintimi, kantrybe, įtikinančio žodžio galia ir didžiule artimo meile, tačiau labai svarbu, kad mokytojo kelią rinkęsi žmonės, gebantys pritraukti jaunimą ne tik savo žiniomis, bet ir gebėjimu bendrauti, uždegti, sukeliantys norą sekti jų pavyzdžiu.

3. Neformaliojo ugdymo apibrėžtis ir tikslai mokykloje

Neformaliojo švietimo terminas pirmą sykį pasirodė 1967 m. UNESCO surengtoje apie Pasaulio švietimo krizę. Europoje neformalusis ugdymas yra pripažinta švietimo sritis, kurios paskirtis – skatinti asmenybės tobulėjimą ir aktyvų pilietiškumą bei padėti spręsti žmonių integravimosi į darbo rinką problemą. Intensyviai plėtoti neformalųjį ugdymą imta paskutiniajame XX a. dešimtmetyje. Tarptautinės organizacijos nuolatos siekia išryškinti skirtingas neformaliojo švietimo patirtis Europoje ir plėtoti bendrą neformaliojo švietimo suvokimą, apimančią visas patirtimi grįstas ir į besimokantįjį sutelktas ugdomasias veiklas. Tai kryptinga veikla, kuria, plėtojant jauno žmogaus asmenines ir socialines kompetencijas, siekiama ugdyti sąmoningą asmenybę, sugebančią atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime. Tai organizuotas, bet nebūtinai institucinis, švietimas. Jis vykdomas sistemingai ir lygiagrečiai su bendrojo lavinimo programomis, tačiau dažniausiai neišduoda išsilavinimą patvirtinančių dokumentų, o laisva forma patvirtina tam tikrų kompetencijų įgijimą. Besimokantieji ugdosi savanoriškai ir yra aktyvūs mokymosi proceso raidoje.³⁶

LR Švietimo įstatyme neformalusis ugdymas apibrėžiamas kaip švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, išskyrus formaliojo švietimo programas.³⁷ Neformalusis ugdymas yra sudėtinė švietimo sistemos dalis, lygiagreti formaliajam švietimui, skirta įvairaus amžiaus vaikams ir suaugusiems prigimtinėms galioms, įvairiems gebėjimams, polinkiams atskleisti, saviraiškos poreikiams, pažintinių interesų tenkinti, kūrybiškumui plėtoti, kultūrinėms vertybėms puoselėti, turiningai leisti

³⁶ Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija. ŠMM. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.421877>

³⁷ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.395105>

laisvalaikį, socializacijai ir nusikalstamumo prevencijai. Neformalusis ugdymas reglamentuojamas valstybinio lygio dokumentais, jo veiklos principai yra šie:

- neformalus ugdymas yra planuojamas ir savanoriškas;
- mokymasis vyksta įvairioje aplinkoje ir esant įvairioms situacijoms, kai mokymas ar dėstymas nėra vienintelė ar pagrindinė veikla;
- veiklą gali vykdyti tiek profesionalūs mokymo vadovai, tiek savanoriai;
- veikla nebūtinai grindžiama tradiciniais mokomaisiais dalykais ar tarpniais; paprastai skiriama konkrečioms tikslinėms grupėms ir priklauso nuo konkrečios temos. Taigi neformalusis ugdymas yra papildoma švietimo veikla, kurią jaunuoliai renkasi laisva valia.³⁸

Neformaliojo ugdymo tikslas nėra siekis suteikti konkrečių mokslinių žinių – tai formaliojo ugdymo (švietimo) sritis. Neformalusis ugdymas orientuojamas į praktinių įgūdžių lavinimą bei asmenybės tobulinimą. Jo tikslas – plėtoti vaikų švietimo įvairovę ir prieinamumą, siekti formaliojo ir neformaliojo ugdymo dermės, kuri duotų gerų rezultatų. Jaunimo neformaliojo ugdymo paskirtis per kompetencijų ugdymą formuoti sąmoningą asmenybę, sugebančią atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas, tapti aktyviu visuomenės nariu ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime, taip pat plėtoti jauno žmogaus socialines kompetencijas bei tenkinti pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius. Kitaip tariant, tai veikla, ruošianti jaunimą kuo geriau gyvenime pritaikyti ir išnaudoti savo galimybes. Jaunimo neformalųjį ugdymą vykdo mokyklos, jaunimo organizacijos, kiti fiziniai ar juridiniai asmenys. Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas apibrėžia jaunimo amžių – nuo 14 iki 29 metų. Į šią apibrėžtį įeina ir mokyklinis amžius – paauglystė.

Kalbant apie neformalųjį ugdymą mokykloje derėtų paminėti, kad jis yra nemokamas (kai kur reikia susimokėti tik už darbo priemones). Ši veikla yra visiems prieinama, kai tuo tarpu už jaunimo centruose ar kitose įstaigose teikiamas paslaugas dažniausiai reikia mokėti, finansuojamų programų labai trūksta. Už neformalųjį ugdymą susimokėti išgali ne visi, o ypač tie, kurie auga probleminėse šeimose. Šios veiklos imasi vaikų ir jaunimo dienos centrai, tačiau jie prieinami ne visiems, nes dažniausia kuriasi miestuose. Taigi neformalusis ugdymas mokykloje kartais vienintelė galimybė jaunuoliui tobulėti. Neformaliojo ugdymo mokykloje įvardijami trūkumai – nėra pakankamos veiklos įvairovės, ne visose mokyklose yra tinkamos sąlygos vykdyti tam tikrą veiklą, kai kada trūksta ir tinkamai pasiruošusių specialistų. Tai ypač pasakytina apie nedideles kaimo mokyklas. LR Švietimo ir mokslo ministerijos Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje rašoma, kad neformaliojo vaikų švietimo įstaigas lanko apie 20 proc. Lietuvos vaikų. Tai išties nedidelis skaičius. Tačiau pažymėtina, kad jaunuolių, dalyvaujančių šioje veikloje, dar mažiau – 2007 m. Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atlikto jaunimo

³⁸ Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija. ŠMM. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.421877>

situacijos sociologinį tyrimo duomenimis, apie 74 procentai jaunimo nėra dalyvavę ir nedalyvauja jokiaje visuomeninėje veikloje, taigi dalyvaujančių yra tik 13,7. Šis atliktas tyrimas patvirtina, kad formalių ir neformalių jaunimo grupių veikloje dalyvauja 13,7 procentai jaunų žmonių, 12 procentų yra dalyvavę, o 31,6 procentų nedalyvauja, tačiau norėtų įsitraukti į tokią veiklą. Be to, 91,3 procento jaunimo nurodo, kad jiems dalyvavimas jaunimo veikloje buvo labai naudingas arba greičiau naudingas nei nenaudingas, nes susirado draugų, įgijo žinių ir profesinės patirties, naujų įspūdžių.³⁹

Neformalusis vaikų švietimas yra savarankiška savivaldybių funkcija, atskirose savivaldybėse neformaliojo vaikų švietimo teikėjų tinklas ir neformaliajam vaikų švietimui skiriamas finansavimas labai netolygus, dėl to vaikų dalyvavimas neformaliojo vaikų švietimo programose yra socialiai neteisingas. Lietuvoje neformaliajam ugdymui vis dar sunku įtvirtinti savo, kaip atskiros srities, pozicijas, nes iki šiol nėra sukurtos tinkamos įstatyminės bazės, reglamentuojančios neformaliojo ugdymo rezultatų įvertinimą, neformaliojo ugdymo pedagogų rengimą, finansavimą ir pan. Tačiau išvardinti trūkumai – ne vienintelė priežastis, kodėl jaunimas nenori dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje. Tam įtakos turi ir kiti veiksniai. Paskutini dešimtmetyje jaunimo tarpe labai išaugo interneto vartotojų skaičius. Anksčiau tai buvo daugiau miestuose gyvenančių jaunuolių problema. Išvysčius moderniąsias technologijas, interneto ryšys pasiekiamas kiekviename Lietuvos kampelyje. Jaunuoliai internetui ne tik aukoja savo laisvalaikį, bet ir keičia juo natūralų socialinį bendravimą, apleisdami net savo tiesioginę pareigą.

Lietuvos statistikos departamento 2013 m. atlikto tyrimo „Lietuvos jaunimo statistinis portretas“ duomenimis, 2004 m. internetu naudojos 44 proc. 16–24 metų jaunimo, o 2012 m. – jau 90 proc. Iš jų 21 proc. kasdien prie kompiuterio praleido 3–5 valandas, o 11 proc. – 5 val. ir daugiau.⁴⁰ Turint omenyje technologijų pažangą, tikėtina, kad šiandien tie skaičiai yra dar didesni.

Apie šią problemą popiežius Pranciškus pasisakė taip: „Šiame amžiuje, kur greitai karaliaus nerimas ir technologijos, svarbus vaidmuo tenka šeimoms ugdyti kantrybę, mokėjimą laukti. Tai nereiškia, kad vaikams negalima leisti žaisti elektroniniais prietaisais, bet reikia rasti būdų, kaip generuoti juose galimybę pasirinkti tarp logikos ir netaikyti „skaitmeninio greičio“ kiekvienoje gyvenimo srityje. Atidėti yra ne neigti norą, tačiau atidėti savo pasitenkinimą. Kai vaikai ar paaugliai nėra išmokę pripažinti, kad kai kurie dalykai turi laukti, jie tampa nevaldomi, jų

³⁹ Jaunimo situacijos sociologinis tyrimas. <http://www.siauliai.lt/nvo/prezentacija.pdf>

⁴⁰ Lietuvos jaunimo statistinis portretas.

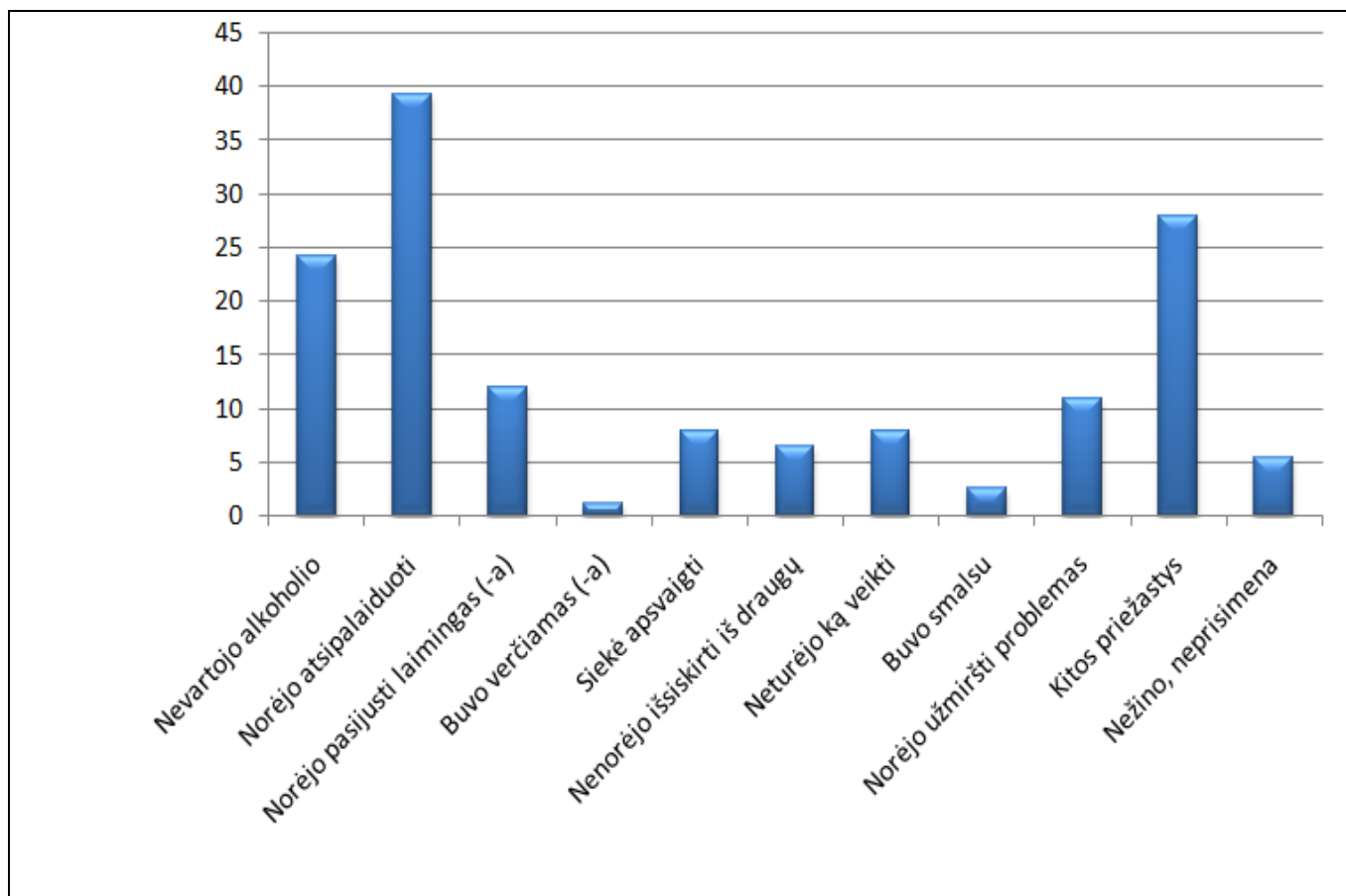
[http://www.jrd.lt/uploads/2014%20MP%20konferencija%20pranesimai/Lietuvos jaunimo statistinis portretas.pdf](http://www.jrd.lt/uploads/2014%20MP%20konferencija%20pranesimai/Lietuvos_jaunimo_statistinis_portretas.pdf)

poreikių tenkinimas tampa neatidėliotinu, ir jis auga su poreikiu gauti „viską iš karto.“ Tai neskatina laisvės, tačiau yra nuodai sielai“⁴¹.

Neformalusis ugdymas apima daug sričių – sporto, dailės, muzikos, teatro, šokių, įgūdžių formavimo, tam tikrų mokslo žinių gilinimo, bendraminčių ir t. t. Neformaliojo ugdymo veikla turi didelės įtakos jaunuolio, kaip asmenybės, raidai. Kuo daugiau jaunuolis turi mėgstamos ir kryptingai organizuotos veiklos, tuo labiau tobulėja ir lavina savo kompetencijas. Nukreipiant jaunuolius į neformaliojo ugdymo veiklą labai svarbus tėvų ir pedagogų vaidmuo. Pirmiausia jie turi pastebėti tam tikrus jaunuolio gabumus ir savybes, sudominti veikla ir paskatinti tas savybes tobulinti. Paauglystė – tai amžiaus tarpsnis, kuriuo labai svarbu užimti jaunuolį naudinga veikla. Tai laikotarpis, kai jaunuolis ieško savęs, siekia pažinti ir suprasti, jam kyla didžiulis informacijos poreikis, ir jei tuo metu jis neturės kuo užsiimti – labai tikėtina, kad nuklys ne ta linkme. Paaugliai jaučia poreikį burtis į bendraminčių grupes, jiems svarbus bendraamžių pripažinimas, todėl labai svarbu, kad laisvalaikį jis leistų tinkamoje aplinkoje su tinkamais žmonėmis. Jaunuolių „paslydimai“ taip pat dažniausi šiame amžiaus tarpsnyje. Būtent šiuo laikotarpiu jaunuoliai išbando alkoholį, narkotikus ir lytinius santykius.

1 paveikslėlyje matyti priežastys, paskatinusios 14–17 metų jaunuolius išbandyti alkoholį (pagal Statistikos departamento 2012 m. atliktą tyrimą). Tai siejasi ir su nusikalstamumu. Statistikos duomenimis, nors bendras nepilnamečių padaromų nusikaltimų skaičius mažėja, vis daugiau nepilnamečių įvykdo sunkius ir labai sunkius nusikaltimus. Darytina išvada, kad tinkamai organizavus jaunuolių laisvalaikį ir įtraukus juos į įdomią veiklą kai kurie skaičiai tikrai būtų mažesni.

⁴¹ Popiežiaus Pranciškaus apaštališkasis paraginimas *Amoris Laetitia*, sk. 275.
http://w2.vatican.va/content/francesco/it/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20160319_amoris-laetitia.html

1 pav. Priežastys, paskatinusios 14–17 metų jaunuolius išbandyti alkoholį

Paauglystė, kaip svarbus laikotarpis, išskirta ir Bažnyčios mokyme. Bendrajame katechezės vadove teigiama, kad „labai dažnai šiuo laikotarpiu berniukas ar mergaitė Sutvirtinimo sakramentu užbaigia įkrikščioninimo kelią ir kartu beveik visiškai atsisveikina su tikėjimo praktika. Privalu tuo rimtai susirūpinti bei išrutulioti ypatingą pastoraciją, besiremiančią ugdymo ištekliais, būdingais pačiam įkrikščioninimo keliui“⁴². Todėl labai svarbu paauglystės laikotarpiu jaunuolį nukreipti teisinga linkme – užimti įdomia ir prasminga veikla, artinančia jį prie Dievo.

⁴² Bendrasis katechezės vadovas. Kaunas. LKC leidykla. 1998, p. 33

II. JAUNIMO SIELOVADOS GALIMYBĖS MOKYKLOJE

1. Jaunimo sielovados samprata

Lietuvių kalbos žodynas sielovadą apibrėžia kaip vadovavimą religiniam gyvenimui. Tačiau tai pernelyg apibendrintas apibrėžimas. Kauno Arkivyskupijos Antrasis Sinodas Jaunimo sielovadą apibrėžia kaip specialią Bažnyčios sielovadą, kuri vykdoma atsižvelgiant į jaunimo situaciją, visuomenines tendencijas ir jaunimo poreikius vietos bendruomenėje, skaitant laiko ženklus. Sielovada apima daugybę religinės veiklos sričių. Jaunimo sielovada yra atskira sielovados sritis, besirūpinanti jaunų žmonių sielovada. Jaunimo sielovada yra neatsiejama bendrosios sielovados dalis. Anot italų katalikų vyskupo, buvusio Popiežiškosios tarybos nario Sergio Pintor, jaunimo sielovada – tai kryptinga bažnytinės bendruomenės vykdoma veikla, kurios pagrindinis tikslas – visa apimantis jauno žmogaus ugdymas, siekiant, kad tikėjimas jaunuolio gyvenime būtų kuo svarbesnis.⁴³ Kitaip tariant, tai jaunuolio ugdymas, susiejant tikėjimą ir gyvenimą. Vyskupas A. Poniškaitis sielovadą apibūdina kaip „pagalbą žmogui išgirsti Dievo užkalbinimą ir į jį atsiliepti“⁴⁴. Apskritai jaunimo sielovada suprantama kaip evangelizacinė veikla plačiąja prasme. Tai veikla, artima pastoracijai, tačiau ją vykdyti gali ne vien dvasininkai, bet ir tikintys pasauliečiai.

Jaunimo sielovada, kaip atskira veiklos sritis, atsirado gan neseniai – septintajame XX amžiaus dešimtmetyje. Jos atsiradimą lėmė įteisinus privalomą mokslą naujai susiformavusi jaunimo grupė, kurią po pamokų reikėjo užimti. Ilgus metus sielovada buvo suvokiama kaip laipsniška ir nuosekli veikla, kuri rėmėsi katecheze ir evangelizacija. Lietuvoje dėl politinės situacijos jaunimo sielovada atsirado tik Lietuvai atgavus nepriklausomybę, todėl jos raidoje pastebimas šuolis. Sovietmečiu už bet kokią religijos propagavimo veiklą buvo persekiojama ir baudžiama. Jaunimo sielovada pradžioje rėmėsi daugiausia praktika, bandant pritaikyti kitų šalių veiklos modelius – jaunimo centrų veikla, renginių organizavimu. Svarbus pasiekimas sielovados srityje buvo tikybos pamokų įtraukimas į mokymo programą, tad galima teigti, kad didžiausią darbą veikos pradžioje teko nuveikti tikybos mokytojams. 1996 metais, ruošiantis Didžiojo krikščionybės jubiliejaus paminėjimui, Lietuvos Vyskupų Konferencija parengė „Evangelizacijos ir

⁴³ Sergio Pintor. „Jaunimo sielovados vaidmuo krikščioniškoje bendruomenėje ir pilietinėje visuomenėje: lūkesčiai, raida ir problemos“. http://www.notedipastoralegiovanile.it/index.php?option=com_content&view=article&id=6455:il-ruolo-dei-giovani-e-della-pastorale-giovanile-nella-comunita-cristiana-e-nella-societa-civile-attese-sviluppi-e-problemi&catid=51:testi-sulla-pastorale-giovanile&Itemid=190

⁴⁴ Vyskupas Poniškaitis. Jaunam žmogui svarbu patirti bažnyčią kaip bendruomenę. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-04-22-vysk-a-poniskaitis-jaunam-zmogui-svarbu-patirti-baznycia-kaip-bendruomene/129992>

sielovados programos projektą“, kuriame jaunimo sielovada buvo minima atskiru skyriumi, kuriame išdėstytos tuometiniu požiūriu svarbiausios veiklos sritys: raginta įvairiais būdais atsigręžti į jaunimą, nurodyta steigti vyskupijų jaunimo centrus, taip pat skatinta steigti juos ir parapijose.⁴⁵

Teoriniu požiūriu jaunimo sielovada Lietuvoje tyrinėta mažai, tačiau paskutinį dešimtmetį kylant poreikiui darbų pagausėjo. Plačiausiai Jaunimo sielovados veikla aprašyta Kauno Arkivyskupijos Antrojo Sinodo susirinkimo dokumente.

Vatikano II susirinkime buvo įvardytas pagrindinis Jaunimo sielovados uždavinys – „numatyti procesą ir etapus, adekvačius pasiūlymus, kad jaunuolio branda nesustotų, tačiau tik jis pats Šventosios Dvasios lydimas eina, renkasi ir apsisprendžia. Taigi sielovadoje turėtų būti numatyta šimtai galimybių jaunimui ateiti, išeiti ir vėl sugrįžti“⁴⁶. Taigi jaunuolis turėtų rinktis pats, o sielovada turi skatinti jį pasirinkti teisingai. Kauno Arkivyskupijos Antrasis Sinodas taip pat akcentuoja pasirinkimo svarbą, teigdamas, kad Jaunimo sielovada Kauno yra jaunų žmonių palydėjimas susitikti su Jėzumi Kristumi. Tai yra dvasinis vadovavimas jauniems žmonėms, siekiant jų asmeninio ryšio su Kristumi, kai Bažnyčios bendruomenė padeda jaunuoliams apsispręsti tikėti, palydėdama juos krikščioniško gyvenimo keliu. Todėl jaunimo sielovados uždaviniai yra ugdyti brandų jaunuolių tikėjimą, įtraukti juos į gyvą bažnytinę bendruomenę, padėti pasirinkti vietą ir užduotį Bažnyčioje bei pasaulyje ir parengti jaunimą apaštalavimui.⁴⁷ Kitaip tariant, svarbiausias uždavinys yra išugdyti sąmoningą, atsakingą, apsisprendusį ir aktyvų kataliką. Jaunimo sielovados veikloje reikia vadovautis kryptinga programa, turėti aiškius tikslus ir uždavinius. Terrace Crauford, patyręs sielovados mentorius ir „ChurcLeaders.com“ tinklaraštininkas, išskiria 10 pagrindinių sielovados „raktų“: Maldą, viziją, mokymą, dalijimąsi patirtimi, komandos suformavimą, tyrimus, administravimą, mentorystę, bendros sistemos sukūrimą ir plėtrą. Malda sąrašo viršuje, nes, pasak autoriaus, tai pagrindinis raktas į sielą. Vizija – antroje vietoje, nes sielovadininkas turi aiškiai žinoti, „kur eina ir kaip planuoja ten patekti“. Mokymas – trečiasis raktas. Terrace Crauford šiame punkte mini Jėzų kaip pavyzdį ir skatina juo sekti. Kitas raktas – dalijimasis patirtimi. „Dalinkitės savo širdimi“, – ragina autorius. Taip pat jis akcentuoja komandos svarbą, nes „vaiką augina kaimas“. T. Crauford tą kaimą įvardija kaip šeimą, sielovados savanorius ir lyderius bei bendruomenę. Taip pat autorius išskiria tyrimų svarbą, nes paaugliai yra sukūrę savo subkultūrą, sielovadininkas turi ją suprasti ir stengtis naikinti atotrūkį tarp jaunimo ir visuomenės. T. Crauford pažymi, kad labai svarbu veiklos administravimas ir tinkamas žmonių pasirinkimas šiam darbui. Jis taip pat mini mentorystę kaip dvasinį vadovavimą, bendros sistemos, „tinklo“ sukūrimą, nes sielovadininkas negali būti „vienišas kovotojas“. Ir paskutinis autoriaus

⁴⁵ Evangelizacijos ir sielovados programos projektas. Vyskupų konferencijos dokumentas. http://www.lcn.lt/b_dokumentai/Lietuvos_vyskupu_rastai/LVK-prj_rengiantis20001996.html

⁴⁶ Vatikano II Susirinkimo Nutarimai. Vilnius: Aidai. 2001, p. 81

⁴⁷ Kauno Arkivyskupijos Antrasis Sinodas. Kauno Arkivyskupija. 2008, p. 39

minimas raktas – plėtra. Tai ne tik veiklos, bet ir žinių plėtra, nuolatinis tobulėjimas. Šias visas priemones sujungus į vieningą visumą, galima tikėtis geriausių sielovados veiklos rezultatų. T. Crauford išskiria 2 sielovados metodus: per žinias, gaunamas iš Šventojo rašto, ir per asmeninę patirtį.⁴⁸ Anot V. Sadausko, Belgų teologas Edwardas Schillebeeckxas yra pasakęs, kad „krikščionybė – tai ne žinia, kuria privalome tikėti, bet tikėjimo patirtis, kuri tampa žinia. Ji atveria naujas galimybes tiems, kurie ją girdi savo kasdienių patirčių fone“⁴⁹. Taigi šie metodai turi būti taikomi kartu, per daug nesureikšminant vieno ar kito, nes tik taip galima pasiekti geriausių rezultatų.

Pagal amžiaus tarpsnius jaunimo sielovada skirstoma į jaunuolių ir akademinio jaunimo sielovadą. Kauno arkivyskupijos sinodas skirsto smulkiau ir pateikia tris amžiaus grupes: 12–15; 16–20; 21–30 metų. Toks skirstymas yra labiau pamatuotas, nes jaunuoliai, priklausomai nuo amžiaus, labai skiriasi tiek mąstysena, tiek dvasine branda, tiek išprusimo lygiu, tiek interesais.

Iki šių dienų Jaunimo sielovados veikla gerokai išsiplėtė. Tačiau pati Bažnyčia pripažįsta, kad vis dar daroma nepakankamai. Kauno Arkivyskupijos tinklalapyje rašoma, kad dar daug reikia nuveikti: Visuose dekanatuose ir didesnėse parapijose reikia įkurti jaunimo centrus, fonduose ieškoti paramos jaunimo veiklai finansuoti, įtraukti jaunimą į pastoracinę tarybą, klierikus supažindinti su Jaunimo centro veikla, ieškoti jaunimo vadovų ir juos lavinti, rūpintis jaunimo grupių – chorų, saviveiklininkų ir kt. – steigimu, kasmet rengti jaunimo šventę Kaune ir dekanatuose. Tikybos pamokos sudaro tik galimybę pasiekti jaunimą, tačiau nėra pajėgios jaunimą atvesti į aktyvų bendruomenės gyvenimą. Prieš akis – didžiulis uždavinys ieškoti ir tobulinti jaunimo sielovadą. Prie sielovados gyvinimo galėtų prisidėti įvairių jaunimo grupių būrimas, stovyklos, piligriminės kelionės ir pan.⁵⁰ Jaunimo sielovada aprėpia plačią Bažnyčios veiklos, skirtos jaunimui, sritį: parapinę katechezę, tikybos pamokas mokykloje, studentų sielovadą aukštosiose mokymo įstaigose, jaunimo veiklą parapijose, dekanatuose ir arkivyskupijoje, taip pat katalikiškų mokyklų, organizacijų, judėjimų, vienuolių ir kitų su Bažnyčia susijusių bendruomenių ir institucijų iniciatyvas. Vykdoma išties nemažai renginių, ieškoma naujų veiklos metodų, semiamasi idėjų iš kitų šalių patirties.

⁴⁸ Terrace Crauford „10 sielovados raktų“. <http://churchleaders.com/youth/youth-leaders-articles/151177-10-keys-to-effective-youth-ministry.html>

⁴⁹ Vytautas Sadauskas. Dievo patyrimas ir dvasinis vadovavimas. <http://www.jesuit.lt/Sielovada>

⁵⁰ Kauno Arkivyskupija. Jaunimo sielovada. http://kaunas.lcn.lt/08/pastoracinem/html/kn_pastor-m2002-1.html#_6

2 pav. Jaunimo sielovados sritys

Jau 6 kartus (pradedant 1997-aisiais) organizuojamos Lietuvos jaunimo dienos, skirtos katalikiškam jaunimui. Tai puiki proga jauniems žmonėms išgyventi bendrystės Bažnyčioje patirtį. Arkivyskupijos rūpinasi, kad į Lietuvos jaunimo dienas jaunimas atvyktų ne vien kaip atskiri individai, bet kaip mažos bendruomenės, įsiliejančios į platesnę LJD bendruomenę. Vienas iš svarbių organizatorių tikslų – kad jaunimas, pajutęs Bažnyčios bendrystės skonį, siektų aktyvesnio dalyvavimo kasdieniame savo parapijos bendruomenės gyvenime. Šiais metais LJD vyks Vilniuje birželio 23–25 d., renginio tema – „Tiesa padarys jus laisvus“. Atsiranda vis naujų veiklos erdvių, pvz., su sielovadininku galima bendrauti internetu, pvz., tinklalapyje ieskauDievo.lt. Randasi vis daugiau sielovadininko pareigybių, ir ne tik parapijų centruose, bet ir vaikų globos namuose. Tačiau vis dar nėra vieningos Jaunimo sielovados programos, veikla neretai vykdoma fragmentiškai, nevykdomi veiklos metodų pagrįstumo tyrimai. Kartais aklai vadovaujamasi užsienio valstybių praktika, pamirštant apie istorinį kontekstą ir tai, kad ne viską mūsų šalyje įmanoma pritaikyti. Labai svarbu siekti, kad ši veikla būtų organiška, kiekvienos organizacijos atliekamos funkcijos būtų ne atskiros, o siekiant bendrų tikslų sietųsi tarpusavyje – tik taip galima tikėtis geriausių rezultatų.

Apibendrinti Jaunimo sielovados sąvoką būtų galima Sadausko žodžiais – tai vieno asmens pagalba kitam, reikalaujanti ypatingos pagarbos žmogui. Čia svarbiausias asmens ryšys su Dievu. Žmogus yra skatinamas atkreipti dėmesį į religinę patirties plotmę, akimirkas, kai jaučia Dievo buvimą, bandyti atskirti, kas jo patyrimo kyla iš Dievo ir kas – ne. Be religinio patyrimo plotmės nebūtų ir dvasinio vadovavimo, jam Dievo patyrimas yra būtinas. Geras vadovavimas turi padėti asmeniui tapti atviresniam Dvasios įkvėpimams kasdienio gyvenimo įvykiuose. Jis turi ugdyti nuolatinį pokalbį, glaudesnę vienybę su Dievu ir žmonėmis. Vieno asmens pagalbos kitam dėka, Dievo buvimas ir jo galia gali būti geriau, giliau įžvelgiami.

2. Socialinės-kultūrinės aplinkos įtaka 15–18 metų jaunuolių asmenybės formavimuisi

Šiandienos paaugliai gyvena visuomenėje, kurioje vis labiau pastebimas susvetimėjimas. Žmonių santykiai vis dažniau grindžiami ekonominiu išskaičiavimu, žiniasklaidos priemonėmis propaguojamas smurtas, prievarta, vis mažiau vertinama gyvybė. Jaunas žmogus gyvenime susiduria su begale problemų bei sunkumų, jam keliama vis didesni reikalavimai, jau ankstyvame amžiuje jis susiduria su konkurencija. Mūsų laikmečiu jaunuolis patiria su daugybę iššūkių: vyksta masinės kultūros invazija, suteikiama vis daugiau teisių, pamirštant pareigas, idealizmo nuosmukis, vis didėjantis nusikalstamumas, artimų žmonių emigracija, visuomenės. Tarp žmonių vis mažiau dvasinės šilumos ir atjautos, natūralus bendravimas vis labiau persikelia į virtualų lygmenį, vis mažiau lieka pagarbos gyvybei. Šie reiškiniai sukelia emocinę įtampą, atsiranda trintis tarp idealų ir realybės. Tam emociniam krūviui atlaikyti reikalinga dvasios tvirtybė. Jai formotis labai svarbi socialinė aplinka, t. y. ta „terpė“, kurioje jaunuolis gyvena. Pirmiausia tai šeima, draugai, mokykla. Šioje aplinkoje formuojasi asmenybė, perimdama šios aplinkos nuostatų, poreikių, vertybių ir elgesio modelių rinkinį. Žmogaus gebėjimas bendrauti su aplinkiniais, suprasti patį save, vienaip ar kitaip reaguoti į poelgius, kaip sugebės realizuoti savo gabumus, tikslus, kiek socialiai subręs labai priklauso nuo socialinės aplinkos. Socialinė aplinka, jos veiksniai yra svarbūs visais amžiaus raidos tarpsniais, ypač jie reikšmingi vaikystėje ir paauglystėje. Ryšiai su aplinka atlieka reikšmingą vaidmenį siekiant paauglio ugdymo kokybės. Jei šeima, mokykla bei draugai veikia teigiamai, tikėtina, kad asmenybė formuosis harmoningai. Deja, neretai šių veiksnių įtaka yra neigiama.

Šeima – svarbiausia vieta vaiko gyvenime. Joje vaikas susiformuoja šeimos gyvenimo modelį. Šeima suformuoja vertybių sistemą, kultūrą, šeimoje mes sužinome savo socialinę klasę, išmokstame sukurti mokymosi, pažinimo aplinką, suformuoti savo vaidmenį visuomeniniame gyvenime. Šeimos gyvenimas – tai ne vienkartinis aktas, bet ilgai trunkąs vientisas procesas. Šeima suteikia galimybę šeimynykščiams būti laimingiems, sukuria reikiamą gyvenimo ritmą, gyvenimą daro prasmingą. Šeima nėra paprasta bendruomenė, ji yra asmenų bendrija, kurią sieja giminystės, tarpusavio priklausomybės, atsakomybės ir globos saitai, patvirtinti įstatymine ir socialiai pripažinta tvarka. Ji yra viena seniausių visuomenės institucijų.⁵¹ Tačiau vis daugiau paauglių gyvena nepilnose šeimose, su vienu iš tėvų (dažniausiai motina). Pastaruoju metu didėja nesusituokusių porų skaičius. Taip formuojamas ydingas šeimos modelis. Dėl visuomenės multikultūrinimo vis daugėja ir mišrių šeimų, kuomet sutuoktiniai priklauso skirtingoms kultūroms ir religijoms. Sėkmingose šeimose su tvirtomis moralės nuostatomis vaikas gali perimti abiejų kultūrų vertybes, tačiau kitu atveju tas „paveldas“ gali būti ir skurdus. Tai irgi veikia paauglio pasaulėžiūrą ir veikia jį

⁵¹ Miškinis K. Šeima žmogaus gyvenime. Kaunas. AB Aušra, 2003, p. 12.

kaip asmenybę. Ne paslaptis, kad Lietuvoje daugėja asocialių šeimų, kuriose girtaujama ir nepaisoma moralės normų. Tokiose šeimose gyvenantys paaugliai ne tik morališkai skursta, bet ir yra nesaugūs. Nemažai jaunuolių gyvena aplinkoje, kur nėra šilto žmogiško bendravimo, jie jaučiasi vieniši dėl meilės trūkumo. Šis reiškinys nepriklauso nei nuo socialinės padėties, nei nuo gyvenimo būdo. Dvasinio skurdo apraiškų gausu tiek šeimoje, tiek visuomenėje. Vienatvės baimė sukelia nerimą dėl ateities ir dažnai paskatina jaunuolius išbandyti alkoholį, narkotikus, erotiką. Statistikos duomenimis, vis daugiau nepilnamečių įvykdo sunkius nusikaltimus, daugėja nepilnametėms atliekamų abortų skaičius.

Kita svarbi paauglio socialinės aplinkos dalis – mokykla. Popiežius Pranciškus savo apaštališkajame paraginiame „Amoris Laetitia“ teigia, kad mokykla turi sužadinti jausmus pasauliui ir visuomenei, kaip „šeimos atmosferą“, tai yra, mokyti gyventi už savo namų ribų.⁵² Mokykla paauglio gyvenime reikšminga, svarbu ją vertinti kaip bendruomenę, kurioje dalyvauja ugdytiniai, ugdytojai ir kiti specialistai, ji skirta visapusiškam asmens ugdymui, pilnaverčiam jo dabarties išgyvenimui ir tinkamam paruošimui ateities savirealizacijai.⁵³ Nuo to, kaip jaunuolis jaučiasi mokykloje, kokie jo santykiai su pedagogais ir bendramoksliais, labai priklauso jo socialinė raida. Ne paslaptis, kad kartais mokykloje pasitaiko ir neigiamų reiškinių: patyčių, nekompetentingų pedagogų ir pan. Labai svarbu, kad paauglys mokykloje jaustųsi saugus, būtų gerbiamas ir tinkamai įvertintas. Bet kokia socialinė neteisybė ar diskriminacija daro didelę žalą paauglio raidai.

Trečias svarbus veiksnys – paauglio draugai, su kuriais jis leidžia laisvalaikį. Paaugliui labai svarbu bendraamžių vertinimas ir nuomonė. Šiuo amžiaus tarpsniu bendraamžiai gali tapti svarbiausiu autoritetu. Siekdamas pritapti draugų grupėje paauglys perima jų elgesio ir kalbos manieras, gali pasikeisti net jo vertybės. Jei draugai bus netinkami, o artimoje aplinkoje paauglys neturės įtakingo autoriteto, jis gali pasukti net nusikalstamu keliu. Todėl labai svarbu paauglį išklaudyti, domėtis, kuo jis užsiima laisvalaikiu, kas jam svarbu ir kas jam rūpi, padėti spręsti iškilusias problemas.

Dar vienas svarbus veiksnys – kultūrinė aplinka. Anot K. Miškinio, kultūra yra visuomenės gyvenimo būdas, jos normos ir vertybės, perduodamos iš kartos į kartą ir besiformuojančios veikiant dabar vykstantiems reiškiniams. Kultūra formuojasi ir kinta, išsaugant ankstesnes tradicijas, apibrėžia tam tikras jos visuomenės narių elgesio ribas. Kiekviena šalis turi savo papročius, taisykles ir draudimus. Kultūra nėra teisinga ar neteisinga, gera ar bloga – mes negalime vertinti kitų šalių ar tautų kultūros. Kultūra glaudžiai susijusi su šalies ekonomine, politine

⁵² Popiežiaus Pranciškaus apaštališkasis paraginimas *Amoris Laetitia*, 276.

http://w2.vatican.va/content/francesco/it/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20160319_amoris-laetitia.html

⁵³ Barkauskaitė M., Mikalauskienė J. Saugios aplinkos kūrimas bendrojo ugdymo mokykloje. *Pedagogika*, 2011, p. 21.

ir teisine bei institucine aplinka. Ji apima idėjas, elgesio normas, taisykles, ritualus, papročius, kurie perduodami iš kartos į kartą. Kultūros sistema suteikia jos nariams identiškumą, ji padeda suprasti, kas jie yra ir kaip jie turėtų interpretuoti savo aplinkinį pasaulį. Įvairių kultūrų atstovai gali turėti bendras vertybes, bet teikti joms skirtingus prioritetus.⁵⁴ Anot prof. B. Kuzmicko, kiekvienoje nacionalinėje kultūroje yra įvairių žmonių vertybių ir elgesio variacijų. Kultūros tradicijos laikomos pastoviomis, tačiau kultūra – dinamiškas reiškinys. Kultūra kinta ir prisitaiko prie socialinių pasikeitimų.⁵⁵ Per du pastaruosius dešimtmečius Lietuvoje įvyko stiprus kultūrinis šuolis. Tam įtakos turėjo politinės santvarkos pasikeitimas, įstojimas į ES, spartus mokslo ir technologijų progresas, gyventojų migracija. Atsirado naujų kultūrinių reiškinių, kurie anksčiau buvo nepriimtini – seksualinių mažumų tolerancija, teisė rinktis lytį. Dėl gyventojų migracijos padaugėjo mišrių santuokų, prasidėjo kultūrų maišymasis. Atsiradus laisvai prieinamam internetui jaunuolius užplūdo informacijos gausa. Ta informacija ne visuomet teigiama, ir nuo jos apsaugoti paauglius nėra veiksmingų priemonių. Jaunas žmogus nėra pasiruošęs laisva valia pasirinkti, dažnai tam tikros normos ir požiūris yra primetamas visuomenės. Šie reiškiniai formuoja paauglio pasaulėžiūrą, ir dažnai daro neigiamą įtaką jų asmenybės formavimuisi.

3 pav. Socialiniai-kultūriniai veiksniai, formuojantys jaunuolio asmenybę

⁵⁴ Miškinis K. Šeima žmogaus gyvenime. Kaunas. AB Aušra. 2003, p. 21.

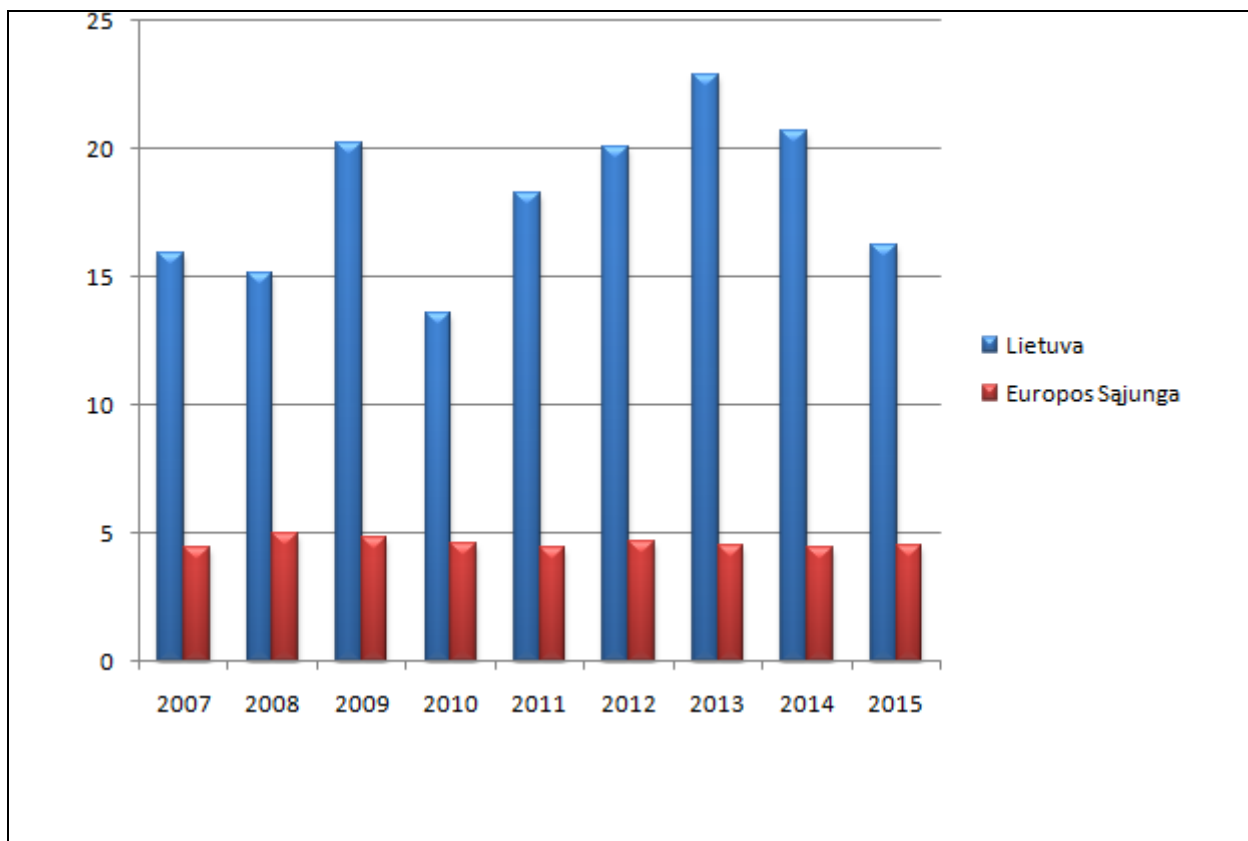
⁵⁵ Kuzmickas B. Vertybės kultūrų kontekstuose. Vilnius. MRU leidykla. 2013, p. 37.

Visi šie veiksniai negali egzistuoti atskirti vienas nuo kito, nes jie sąveikauja, veikia kartu (3 pav.). Norint, kad paauglio asmenybė formuotųsi reikiama linkme, teigiami pokyčiai turi vykti ir šeimoje, ir ugdymo įstaigose, ir pačioje visuomenėje.

Kad Lietuvos jaunuoliams sunku pritapti šiuolaikinėje visuomenėje įrodo didžiausias 15–19 metų jaunuolių savižudybių skaičius Europos Sąjungoje. Higienos instituto Sveikatos informacijos centro duomenimis, pagal jaunuolių savižudybių skaičių Europos Sąjungos vidurkį lenkiame beveik 4 kartus (Higienos instituto tyrimų duomenys pateikti 4 paveikslėlyje).⁵⁶ Ši liūdna statistika verčia susimąstyti, kokios priežastys skatina jaunuolius savo noru trauktis iš gyvenimo. Šiai situacijai susidaryti įtakos turi ir žiniasklaidos bei televizinės kultūros formuojamas neatsakingas požiūris į gyvybę – žudymo vaizdus jaunuoliai mato taip dažnai, kad tai atrodo nereikšminga ir kasdieniška. Taip pat ir visuomenės požiūris į gyvybę ne visuomet yra teisingas: vis dažniau kyla diskusijų dėl eutanazijos legalizavimo, labai liberaliai vertinami abortai, atvirai piktinamasi šalimis, kur abortai uždrausti, apeliuojant į „pasirinkimo laisvės suvaržymą“. Tai traktuojama net kaip žmogaus teisių pažeidimas, pamirštant, kad kiekviena užsimezgusi gyvybė pirmiausia turi teisę į gyvenimą. Žmonėms trūksta atsakomybės, renkamas eiti lengviausiu keliu, ignoruojant gyvybės stebuklą. Dėl šių priežasčių jaunuoliai nebegerbia ne tik svetimos, bet ir savos gyvybės – didžiausios Dievo dovanos.

⁵⁶ Savižudybių dažnis pagal lytį ir amžiaus grupes.

http://vpssc.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=333%3Asaviudybi-danis-pagal-lyt-ir-amiaus-grupes-2013-m&catid=14%3Asaviudybi-statistika&Itemid=24&lang=lt

4 pav. 15–19 metų jaunuolių savižudybių skaičius 100 000 to amžiaus grupės gyventojų

Šio proceso neigiamos pusės atsvara yra tikėjimas, nes tikintis žmogus visuomet turi viltį ir sunkią valandą pasikliauja Dievu. Šio tyrimo metu (tiriant jaunuolių savižudybių skaičių atskirose Europos valstybėse) nustatyta, kad mažiausia į savižudybes linkę graikų jaunuoliai – jiems tenka tik 1,8 savižudybės 100 000 gyventojų. Tai paaiškinama tuo, kad net 81 proc. graikų pasisakė esą tikintys, o Graikija pagal gyventojų religingumą užima III vietą Europos Sąjungoje. Religijos ryši su laimės suvokimu nustatė ir kiti tyrimai. Vokietijoje tautos tyrimų institutas „Allensbach“ atliko tyrimą „Laimės apibrėžimai ir gyventojų patirtis“ (orig. Glücksdefinitionen und erfahrungen der Bevölkerung) ir nustatė, kad tie žmonės, kurie praktikuoja tikėjimą, yra 3–4 kartus laimingesni už tuos, kurie to nepraktikuoja. Lietuvius žiniasklaida dažnai apibūdina kaip nelaimingą tautą, o, pavyzdžiui, vieni iš laimingiausių yra slovakai ir lenkai. Slovakijoje yra didžiausias bažnyčios lankomumas Europoje – 61 proc., o Lenkijoje – 51 proc.⁵⁷ Tai įrodo, kad laimė ir tikėjimas tiesiogiai susiję. Tinkamai organizuota Jaunimo sielovada padėtų spręsti šią problemą, nes ji padėtų stiprinti jaunuolio tikėjimą, puoselėtų pagarbų požiūrį į save, susivokti jausmuose, skatintų teigiamą charakterio vystymąsi, gilintų dvasinę patirtį, padėtų įveikti brendimo sunkumus, suvokti savo psichologinius ir dvasinius poreikius.

⁵⁷ „Allensbach“ tyrimas „Laimės apibrėžimai ir gyventojų patirtis“. Prieiga internete – http://www.ifd-allensbach.de/uploads/tx_studies/6453_Gluecksdefinitionen.pdf

3. Jaunimo sielovados programos, patvirtintos mokykloje, jų privalumai ir trūkumai

Bendrystė su Dievu ir kelionė link Jo nėra savaiminis procesas. Jam reikia kryptingai vadovauti, turėti aiškius tikslus ir uždavinius. Pasak A. Lukaševičiaus, Lietuvoje praktiškai visi žmonės yra girdėję apie Kristų ir Bažnyčią, bet nemaža dalis katalikų savo priklausymą Bažnyčiai supranta kaip atsitiktinį, kultūriškai sąlygotą, gyvenimui realios įtakos neturintį dalyką. Tokiems žmonėms reikia pradėti nuo pat pradžių – tai yra reikalingas rimtas susidomėjimas krikščionybe.⁵⁸ Todėl tą susidomėjimą būtina pradėti skatinti kuo anksčiau. Pagrindinės gairės, kuriomis remiantis sudaromos Jaunimo sielovados programos, buvo paskelbtos 1965 m. Vatikano II susirinkime. Lietuvoje jas nurodo Kauno Arkivyskupijos sinodo Antrojo susirinkimo dokumentai. Tačiau šie dokumentai neapibrėžia konkrečios ugdymo programos, yra daugiau administracinio pobūdžio. Jame apibrėžtos pagrindinės Jaunimo sielovados gairės, tikslai ir uždaviniai, tačiau nekalbama apie veiklos metodus. Vadovaudamosi šiuo dokumentu, vyskupijos, parapijos, jaunimo centrai ir mokyklos sudaro savo sielovados programą. Kasmet iš vyskupijos gauna metinį parapijos pastoracinės tarybos patvirtintą planą, pagal kurį sudarinėja savo veiklos metinį planą. Pasibaigus metams rašomos metinės ataskaitos, išanalizavus rezultatus bendrai kuriamos naujos veiklos kryptys. Kauno Arkivyskupijos Sinodo Antrasis susirinkimas Jaunimo sielovados misiją įvardija kaip jaunų žmonių palydėjimą susitikti su Jėzumi Kristumi, dvasinį vadovavimą jauniems žmonėms, siekiant jų asmeninio ryšio su Kristumi, kai Bažnyčios bendruomenė padeda jaunuoliams apsispręsti tikėti, palydėdama juos krikščioniško gyvenimo keliu. Jaunimo sielovados programos tikslai – vykdyti jaunimo evangelizaciją švenčiant liturgiją, skelbiant Kristaus Gerąją Naujieną, atsiliepiant į būtiniausias jaunų žmonių reikmes ir ugdant jaunų žmonių krikščionišką bendruomenę; padėti jaunuoliams ugdyti savo tikėjimą, skatinti dalyvauti bendruomenės gyvenime; sudaryti sąlygas jaunimui parapijos bendruomenėje mokytis liudyti savo tikėjimą apaštalaujant žodžiu ir gailestingumo darbais; siekti jaunuolio asmeninio ryšio su Kristumi.

Dokumente nustatyti šie pagrindiniai Jaunimo sielovados uždaviniai:

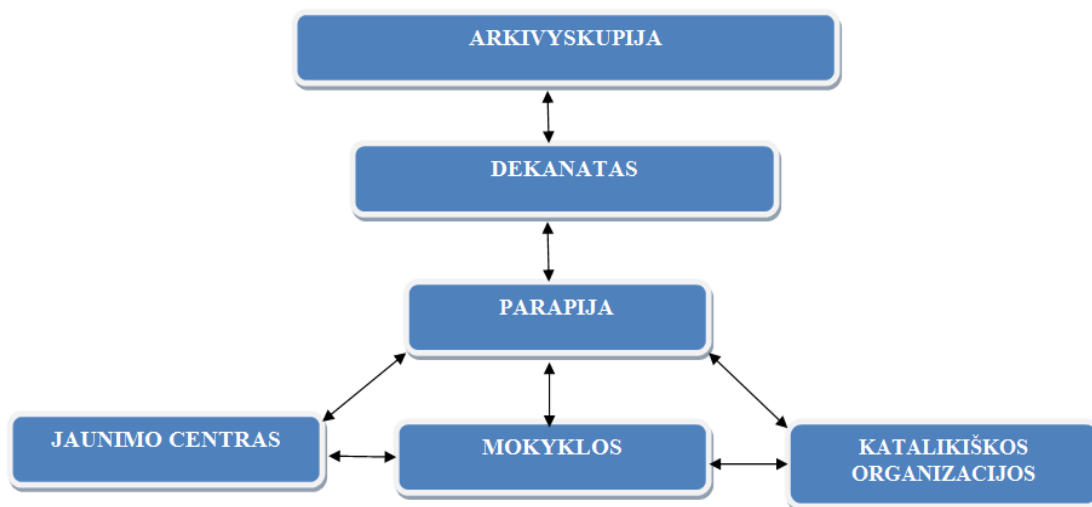
1. Ugdyti brandų jaunuolių tikėjimą,
2. Įtraukti juos į gyvą bažnytinę bendruomenę,
3. Padėti pasirinkti vietą ir užduotį Bažnyčioje bei pasaulyje,
4. Parengti jaunimą apaštalavimui;
5. Ruošti jaunuolį šeimos gyvenimui.

⁵⁸ Artūras Lukaševičius. Kokia evangelizacija reikalinga šiandien? <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-05-29-arturas-lukasevicius-kokia-evangelizacija-reikalinga-siandien/101780>

Dokumente taip pat sakoma, kad „Dievo žodžio skelbimas ir dalyvavimas sakramentiniame Bažnyčios gyvenime yra esminis jaunimo sielovados aspektas.

Parapijoje turi būti sudarytos sąlygos jaunimui giedoti šv. Mišiose, skaityti skaitinius ir bendruomeninę malda, patarnauti prie altoriaus, net jei parapijoje nėra poreikio ar galimybių švęsti jaunimui skirtų šv. Mišių⁵⁹. Šis punktas kelia abejonių, nes jame esminiu aspektu įvardijamas funkcinis jaunimo vaidmuo, kuris vargu ar yra svarbiausias. Šiomis dokumento nuostatomis vadovaujasi visos ugdymo įstaigos. Jaunimo sielovada vykdoma keliais lygmenimis: arkivyskupijos, dekanato ir parapijos. Arkivyskupija teikia siūlymus, priima ir patvirtina programos keitimus, organizuoja respublikinius renginius. Dekanatas atlieka tarpininko vaidmenį tarp arkivyskupijos ir parapijų. Ne visose parapijose vienodos galimybės plėtoti jaunimo veiklą (pvz., dėl nevienodo tikinčiųjų skaičiaus bendruomenėse), tokiais atvejais dekanatas parapijai teikia pagalbą. Didžiausią darbą atlieka parapijos jaunimo centrai ar grupės, glaudžiai bendradarbiaudamos su mokyklomis ir katalikiškomis organizacijomis.

Jaunimo sielovados lygmenys pavaizduoti 5 paveikslėlyje.

5 pav. Jaunimo sielovados lygmenys

Nepaisant uždavinių ir lygmenimis paskirstytos reglamentuotos veiklos, Jaunimo sielovada vis dar fragmentiška, tarp narių nėra pakankamo ryšio, nėra organiškų programų. Taip pat ne visur paisoma veiklos tęstinumo. Kitaip tariant, kiekvienas veiklą vykdo „kas sau“, nenuosekliai ir pagal savo supratimą. Ne paslaptis, kad ir tam tikrų grupių ar organizacijų lyderiai nesuvokia tikslų esmės, koncentruojasi tik į savo sritį. Iš pateiktų veiklos ataskaitų matyti, kad jose akcentuojama,

⁵⁹ Kauno Arkivyskupijos Antrasis Sinodas. Kauno Arkivyskupija. 2008, sk. 487

kas padaryta, tačiau nefiksuojama, ko nepavyko padaryti. Iš praktikos žinoma, kad mažai gilinamasi į problemas, neieškoma jų sprendimo. Tokios „metraštinio“ pobūdžio ataskaitos yra bevertės – jos neskatina tobulėti, ieškoti naujų sielovados metodų, ir jas galima traktuoti kaip biurokratijos apraiškos pavyzdį – darom tik tam, kad būtų padaryta. Vykdamas vienas ar kitas užduotis turėtų būti akcentuojama kiekvienos grupės ar organizacijos lyderio atsakomybė.

Taip pat šiuo metu nėra Švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintų neformaliojo ugdymo Jaunimo sielovados programų – nei atskirų, nei integruotų – atsakomybė palikta parapijų sielovadininkams ir tikybos mokytojams. Tai didelė problema, nes be vieningos organiškų programų paliekama interpretacijų galimybė, ir Jaunimo sielovados veiksmingumas didele dalimi priklauso nuo sielovadininko kompetencijos. Šias problemas italų katalikų vyskupas, buvęs Popiežiškosios tarybos narys Sergio Pintor, ilgus metus darbavęs Jaunimo sielovados srityje, dar 1993 m. kovą aptarė savo straipsnyje „Jaunimo sielovados vaidmuo krikščioniškoje bendruomenėje ir pilietinėje visuomenėje: lūkesčiai, raida ir problemos“:

a) Mūsų bendruomenės (krikščioniškosios) neatrodo pakankamai draugiškos jaunimui: pastebimas dialogo su jaunimu vengimas dėl nesugebėjimo, nepasitikėjimo ar diskomforto, pastoracijos nekantrumas, nusivylimas nepavykusiais bandymais, nepakankamas misionierių uolumas, atgyvenę pastoraciniai metodai.

b) Nepalankus jaunimo požiūris ar išankstinis Bažnyčios atsisakymas: jaučiamas tam tikras nepasitenkinimas, susvetimėjimas ar marginalizacija prieš instituciją. Dažnai tarp jų nusistovėję „instrumentiniai“ santykiai: tikėjimo ir sąsajų su Bažnyčia yra tiek, kiek tikimasi rasti atsakymų į kasdieniame gyvenime kylančius klausimus.

c) Dialogo ir bendravimo tarp Bažnyčios ir jaunimo problema. „Bažnyčios-jaunimo dialogą“ ginčija pastoracijos ir Jaunimo sielovados modeliai, kurie jaunimą mato tik kaip klausančiąją pusę. Ne tik Bažnyčia turi daug ką pasakyti jaunimui, bet ir jaunimas turi daug ką pasakyti Bažnyčiai.

d) Nėra tinkamų švietimo programų – jos sudėtingos, jose palikta dviprasmybių. Lengviausia laukti religinės patirties troškimo iš paties jaunimo, o ne patiems imtis iniciatyvos spręsti šį klausimą. Mes patys už jaunimą formuluojame prognostinius klausimus, kurie realybėje nesutampa su jaunimui kylančiais klausimais.⁶⁰

Taigi pats S. Pintor pripažįsta, kad dabartinės sielovados programos nėra tinkamos – nors jose išvardinti siekiai aktualumo nepraradę, tačiau būdai jų siekti jau atgyvenę ir atsilieka nuo šiuolaikinio pasaulio ritmo.

⁶⁰ Sergio Pintor. „Jaunimo sielovados vaidmuo krikščioniškoje bendruomenėje ir pilietinėje visuomenėje: lūkesčiai, raida ir problemos“. http://www.notedipastoralegiovanile.it/index.php?option=com_content&view=article&id=6455:il-ruolo-dei-giovani-e-della-pastorale-giovanile-nella-comunita-cristiana-e-nella-societa-civile-attese-sviluppi-e-problemi&catid=51:testi-sulla-pastorale-giovanile&Itemid=190

Siekiant, kad sielovada mokyklose duotų pageidaujamų rezultatų, būtina pačiai mokyklai įsitraukti į Bažnyčios misiją. Tiek mokykla, tiek Bažnyčia turėtų siekti tų pačių tikslų: visapusiškai lavinti jaunimą, padėti jam socializuotis, ugdyti kultūrinės vertybes, brandinti asmenybę, ieškoti gyvenimo prasmės, padėti pasirinkti vertybes, skatinti pažinti religiją bei puoselėti dorą. Šiandien šie tikslai skamba gan utopiškai, nes bendrojo lavinimo mokyklos yra atitrūkusios nuo Bažnyčios.

Mokyklose sielovadininko darbą dažniausia atlieka tikybos mokytojai. Tačiau jų veikla ne visada duoda gerų rezultatų pirmiausia dėl to, kad tik apie trečdalis mokinių lanko tikybos pamokas – tai reiškia, kad su likusiais mokiniiais sielovadininkas neturi glaudaus bendravimo. Dažniausia su tokiais jaunuoliais sielovada vykdoma kitomis priemonėmis, į pagalbą pasitelkiant kitus mokytojus, organizuojant bendrus renginius, skatinant įvairias iniciatyvas. Šis kelias nėra efektyvus, nes bendrojo lavinimo mokyklose ne visi mokytojai yra tikintys. Nėra dialogo tarp pasaulietinės mokyklos ir bažnyčios – sielovadininkas planus derina su Bažnyčia, tačiau mokyklose ne visuomet sukuriamos sąlygos juos įgyvendinti. Ne paslaptis, kad dažnai ir mokyklos vadovai yra laisvamaniai ir, jų požiūriu, skirti daug dėmesio sielovadai nėra tikslinga. Tai paaiškinama tuo, kad didelė dalis šiandienos mokyklos vadovų yra sovietmečio vaikai. Kaip teigia VDU Katalikų teologijos fakulteto docentas dr. Artūras Lukaševičius, tokį požiūrį lėmė visoje Europoje vykstantys sekuliarėjimo procesai ir sovietmečio „karingojo ateizmo“ padaryta žala.⁶¹ Dar vienas sielovados programų įgyvendinimo mokykloje trukdis – finansavimas. Dažnai į neformalųjį ugdymą sielovada neįtraukiama tik todėl, kad tam pritrūksta lėšų. Yra Europos Sąjungos finansuojamų jaunimo neformaliojo ugdymo projektų, tačiau juose apie sielovadą nekalbama. Kadangi finansavimą šiai veiklai skirsto savivaldybės, jis labai didele dalimi priklauso nuo to, koks tos savivaldybės požiūris į sielovados reikšmę. Sielovadininkas mokymo įstaigai skiriamas bažnyčios, pasaulietinėse mokyklose tokios pareigybės dažnai nebūna. Kauno Arkivyskupijos Sinodo Antrojo susirinkimo dokumente sakoma, kad Jaunimo vadovai ir sielovados bendradarbiai, institucijos ir organizacijos turi bendradarbiauti su tikybos mokytojais padėdami jiems organizuojant popamokinę veiklą, rengiant rekolekcijas, seminarus, šventes, piligrimines keliones.⁶² Kitaip tariant, visa atsakomybė užkraunama tikybos mokytojams, o pasaulietinės mokyklos ir Bažnyčios santykiuose sielovada suinteresuotoji pusė yra Bažnyčia.

Kita problema – pačios Bažnyčios šiandieninis modelis, kuris vis dar yra administracinis. Pasak A. Lukaševičiaus, administracinis parapijos modelis šiandien yra dalis platesnės problemos – nominaliosios katalikybės: jis ją palaiko ir iš jos „maitinasi“. Todėl reikalinga gili ir nuosekli parapijų gyvenimo reforma norint pereiti iš administracinio į bendruomeninį parapijos modelį.

⁶¹ Artūras Lukaševičius. Kokia evangelizacija reikalinga šiandien?

<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-05-29-arturas-lukasevicius-kokia-evangelizacija-reikalinga-siandien/101780>

⁶² Kauno Arkivyskupijos Antrasis Sinodas. Kauno Arkivyskupija. 2008, sk. 516.

Labai svarbu ir paties sielovadininko asmenybė. Asmenys, vykdantys sielovados veiklą, turi ne tik turėti tam tikrų savybių ir gebėjimų, bet ir būti specialiai tam pasirengę, tačiau Jaunimo sielovadininko specialybės rengimo vietų kol kas Lietuvoje nėra. Užsienyje sielovadininkai specialiai tam rengiami, pvz., Edukologijos fakultete „Auxilium“, Romoje. „Auxilium“ siūlo magistrantūros kursą, rengia katechetų ir Jaunimo sielovados ekspertus. „Auxilium“ tinklalapyje skelbiama, kad „Siekiant skelbti Evangelijos žinią, pedagogams, dirbantiems su jaunimu, privaloma kompetencija, galinti tenkinti kiekvieno jaunuolio poreikius, ir gebėjimas ugdyti tikėjimą. Tai sudėtingas uždavinys, todėl būtina patirtis ir kūrybiškumas. Reikia gebėjimo skirti dėmesį į įvairius raidos etapus, įvairiuose kontekstuose, įvairiomis sąlygomis, su išipareigojimu teikti siūlymus tikėjimo ugdymui diferencijuoti“⁶³.

Lietuvoje Jaunimo grupių vadovų ir jaunimo lyderių ugdymu arkivyskupijoje rūpinasi arkivyskupijos Jaunimo centras, bendradarbiaudamas su dekanatų Jaunimo ir Pastoracijos centrais. Sielovadininkai žinių semiasi seminaruose pagal Jaunimo centro parengtą kasmetinę seminarų programą. Taigi specialios žinios, kurias gauna sielovadininkai, yra tik seminarų lygio. Tiesa, neseniai Šv. Ignaco Lojolos kolegijoje atsirado nauja studijų programa – Sielovadinė rūpyba. Tai inovatyvi Lietuvoje studijų programa, susiejanti socialinių mokslų, katalikų teologijos, psichologijos mokslų pasiekimus. Studijų metu įgyti gebėjimai ir žinios įgalina suprasti įvairaus amžiaus asmenis, išgyvenančius dvasinę krizę ar įvairius egzistencinius sunkumus, bei leidžia jiems profesionaliai padėti. Šios programos tikslas – parengti specialistus, gebančius rūpintis asmenų (ypač išgyvenančių egzistencinius sunkumus) ir bendruomenių dvasine sveikata bei gerove vadovaujantis krikščioniškomis vertybėmis.⁶⁴

Taip pat labai svarbi ir sielovadininko asmenybė – jis turėtų būti charizmatiškas, šiuolaikiškas, kūrybingas, gebantis sudominti ir suburti jaunimą, nes jauni žmonės yra linkę sekti autoritetų pavyzdžiu. Bet svarbiausia – jis turi būti šiltas, spinduliuojantis krikščionišką meilę ir atsidavęs savo darbui. Jis turėtų ne dominuoti, o nukreipti, pastūmėti reikiama linkme, savo asmenybe neužgoždamas paties jaunuolio, einančio Dievo keliu. Ne visuomet sielovadininkas pasižymi tokiomis savybėmis – kai kuriems trūksta elementarių žinių, kaip tą daryti, o kai kurie savo darbą atlieka tik formaliai.

Kalbant apie sielovados programas bendrojo lavinimo mokykloje, galima teigti, kad jų paprasčiausiai nėra. Kauno Arkivyskupijos Sinodo Antrasis susirinkimas neformaliojo ugdymo veiklą pamini tik 1 kartą, o tai rodo, kad ši veikla nesuvokiama kaip svarbi. Tačiau „Evangelizacijos ir sielovados programos projekte“ jau minima ir mokyklos svarba – kaip galima geriau išnaudoti

⁶³ Edukologijos fakultetas „Auxilium“. <http://www.pfse-auxilium.org/it/>

⁶⁴ Sielovadinė rūpyba. Šv. Ignaco Lojolos kolegija. <http://www.ilk.lt/lt/sielovadine-rupyba>

galimybes bendrauti su jaunimu mokykloje.⁶⁵ Sielovadininkai parengia tik su dekanatais suderintus metinius planus. Tokių planų apstu internete, jie skelbiami parapijų puslapiuose. Panagrinėjus keletą tokių planų matyti, kad jie yra šabloniški, stereotipiniai, renginiai dažniausia siejami su krikščioniškų švenčių kalendoriumi, renginių pavadinimai panašūs ir nesikeičiantys metų metus. Susidaro įspūdis, kad jie daromi tik tam, kad „būtų padaryta“, o realių sielovados tikslų pasiekti menkai tepadedu. Panašiu planu vadovaujasi ir X mokyklos tikybos mokytoja, atsakinga už sielovadą (planas pateiktas 2 priede). Jame tikslai suformuluoti (jei išvis suformuluoti) gana miglotai: „Siekiant pritraukti daugiau jaunimo <...>, numatyta įgyvendinti šias priemones: bendradarbiauti su parapijos teritorijoje esančių mokyklų sielovadininkais, glaudžiai bendradarbiauti su Katechezės centru, bendradarbiauti su kitomis katalikiškomis organizacijomis, skleisti informaciją apie Jaunimo centro veiklą“. Visos minėtos priemonės tuo ir apsiriboja: bendradarbiauti ir skleisti informaciją. Niekur nenurodyta, kaip bendradarbiauti, nepaminti bendros veiklos uždaviniai, nesukonkretintos veiklos kryptys. Pats bendradarbiavimas rezultato dar neužtikrina. Tokie tikslai yra deklaracinio pobūdžio, ir visiškai neaišku, kaip jų siekiama, jei apskritai siekiama. Pagrindiniu tikslu įvardijama „suprasti ir mokytis, kaip reikia gyventi krikščioniškai“. Toks tikslas irgi kelia abejonių: galima ir suprasti, ir mokėti, bet neturėti noro ir motyvacijos taikyti gyvenime. Renginiai paminėti tik keli – dalyvauti Pažaislio festivalyje, dalyvauti Krikščioniškos muzikos festivalyje, organizuoti renginius „Kalėdų džiaugsmas“, „Kitokia Valentino diena“, velykinę popietę, organizuoti parapijos vasaros vaikų stovyklą. Punktas „pagal galimybę organizuoti periodinius užsiėmimus“ apskritai nesuprantamas, nes visiškai neaišku, nei kas tie užsiėmimai, nei kas jų metu daroma. Peršasi išvada, kad tai beveik paraidžiui nurašytas dekanato pateiktas metinis planas (kuris, beje, parašytas irgi neišradingai), kuriame nepasivarginta padaryti jokių žymesnių pakeitimų, o tik įrašyti konkrečiai įstaigai „adaptuoti“ renginiai. Susidaro įspūdis, kad sielovados veikla mokykloje vykdoma gan vangiai, atmetinai ir nekūrybiškai. Šabloninis švenčių šventimas (kurias žmonės ir taip švenčia – gal net išradingiau), nuobodūs pamokslavimai jaunų žmonių tikrai nesudomins. Niekur neminimos problemos, su kuriomis susiduria sielovadininkas savo darbe. Jos turėtų būti akcentuojamos, analizuojamos ir ieškoma efektyvių būdų joms išspręsti. Derėtų atsižvelgti ir į pačių jaunuolių pageidavimus ir pasiūlymus – labai tikėtina, kad jie į situaciją žvelgia visai kitu kampu, nei vyresnioji karta. Todėl būtina keisti požiūrį, nebijoti eksperimentų ir naujovių, ieškoti šiuolaikiškesnių metodų prisibelti į jaunuolių širdis. Pravartu būtų pasidomėti net sektų veikla – gal net pasimokyti iš jų metodų pritraukti jaunas žmones išradingumo, be abejo, atmetant tuos, kurie prieštarauja pasirinkimo laisva valia principams. Tokių programų ir planų svarbiausias tikslas turėtų būti ne tik pritraukti daugiau

⁶⁵ Evangelizacijos ir sielovados programos projektas. Vyskupo konferencijos dokumentas.
http://www.lcn.lt/b_dokumentai/Lietuvos_vyskupu_rastai/LVK-prj_rengiantis20001996.html

jaunimo, bet ir sukelti kuo didesnę susidomėjimą, įtraukti į aktyvią veiklą, pasijusti svarbiu ir reikalingu, suteikti galimybę jaunuoliams patirti bendros veiklos džiaugsmą – tik taip įmanoma įžiebtį tikėjimo kibirkštį jaunuolių širdyse.

III. JAUNIMO SIELOVADA NEFORMALIOJO UGDYMO PROCESE X MOKYKLOJE. LYGINAMOJI ANALIZĖ

1. Tyrimo aplinka ir metodai

Pagrindinis šio darbo tyrimo metodas – anketinė apklausa (anketa pateikta 1-ame priede). Anketinės apklausos metodas – tai duomenų rinkimas naudojant anketą (klausimyną), kuriame suformuoti ir tam tikra tvarka išdėstyti klausimai, skirti respondentui. Naudojant anketas, surenkama daug originalios pirminės medžiagos. Tyrimui atlikti buvo sukurtas klausimynas, klausimai sudaryti remiantis teorinėje dalyje atlikta šaltinių analize. Derinant uždarus, iš dalies uždarus ir laipsniuotus klausimus, gaunama išsamesnė informaciją. Anketoje dominuoja uždarojo tipo klausimai (išskyrus 13 ir 17 klausimus). Uždarojo tipo klausimai respondentui padeda lengviau pasirinkti atsakymą, nereikia ilgai galvoti; tyrėjui nereikia klasifikuoti atsakymų, todėl išvengiama subjektyvumo; lengviau kokybiškai apdoroti duomenis; duomenis lengva palyginti. Laipsniuotas klausimas pasirinktas tik vienas, nes respondentai, ypač jauno amžiaus, dažnai linkę nesigilinti ir pasirinkti atsitiktinius variantus.

Tyrimu siekta išsiaiškinti sielovados situaciją X mokykloje: kaip vykdoma sielovados veikla, veiklos efektyvumą ir įvairovę, moksleivių susidomėjimą ir įsitraukimą bei nuo ko jis priklauso (amžiaus, lyties, šeimos modelio, religinių įsitikinimų, sielovados veiklos metodų, jaunuolio gyvenimo prioritetų ir pan.), taip pat jaunuolių lūkesčius ir pageidavimus. Prieš apklausą buvo paaiškinta Sielovados sąvoka ir paklausta, ar paaiškinimas suprantamas. Siekiant atsakymų objektyvumo, buvo akcentuota, kad apklausa anoniminė ir jokių asmeninių duomenų nurodyti nereikia.

Tyrimo metodas. Empirinis kiekybinis tyrimas atliktas klausimyno metodu.

Tyrimo imties charakteristika: X bendrojo lavinimo mokyklos 120 jaunuolių (15–18 metų). Mokykla buvo pasirinkta atsitiktinės atrankos būdu. Apklausoje respondentai dalyvavo savanoriškai, 8 klasėse (8–11 klasėse) buvo išdalintos anketos. Dvyliktos klasės moksleiviai į apklausą nebuvo įtraukti atsižvelgiant į prasidedančius brandos egzaminus (bandomuosius egzaminus ir brandos egzaminų etapus). Apklausiamieji anketas pildė savarankiškai, pagal nurodytas taisykles ir dalyvaujant klasės auklėtojai. Anketoms pildyti buvo skirta 30 minučių, tačiau užpildytos jos buvo greičiau (maždaug per 20 minučių). Prieš atliekant apklausą buvo paaiškintos visos anketoje esančios sąvokos, galinčios sukelti abejonių.

Dalyviai buvo informuoti apie tyrimo tikslą ir jo anonimiškumą.

Tyrimas atliktas 2017 m. balandžio 5–7 dienomis (derinant laiką su klasės valandėlių tvarkaraščiu) ir nekartotas.

Apdorojant duomenis rezultatai išreikšti procentais. Procento dalys suapvalintos pagal matematinę apvalinimo taisyklę.

2. Tyrimo rezultatų analizė ir apibendrinimas

Tyrimo metu respondentams buvo išdalinta 120 iš anksto remiantis teorinės medžiagos analize paruoštų anketų. Sugrąžinta 120 užpildytų anketų (100 proc.), tačiau 3 anketos buvo sugadintos. Taigi realiai apklausta 117 respondentų (97,5 proc.), tačiau šis skaičius kiekybinio tyrimo kriterijus atitiko. Tai įrodo, kad apklausiamieji tyrime dalyvavo aktyviai ir geranoriškai.

Siekiant kuo didesnio duomenų tikslumo anketų atsakymai buvo susisteminti, išanalizuoti ir apibendrinti. Pažymėtina, kad tas faktas, jog anketas pildė savanoriai, galėjo turėti įtakos tyrimo tikslumui, nes savanoriškas dalyvavimas apklausoje jau savaime yra didesnio socialinio aktyvumo įrodymas. Anketoje pateikta 17 klausimų, klausimai suskirstyti į 4 teminius blokus: bendroji informacija apie asmenį ir jo šeimą (1–5 klausimai), santykis su tikėjimu (6–10 klausimai), jaunuolio nuomonę apie mokykloje vykdomą sielovadą atspindintys klausimai (10–15 klausimai), socialinį aktyvumą ir gyvenimo prioritetus atspindintys klausimai (16–17). *I lentelėje* matyti, su kokiais požymiais susijusi tam tikra tiriamą sritis.

Tiriama sritis	Požymiai
Asmens ir šeimos charakteristika	Lytis
	Amžius
	Šeimos modelis
Asmens santykis su tikėjimu	Tikėjimo svarba
	Religinė patirtis
	Dalyvavimas religiniame gyvenime
Sielovados veiklos mokykloje vertinimas	Su sielovada siejami dalykai
	Priimtinausi sielovados būdai
	Asmenys, užsiimantys sielovada
	Sielovados veiklos pasiūlymai
Socialinis aktyvumas ir gyvenimo prioritetai	Dalyvavimas neformaliojo ugdymo veikloje
	Svarbiausi dalykai gyvenime

I lentelė. Tiriama sritis pagal išvardintus požymius

Asmens charakteristika. Šis klausimų blokas skirtas susidaryti bendram vaizdui apie apklaustuosius ir nustatyti amžiaus bei lyties įtaką tam tikriems pasirinkimams. Apklausoje

dalyvavo 57 proc. merginų ir 43 proc. vaikų. Pagal amžių respondentų skaičius pasiskirstė taip: 15–16 metų respondentai sudarė 56 proc., 17–18 metų – 44 proc. Šios dvi skirstymo grupės pasirinktos atsižvelgiant į jaunuolių brandą bei pedagogų rekomendacijas, kadangi pastebėta, jog tik nuo 10 klasės jaunuolių požiūris į mokslą ir gyvenimą tampa brandesnis. Toliau tekste šios grupės vadinamos jaunesnioji grupė ir vyresnioji grupė.

Šeimos modelis. Šie klausimai į anketą įtraukti siekiant nustatyti, ar šeimos modelis turi įtakos jaunuolių religingumui. 39 proc. apklaustųjų pasisakė gyvenantys su vienu iš tėvų, 4 proc. – su seneliais (globėjais). Mišrioje šeimoje, kuriose vienas iš tėvų yra kitos tautybės, nurodė gyvenantys 12,5 proc. respondentų.

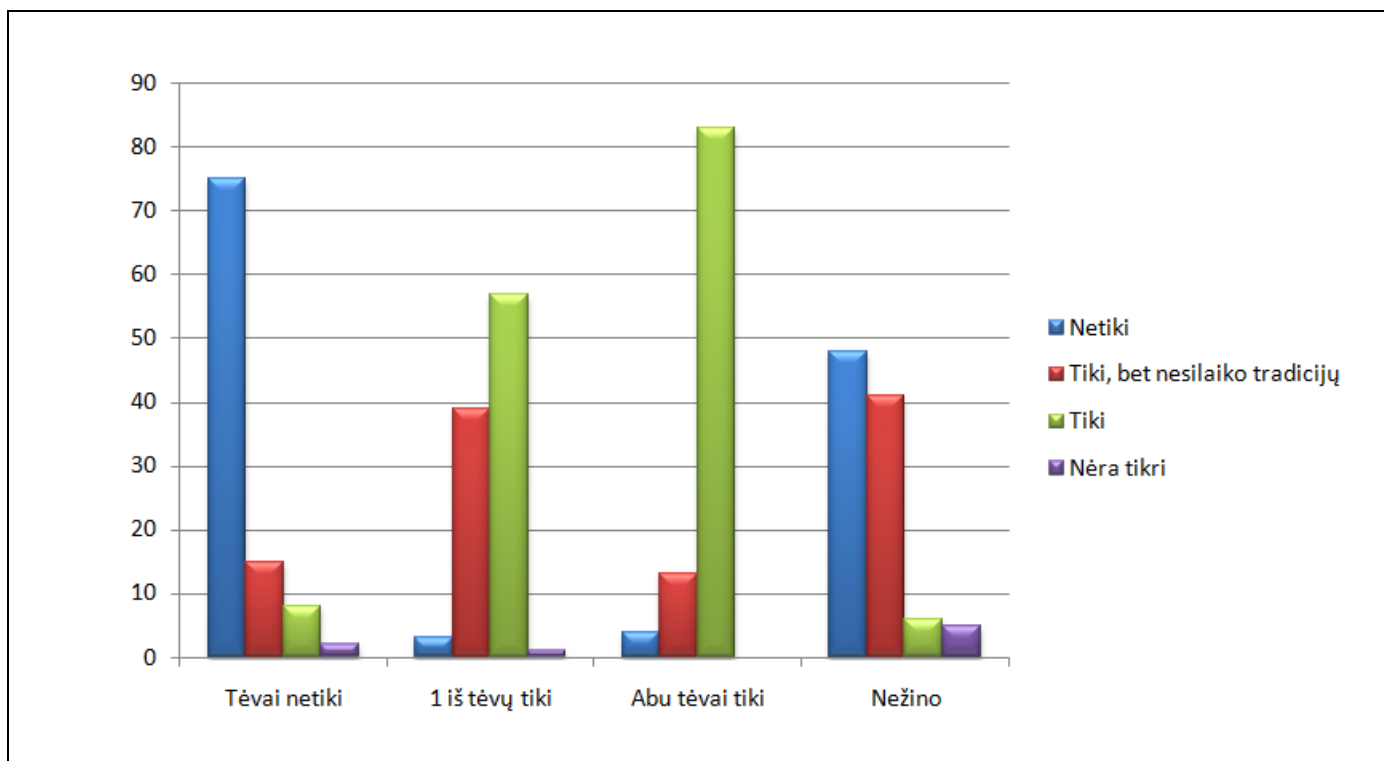
Asmens santykis su tikėjimu. Šis klausimai skirti išsiaiškinti, kokia tikėjimo situacija bendrojo lavinimo mokyklose, taip pat nustatyti šeimos įtaką jaunuolių pasirinkimui, nes sielovados darbo metodai su tuo glaudžiai susiję. 7 proc. apklaustųjų atsakė netikintys, 47 proc. atsakė tikintys, bet tradicijų nesilaikantys, 22 proc. nurodė tikintys, o 24 proc. atsakė nesantys tikri dėl savo įsitikinimų. Į klausimą, ar tėvai yra tikintys, 73 proc. atsakė, kad tikintis vienas iš tėvų, 20 proc. atsakė, kad abu tėvai tikintys, 5 proc. nurodė, kad tėvai netiki, 2 proc. atsakymo nežinojo.

Pastebėtas tėvų ir vaikų tikėjimo tarpusavio ryšys (6 pav.): atsakiusių, jog netiki, 75 proc. abu tėvai netikintys, 15 proc. tiki vienas iš tėvų, 8 proc. tiki abu tėvai; iš atsakiusių, jog tiki, 83 proc. tiki abu tėvai, 13 proc. – vienas iš tėvų ir 4 proc. tėvai netikintys. Darytina išvada, kad tėvų tikėjimas ar netikėjimas turi didelę įtaką vaikų religiniams įsitikinimams, nes religingumas perduodamas kaip šeimos tradicija.

Skirstant pagal lytį tikinčių merginų yra daugiau nei vaikų – atitinkamai 56 ir 45 proc. Tai paaiškinama tuo, kad merginos apskritai yra labiau linkusios į dvasinius ieškojimus. Tačiau abejojančių vaikų yra žymiai daugiau – 43 proc., kai tuo tarpu merginų tik 19 proc. Tai parodo, kad vaikinams dažnai reikia postūmio ar paskatinimo, nes praktika rodo, kad abejojantys dažnai pasirenka kažkurį vieną pusę. Netikinčių skaičius panašus – 8 proc. vaikų ir 6 proc. merginų. Kadangi tyrimo imtis sąlyginai nedidelė, tai gali neatspindėti realios padėties. Skirstant pagal amžių, žymesnių skirtumų tarp tikinčių ir netikinčių nepastebėta.

Skirstant pagal šeimos modelį, pilnose ir nepilnose šeimose gyvenančių jaunuolių tikinčių ir netikinčių skirtumai nežymūs, tačiau abejojančių nepilnose šeimose gerokai daugiau – 35 proc. Tai paaiškinama tuo, kad į skyrybas linkę žmonės, kurių tikėjimas nėra tvirtas, vadinasi, jie tradicijų neperduoda ir savo vaikams. Kita priežastis – tėvų skyrybos dažnai vaikus psichologiškai traumuoja, dėl to jie apskritai gali nusivilti tikėjimu, net jei tėvai yra tikintys. Su seneliais (ar globėjais) gyvenančių tikinčių jaunuolių yra daugiau – 35 proc. Tai paaiškinama tuo, kad vyresnė karta yra religingesni ir šiuo klausimu vaikus auklėja griežčiau, globoti vaikus imasi taip pat dažniausiai religingi asmenys. Tuo tarpu iš mišrių šeimų tikinčių jaunuolių mažiau: vienos

tautybės šeimoje tikinčiųjų 24 proc., o mišrioje – 15 proc. Tai paaiškinama kultūrų ir religijų skirtumais šeimoje. Psichologai pastebėjo, kad mišrioje šeimoje, net jei jose abu tėvai tikintys, augantys vaikai arba perima vieno iš tėvų tikėjimą, arba jų požiūris į abi religijas susiformuoja paviršutiniškai.

6 pav. Tėvų ir vaikų tikėjimo tarpusavio ryšys (procentinė išraiška)

Susumavus religinės patirties rezultatus paaiškėjo, kad tėvų religingumas turi didelės įtakos ne tik vaikų tikėjimui, bet ir religinei patirčiai, nes tikėjimas dažniausiai perduodamas kaip tradicija. Daugiausia jos turi su abiem tikinčiais tėvais gyvenantys jaunuoliai – net 92 proc. nurodė dalyvaujantys religiniame gyvenime, visi (100 proc.) lanko tikybos pamokas, 15 proc. nurodė, kad tikėjimas jų gyvenime užima labai didelę vietą, 73 – kad didelę. Jaunuoliai iš netikinčių šeimų tokios patirties turi mažai: 89 proc. nurodė, kad religiniame gyvenime nedalyvauja, 11 proc. nurodė, kad dalyvauja kartais. Tik 2 iš šios grupės apklaustųjų lanko tikybos pamokas, 96 proc. nurodė, kad tikėjimas jų gyvenime visai nesvarbus.

Iš visos apklaustųjų grupės tikybos pamokas lanko 31 procentas jaunuolių, religiniame gyvenime dalyvauja 33 proc., kartais dalyvauja 49 proc., nedalyvauja – 19 proc. Kaip matyti iš rezultatų, religiniame gyvenime nedalyvauja daugiau jaunuolių, nei nurodė esą netikintys. Išgyvenę stiprių religinių išgyvenimų nurodė 3 procentai visų apklaustųjų.

Į klausimą, ar sunkiu metu yra meldęsi ar kitaip šaukęsi Dievo, teigiamai atsakė 88 procentai apklaustųjų, neigiamai – 9 proc., nepamena 3 proc. Dievo malonės sunkiu metu tikėjosi daugiau jaunuolių, nei nurodė esą tikintys, tai rodo, kad į šį klausimą teigiamai atsakė ir dalis

abejojančių. Tai teikia vilties, kad nukreipus tinkama linkme abejojantys gali pereiti į tikinčiųjų pusę.

Remiantis 2011 m. gyventojų surašymo bei 2005 m. Jaunimo situacijos sociologiniu tyrimu,⁶⁶ gauti rezultatai atspindi bendrąją situaciją Lietuvoje – nuokrypiaai nežymūs. Atkreiptinas dėmesys, kad minėtų tyrimų duomenys yra jau pasenę, nes dėl migracijos Lietuvoje gyventojų skaičius yra sumažėjęs, o naujų tyrimų šiuo laikotarpiu atlikta nebuvo. Paminėtinas Dr. I. E. Laumenskaitės religinės situacijos Kauno Arkivyskupijoje tyrimas, atliktas 2013 m., tačiau jame jaunimas, kaip atskira grupė, nėra išskirta.

Sielovados veiklos mokykloje vertinimas. Tiriant šią sritį buvo siekta nustatyti, kokia reali sielovados situacija bendrojo lavinimo mokykloje, kaip jaunuoliai supranta šią veiklą, ar vertina jos svarbą ir ko iš jos tikisi. Į klausimą, kas mokykloje užsiima sielovada, 51 proc. apklaustųjų atsakė, kad tikybos mokytoja ir būrelių vadovai, 32 proc. atsakė, kad klasės auklėtoja, tikybos mokytoja ir būrelių vadovai, 14 proc. – kad tikybos mokytoja ir 3 proc. – kad niekas neužsiima. Kadangi atsakymuose dominuoja tikybos mokytoja ir būrelių vadovai, darytina išvada, kad mokykloje neformaliojo ugdymo veikloje sielovadai dėmesio skiriama tik tiek, kiek tai inicijuoja tikybos mokytoja.

Atsakymai į klausimą, kokia mokykloje vykdoma veikla labiausiai siejasi su sielovada, daugiausia atsakymų sulaukė variantas „tikybos pamokos“ – jį pasirinko 48 proc. apklaustųjų. Antroje vietoje – šventiniai renginiai – buvo paminėti 42 proc. respondentų. 7 proc. rinkosi atsakymą „klasės valandėlės“, 3 proc. pasirinko išvykas ir ekskursijas. Pažymėtina, kad klasės valandėlės variantą pasirinko daugiausia tie mokiniai, kurių klasės vadovė yra tikybos mokytoja, tai galėjo turėti įtakos atsakymo pasirinkimui. Darytina išvada, kad kitose klasėse auklėtojai sielovadai dėmesio skiria mažiau. Nė karto nepaminėti susitikimai su dvasininkais ar žymiais žmonėmis, taip pat bendra malda, todėl peršasi išvada, kad apklaustieji tokių renginių patirties neturi, nes jų paprasčiausiai nebuvo. Kelionių ir ekskursijų variantas populiarumo susilaukė nedaug irgi dėl tos pačios priežasties – iš tolesnių atsakymų matyti, kad jaunuoliai tokios veiklos labai pageidautų, tačiau mokykloje ji vykdoma retai.

Atsakymuose į klausimą apie išpūdingiausius su sielovada susijusius mokyklos renginius kartojo tie patys atsakymai. Dažniausiai buvo minima ekskursija „Vilniaus bažnyčios“, ją paminėjo 39 proc. apklaustųjų, taip pat ekskursija į Kryžių kalną – 29 proc. apklaustųjų, labdaros renginys „Dovanok Kalėdų džiaugsmą“ (apsilankymas vaikų globos namuose – moksleiviai paruošė programėlę ir dovanojo žaislus) – 14 proc. Keli apklaustieji (4 proc.) taip pat paminėjo iniciatyvą „Dalinkis širdimi“, kuomet kartu su vietos „Caritas“ atstovais buvo lankomi vieniši seneliai, taip pat

⁶⁶ Jaunimo situacijos sociologinis tyrimas. <http://www.siauliai.lt/nvo/prezentacija.pdf>

2 proc. apklaustųjų paminėjo kalėdinių giesmių koncertą. Taigi išpūdingų renginių, įtraukusių mokinius, mokykloje būta, tik iš apklausos neaišku, koku periodiškumu jie vyko (čia išvelgiu klausimo formulotės trūkumą). 12 procentų apklaustųjų nepaminėjo nė vieno renginio. Analizuojant atsakymus į šį klausimą neatmetama prielaida, kad paminėti renginiai nebūtinai sukėlė apklausiamųjų susidomėjimą – gali būti, kad jie buvo paminėti siekiant pasirodyti, jog „esu aktyvus“. Taip pat pastebima tendencija, kad populiariausi renginiai yra pramoginio pobūdžio, pvz., ekskursijos. Daugelis jas renkasi ne dėl tematikos ar religingumo, bet dėl bendro išprusimo ir galimybės tiesiog smagiai praleisti laiką keliaujant su draugais.

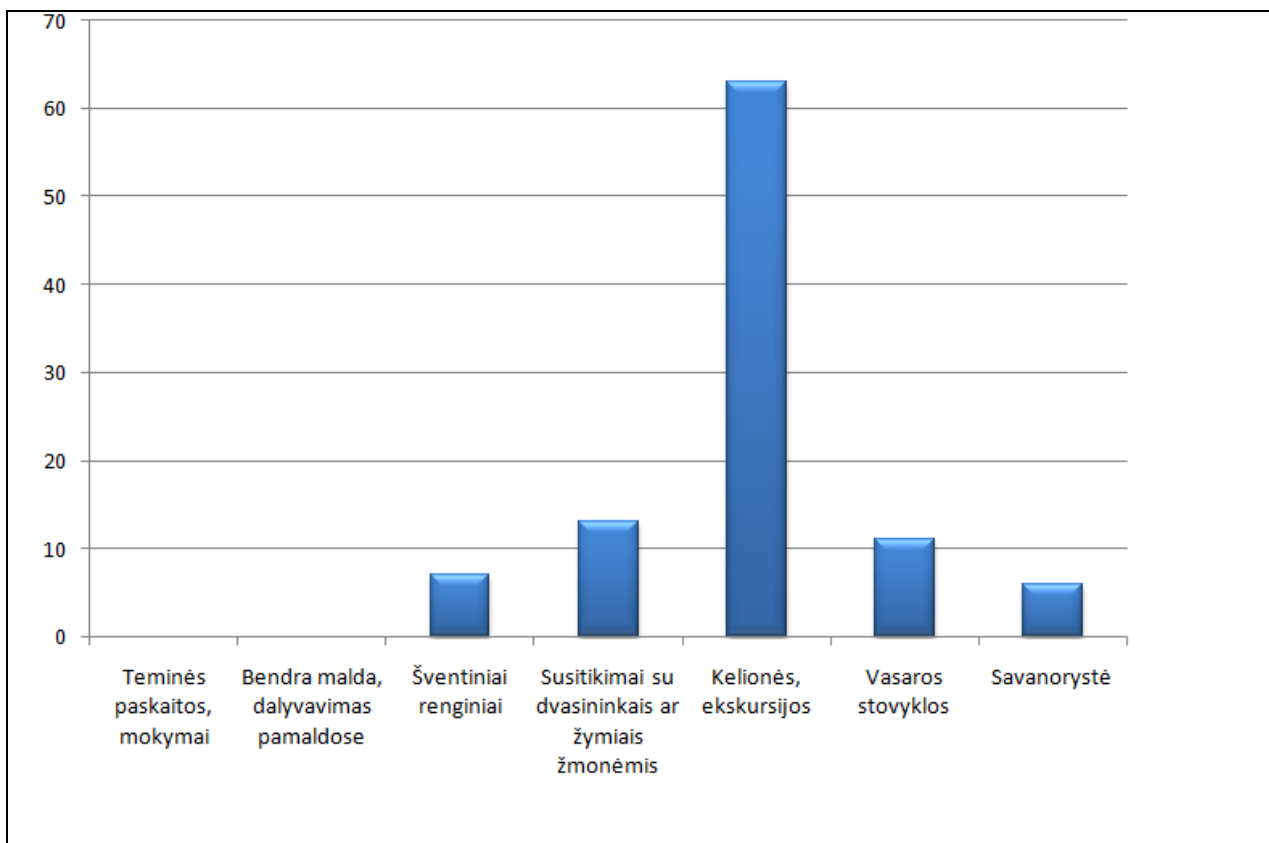
Į klausimą, ar sielovados veikla vertinga gyvenime, didžioji dalis apklaustųjų – 67 proc. – atsakė, kad taip, 11 proc. atsakė neigiamai, 22 proc. nežino. Rezultatas parodo, kad sielovados reikšmė gyvenime vertinama gan palankiai.

Klausimo apie pageidaujamą sielovados veiklą atsakymuose dominuojantis variantas – kelionės ir ekskursijos, jį pažymėjo 63 proc. respondentų. Susitikimai su dvasininkais ar žymiais žmonėmis surinko 13 proc. atsakymų, vasaros stovyklas paminėjo 11 proc., šventinių renginių – 7 proc., savanorystės – 6 proc. Darytina išvada, kad jaunuoliams labiausiai rūpi pramoginio pobūdžio veikla – kelionės, ekskursijos, susitikimai su žymiais žmonėmis ir vasaros stovyklos. Klausimų variantai „teminės paskaitos, mokymai“ bei „bendra malda, dalyvavimas mišiose“ nebuvo pažymėti nė karto. Tai rodo, kad tokio pobūdžio užsiėmimai jaunuoliams atrodo nuobodūs arba jie neturi tokios patirties.

Atkreiptinas dėmesys į skirtingų amžiaus grupių atsakymų skirtumų dėsningumus: jaunesnių respondentų (15–16 metų) grupėje trys populiariausi atsakymai buvo dažnesni nei vyresnio amžiaus (17–18 metų) grupėje, daugiau jaunesnių atsakiusiųjų pageidautų vasaros stovyklų. Jaunesnėje grupėje nebuvo nė karto nepaminėti susitikimai su dvasininkais ar žymiais žmonėmis, rečiau minima savanorystė. Tuo tarpu vyresnėje grupėje nepasitaikė šventinių renginių atsakymo – tikėtina, kad jų lygis netenkina šios grupės respondentų. Pageidaujamos sielovados veiklos pasirinkimai pavaizduoti 7 paveikslėlyje.

Atsakymų sąsają su respondentų lytimi taip pat pastebėta. Atsakymuose savanorystę ir labdaros veiklą pažymėjo tik merginos (tik 1 atsakymas buvo vaikinų) – tai paaiškinama tuo, kad merginos iš prigimties labiau linkusios kitais rūpintis ir globoti.

Atsakymo variante „kita“ jokių pasiūlymų nebuvo įrašyta, išskyrus vieną pasiūlymą – nuvykti į Sekminių atlaidus, pereiti Dievo kančios kelią. Tačiau šis atsakymas iš dalies siejasi su kelionėmis ir ekskursijomis ar bendra malda. Taigi jaunuoliai nelinkę patys prisidėti prie projektų kūrimo, jiems trūksta iniciatyvumo ar susidomėjimo.

7 pav. Pageidaujamos sielovados veiklos pasirinkimai

Kadangi iš visų apklaustųjų tikybos pamokas lanko 31 proc., o atsakiusių, kad sielovada rūpinasi tikybos mokytojas ir kad tikybos pamokos labiausiai susijusios su sielovada mokykloje, yra daug daugiau, tikėtina, kad nemažai atsakiusių šį variantą pasirinko prielaidos būdu, todėl atsakymą vertinti kaip objektyvų nėra tikslinga.

Socialinis aktyvumas ir gyvenimo prioritetai. Šie klausimai įtraukti siekiant išsiaiškinti jaunuolių aktyvumą ir gyvenimo prioritetus, nes tai svarbu ir vykdant sielovados veiklą. Į klausimą, ar dalyvauja neformaliojo ugdymo veikloje, teigiamai atsakė 22 proc. respondentų. Tačiau merginų šioje veikloje dalyvauja kur kas daugiau – 27 proc., o vaikinų tik 16 procentų. Taigi darytina išvada, kad merginos kur kas aktyvesnės už vaikus.

II lentelė. Gyvenimo prioritetų lentelė (procentine išraiška)

Eil. nr.		Labai svarbu	Svarbu	Nesvarbu	Visai nesvarbu
1	Šeimos santykiai	31	45	21	3
2	Bendravimas su draugais	39	56	5	-
3	Santykiai su aplinkiniais	36	53	10	1
4	Krikščioniškosios vertybės	6	49	40	5
5	Tikėjimas Dievu	5	59	30	6
6	Profesijos pasirinkimas	55	29	16	-
7	Išsilavinimas	30	61	9	-

8	Asmeninės ambicijos (būti garsiam, siekti karjeros)	14	37	32	19
9	Materialinė gerovė	62	20	17	1

Tiriant gyvenimo prioritetus, pozicijoje „labai svarbu“ net 62 procentai pažymėjo materialinę gerovę, tai nerimą keliantis reiškinys, nes rodo mūsų visuomenės sumaterialėjimą. Antroje vietoje – profesijos pasirinkimas, trečioje – bendravimas su draugais. Tokie variantai kaip Krikščioniškos vertybės ir tikėjimas Dievu atsidūrė paskutinėje vietoje pagal atsakymų skaičių. Juos pasirinkusių kaip labai svarbius skaičius mažesnis už save įvardijusių tikinčiais skaičių. Todėl manytina, kad kai kurių jaunuolių tikėjimas yra formalus.

Pagal amžiaus grupes respondentų nuomonės truputį išsiskyrė – šiek tiek daugiau vyresnių jaunuolių „labai svarbu“ pažymėjo išsilavinimą, šiek tiek mažiau – bendravimą su draugais. Tai paaiškinama tuo, kad vyresni jaunuoliai, pasirinkę toliau mokytis, jau yra suvokę išsilavinimo svarbą, o poreikis „būriuotis“ su bendraamžiais jau yra sumažėjęs.

Kiti kriterijai skyrėsi labai nežymiai. Skirstant pagal lytį kai kuriais klausimais žymiai išsiskyrė vaikinių ir merginų nuomonės – šeimos santykius „labai svarbu“ paminėjo 42 proc. merginų ir 27 proc. vaikinių; santykius su aplinkiniais kaip labai svarbius įvardijo 45 proc. merginų ir 23 proc. vaikinių. Taigi galima teigti, jog merginoms šeima yra svarbesnė nei vaikinams, jos apie šeimą galvoti pradeda anksčiau. Taip pat ir santykiai su aplinkiniais – merginos labiau linkusios paisyti kitų nuomonės, yra diplomatiškesnės ir geriau suvokia santykių su aplinkiniais svarbą. Kitais klausimais merginų ir vaikinių atsakymai skyrėsi mažai.

Nors sąlyginai nedidelė tyrimo imtis negarantuoja visiško tyrimo tikslumo, apibendrinant tyrimo analizę galima teigti, jog X mokyklos moksleivių atsakymai atspindi bendrą visuomenės būklę. Tyrimu įrodyta, kad jaunuolio tikėjimo pasirinkimui didelės įtakos turi šeima, kurioje gyvena, bei jos modelis, nes tikėjimas perduodamas kaip tradicija. Taip pat svarbi ir lytis – tikinčių merginų yra daugiau nei vaikinių. Didelė dalis jaunuolių (ypač jaunesnių) artėti prie Dievo rinkęsi per pramogas, sielovados veiklą jie irgi suvokia kaip veiklą, kuri pirmiausia yra smagi ir teikianti gerų emocijų. Didžioji dauguma jaunuolių nėra iniciatyvūs (tai įrodo menkas užklasinėje veikloje dalyvaujančių jaunuolių skaičius bei tai, kad atsakymuose „kita“ nepateikta jokių pasiūlymų), jie laukia, kol už juos bus padaryta, o jiems pateiktas galutinis „produktas“, nededant asmeninių pastangų. Beveik visiems labai svarbu materialinė gerovė – tai vartotojiškos kultūros padarinys. Tikėjimas mažai besiejamas su dvasingumu, artimo meile ir pagalba kitam, malda suprantama kaip nuobodus užsiėmimas. Kitaip tariant, pats tikėjimas suvokiamas vartotojiškai. Kalbant apie mokykloje vykdomą sielovadą peršasi išvada, kad veikla yra fragmentiška (dažniausiai susijusi su religinių švenčių kalendoriumi) ir nenuosekli, ji pritraukia mažai moksleivių. Už sielovadą

mokykloje atsakinga tikybos mokytoja, dažniausiai ji renginius organizuoja bendrai su kitais mokytojais.

IV. JAUNIMO SIELOVADOS NEFORMALIAJAME UGDYME

NAUJOSIOS GAIRĖS

1. Naujosios programos tikslai ir uždaviniai

Lorenzo Baldisseri, Vyskupų Sinodo generalinis sekretorius, pristatydamas 2018 m. spalį Vatikane vyksiančio Sinodo, kurio tema „Jaunystė, tikėjimas ir pašaukimas“ 9 pagrindines gaires, pažymėjo, kad jų pagrindas – Popiežiaus Pranciškaus apaštališkojo paraginimo „Amoris Laetitia“, paskelbto 2016 kovo 19 d., VII skirsnis – „Vaikų švietimo stiprinimas“. Pagrindiniai klausimai, kurie bus nagrinėjami Sinode – Bažnyčiai tenkantys jaunimo švietimo iššūkiai: kaip, kokiais žodžiais šviesti jaunimą, kaip skelbti jaunimui Evangeliją, kad tas skelbimas būtų veiksmingas ir patrauklus. L. Baldisseri ragina didelį dėmesį skirti tėvams, nes jaunimo evangelizacijoje jų vaidmuo yra svarbiausias. Kardinolas išvardino 9 Sinodo gaires:

1. Klausytis jaunų žmonių. Pirmiausia „pasitikti juos ten, kur jie yra, prisitaikyti prie jų tempo.“ Klausytis ir išgirsti.
2. Stengtis suprasti. Kaip jaunimas suvokia suaugusiuosius? Kaip suaugusieji suvokia jaunimą? Jaunų žmonių valios palaikymas, nuoširdus rūpinimasis – svarbiausia, ką galime jaunimui pasiūlyti.
3. Mąstyti teigiamai, tikėtis teigiamo. Atrasti ir išnaudoti teigiamus aspektus ir galimybes, kurios jau yra jaunų žmonių viduje.
4. Nusibrėžti aiškius tikslus. Mūsų jaunimas išsiskiria fragmentiškoje visuomenėje, jam sunku surasti savo vietą, todėl būtina skatinti jų motyvaciją.
5. Per švietimą mylėti, per meilę šviesti. Šis aspektas dažnai pamiršamas, tačiau vaidina svarbų vaidmenį, o „kartais lemia pasirinkimą“.
6. Švietimo reikšmė. Esminis uždavinys ne tik perduoti žinias, bet ir vertybes, pavyzdžiui, svetingumo, įžvalgumo, solidarumo, blaivumo, teisingumo, saugumo.
7. Kompromisai su jaunimu, dialogas. Visuomenėje ir Bažnyčioje būtina suteikti erdvės jaunimui.
8. Bendruomenės švietimo svarba. Šeima ir visa bendruomenė atlieka skirtingus vaidmenis, tačiau kiekvienas turi jaustis atsakingas už švietimo užduotį.

9. Jų pačių noras. Jei žvelgsime į juos su meile, globosime ir skirsime dėmesio, jie supras, kad tai darome jų pačių labui.⁶⁷

Šios gairės atspindi naują požiūrį į jaunimo sielovadą. Tikėtina, kad po šio Sinodo bus suformuluoti ir nauji tikslai.

Kalbant apie dabartinius Jaunimo sielovados tikslus, jie visi suformuluoti Kauno Arkivyskupijos sinodo Antrojo susirinkimo dokumente. Jie aprėpia visas krikščioniškojo ugdymo sritis, atspindi vertybes ir išlieka tie patys:

- vykdyti jaunimo evangelizaciją švenčiant liturgiją, skelbiant Kristaus Gerąją Naujieną, atsiliepiant į būtiniausias jaunų žmonių reikmes ir ugdant jaunų žmonių krikščionišką bendruomenę;

- padėti jaunuoliams ugdyti savo tikėjimą, skatinti dalyvauti bendruomenės gyvenime;

- sudaryti sąlygas jaunimui parapijos bendruomenėje mokytis liudyti savo tikėjimą apaštalaujant žodžiu ir gailestingumo darbais;

- siekti jaunuolio asmeninio ryšio su Kristumi.⁶⁸

Šie tikslai suformuluoti prieš pusę amžiaus, tačiau mūsų dienomis nepraradę aktualumo. Tačiau per šį laikotarpį gerokai pasikeitė tiek pati kultūrinė aplinka, tiek jaunimas. Pasikeitė pati kultūrinių vertybių sistema, jaunuoliai tapo mažiau priklausomi, drąsiau reiškia savo nuomonę, turi daugiau laisvių, linkę polemizuoti, domisi naujovėmis ir yra joms atviri. Jiems labai svarbu ne tik klausytis, bet ir būti išklausytiems. Jiems nepakanka pasakyti, kad „taip reikia“, jie nori žinoti, kodėl. Todėl reikia iš naujo požiūrio taško peržvelgti ir išplėsti Jaunimo sielovados uždavinius. Kiekvieno uždavinio įgyvendinimas mūsų laikais susiduria su didesnėmis problemomis nei prieš pusšimtį metų ir reikalauja daugiau pastangų bei naujų metodų jas išspręsti. Todėl tikslinga juos aptarti kiekvieną atskirai.

Pagrindinis uždavinys – ugdyti brandų jaunuolių tikėjimą – nūdienos pasaulyje kur kas sunkiau įgyvendinamas, nes dėl multikultūrinio ugdymo įtakos vis mažiau paisoma tradicijų, atsiranda poreikis ieškoti kitų „teisingesnių“ religijų ar tiesų. Jaunam žmogui būdinga ieškoti, abejoti ir tikrinti, jis turi galimybę „išbandyti“ ir kitas šiandien laisvai propaguojamas religijas. Vis daugiau atsiranda sektų ir neaiškios kilmės religinių judėjimų, kurie įtraukia jaunuolius naudodamiesi naujausiomis technologijomis ir pažangiausiomis psichologinėmis priemonėmis. Popiežius Paulius VI apie jaunuolius sako: „Jų gausa bei auganti įtaka visuomenėje, taip pat problemos, su kuriomis jie grumiasi, turėtų sužadinti troškimą uoliai bei protingai siūlyti jiems

⁶⁷ Kardinolas Lorenzo Baldisseri. Devynios jaunimo švietimo gairės. <https://www.avvenire.it/chiesa/pagine/verso-il-sinodo-in-nove-tappe>

⁶⁸ Kauno Arkivyskupijos Antrasis Sinodas. Kauno Arkivyskupija. 2008, sk. 476–478.

Evangelijos idealą kaip dalyką, kurį verta pažinti bei padaryti savo gyvenimo pagrindu⁶⁹. Didelį dėmesį derėtų skirti abejojančioms, neapsisprendusiems jaunuoliams, nes būtent jie ir yra pagrindinis sektų taikiny. Skirtingai nei prieš šimtmetį, šiuolaikinis jaunuolis nebebijo paskutiniojo Teismo ir pragaro kančių, todėl reikia ieškoti šiuolaikinių paveiklos būdų. Negalima brandaus tikėjimo išugdyti vien bendra veikla – būtinas individualus, atskiras priėjimas prie jaunuolio, nes kiekvienas jaunuolis į bendruomenę ateina su skirtinga patirtimi ir savaip suvokiamomis vertybėmis.

Kitas uždavinys – įtraukti jaunuolius į gyvą bažnytinę bendruomenę – irgi gana problemiškas. Tikinčius jaunuolius įtraukti nėra sunku, tačiau tyrimas parodė, kad yra daug formaliai tikinčių, taip pat savo tikėjimu abejojančių jaunuolių – būtent šiai jaunuolių grupei turėtų būti skiriamas ypatingas dėmesys. Todėl labai svarbu siekti pritraukti kuo daugiau jaunimo, pirmiausia uždegant tikėjimo viltį jų širdyse. Tam reikalingi pokyčiai pačioje bažnyčioje, nes, anot S.Pintor, pati Bažnyčia nenoriai eina į dialogą su jaunimu, o jei tai daro – pasenusiais metodais.⁷⁰ Be to, Bažnyčios kalba, net pamaldų metu, dažnai yra per daug iškilminga, jaunuoliui atrodo nenatūrali ir nepriimtina. Tai ypač aktualu šiandien, kai mūsų visuomenėje vis mažiau šilumos ir nuoširdumo. Tas pats pasakytina ir apie Šventųjų Sakramentų suteikimo iškilmes. Pastaruoju metu tai paverčiama į šou su blykstėmis, jūra gėlių ir iškilmingais prabangiais apdais. Tėvai net varžosi tarpusavyje, kurių atžala per iškilmes atrodys puikiau, ne paslaptis, kad ir pati Bažnyčia perlenkia lazda rinkdami rinkliavas bažnyčiai papuošti. Taip švenčiausiems dalykams suteikiamas komercinis atspalvis ir formuojamas netinkamas jaunuolių požiūris. Tai neturėtų virsti tuštybių muge, derėtų gilintis ne į „fasadinių“ dalykus, o susitelkimą ir rimtį. Būtina formuoti „teigiamą“ Bažnyčios santykį su jaunimu: klausytis, bendrauti ir kurti pasitikėjimu pagrįstus santykius su Bažnyčia. Taigi šį uždavinį būtina išplėsti pasitikėjimo sąvoka, nes pasitikėjimas yra visų santykių pagrindas. Bažnyčia turi atsiverti naujovėms, nebijoti pokyčių. Bendruomenė, siekianti pritraukti jaunus žmones, pati turi būti „jauna“.

Psichologai teigia, kad jaunam žmogui labai svarbu naujovės, o Bažnyčia, jų nuomone, labai konservatyvi. Norint įtraukti jaunuolį į Bažnytinę bendruomenę būtina siekti, kad jaunuolis toje bendruomenėje būtų laukiamas, gerbiamas, būtų paisoma jo nuomonės – kitaip tariant, jis turi būti joje „savas“ ir jaustis psichologiškai gerai. Jei jau jis atėjo, vadinasi, tikisi būti suprastas ir rasti

⁶⁹ Popiežius Paulius VI. Apaštališkasis paragimas dėl evangelizacijos šiuolaikiniame pasaulyje „Evangelie Nuntiandi“, sk. 72. http://www.lcn.lt/b_dokumentai/ap_paraginiai/evangelii_nuntiandi.html

⁷⁰ Sergio Pintor. „Jaunimo sielovados vaidmuo krikščioniškoje bendruomenėje ir pilietinėje visuomenėje: lūkesčiai, raida ir problemos“. Prieiga interneto–
http://www.notedipastoralegiovanile.it/index.php?option=com_content&view=article&id=6455:il-ruolo-dei-giovani-e-della-pastorale-giovanile-nella-comunita-cristiana-e-nella-societa-civile-attese-sviluppi-e-problemi&catid=51:testi-sulla-pastorale-giovanile&Itemid=190

kažką gero. Todėl labai svarbu, kaip jis toje bendruomenėje bus priimtas, kiek jam bus skirta dėmesio. Todėl šį uždavinį būtina papildyti, akcentuojant bendruomenės, galinčios ir norinčios išklausti jaunimą, jų poreikius ir lūkesčius, svarbą. Todėl būtina jaunuoliui skirti dėmesio ne tik kaip bendruomenės nariui, bet ir individualiai. Dažnas mūsų visuomenės jaunuolis turi ir psichologinių problemų. Kartais jis į bendruomenę ateina tikėdamasis jas išspręsti. Taigi sielovadininkas turėtų atlikti ir savotišką psichoterapeuto funkciją, susiedamas tai su tikėjimo stiprinimu. Tai padaryti nėra paprasta, tačiau tam kelių ieškoti būtina.

Kita šios problemos pusė – pačios Bažnyčios netinkamas įvaizdis ir neveiklumas. Kauno Arkivyskupijos tinklalapyje įvardijamos pagrindinės šiandieninės Bažnyčios problemos: Daugumoje parapijų nesusikūrė veiklios bendruomenės. Daug kur neieškota, kaip atnaujinti Bažnyčios gyvenimą, o tiesiog inertiškai dirbta, tarsi dar būtų sovietmetis. Ne sykį kunigams ir katechetams pritrūkdavo idealizmo, kartais tikinčiuosius nuvildavo ir net papiktindavo vieno kito kunigo tarnystė. Daugelyje parapijų taip ir liko neveiklios parapijų tarybos, nes arba klebonas bandė apimti visus darbus, arba nepajėgė surasti aktyvių parapijiečių. Yra visiškai neveiklių parapijų tarybų. Daug kur jaunimas buvo silpnai rengiamas šeimos gyvenimui. Trūksta religinio sąmoningumo tėvams, kad rimtai pasirūpintų savo vaikų religiniu ugdymu.⁷¹ Taigi pirmiausia Bažnyčiai derėtų pradėti pokyčius nuo savęs.

Kalbant apie uždavinį padėti pasirinkti vietą ir užduotį Bažnyčioje bei pasaulyje, tai ji įmanoma įgyvendinti tik etapiškai, įgyvendinant du pirmuosius uždavinius. Kad jaunuolis galėtų pasirinkti, pirmiausia jis turi suprasti savo vietą ir užduotį. Tas supratimas negali ateiti iš karto, kartais tam prireikia daugelio metų. Kitas šios problemos aspektas – tie jaunuoliai, kurie jau yra įsitraukę į bažnytinę bendruomenę, joje gauna tik funkcinis vaidmenis: giedoti chore, patarnauti mišioms, barstyti gėles, nešti vėliavas. Per renginius jiems skiriamos užduotys taip pat funkcinės – išdalinti skrajutes, iškabinti skelbimus, po renginio sutvarkyti teritoriją (rinkti šiukšles, nešioti suolus ir pan.). Paminėtina, kad kai kurie jaunuoliai dalyvauja tik funkcinų grupių veikloje (choro, patarnavimo mišioms) – jų dalyvavimas bendruomenės veikloje tuo ir užsibaigia. Kai kada jaunuolių pažintis su tikėjimu apsiriboja tik ruošimusi sakramentams. Taip sukuriamas jaunuolių požiūris, kad jų vaidmuo yra menkavertis, kadangi jį atlikti gali kiekvienas. Nesuvokiama pati veiklos esmė ir prasmė. Toks niveliavimas ambicingesnius jaunuolius gali apskritai atgrasyti nuo veiklos, nes nūdienos pasaulyje jaunuolis visais būdais skatinamas būti geriausiu, siekti geriausio rezultato, antraip jam bus sunku įsitvirtinti konkurencingoje rinkoje. Toks dominavimo siekis nepriimtinas Jėzaus mokyme, tačiau sunku pakeisti visuomenines nuostatas. Todėl planuojant

⁷¹ Kauno Arkivyskupija. Praeito dešimtmečio veiklos įvertinimas. http://kaunas.lcn.lt/08/pastoracinem/html/kn_pastor-m2002-1.html

veiklą reiktų turėti tai galvoje ir skirti jaunuoliams atsakingesnes užduotis, elgtis kaip su lygiais, taip akcentuojant jų vaidmens svarbą.

Tas pats pasakytina ir apie uždavinį parengti jaunimą apaštalavimui. Kad jaunuolis skleistų žinią, jis pats turi ta žinia tvirtai tikėti ir būti tikras, kad ta žinia yra gera. Kunigas Eric Jequinet 2012 m. Kaune vykusiam tradiciniame Jaunimo sielovados forume teigė, kad Jėzus skelbė Evangeliją kreipdamas dėmesį į kiekvieną iš mūsų asmeniškai ir kviečia, kad mes lygiai taip pat skelbtume Evangeliją, atsižvelgdami į asmenį.⁷² Taigi labai svarbu asmeninis santykis su jaunuoliu, pasitikėjimas juo. Anot Popiežiaus Pauliaus VI, tikėjimo ir maldos požiūriu gerai išugdyti jaunuoliai turėtų patys pamažu tapti jaunimo apaštalais. Bažnyčia daug iš jų tikisi, ir mes patys esame dažnai parodę savo visišką pasitikėjimą jais⁷³. Kalbant apie apaštalavimą, reikia paminėti, kad pastaraisiais metais labai išsiplėtė jo „geografinės galimybės“. Nemaža dalis jaunimo vyksta į kitas šalis pagal studentų mainų programas, vyksta įgyti praktikos ar savanoriauti į skurstančias šalis, todėl labai svarbu jaunuolius motyvuoti skleisti krikščionybę. Tai daugiau Akademinės sielovados uždavinys, tačiau jaunuoliai turi pasiruošti pereiti į aukštesnį lygį įgydami žinių ir teigiamos patirties. Kanonų teisės kodekse teigiama, „kad pajėgtų gyventi pagal krikščionišką mokymą, patys jį skelbti ir, jei būtina, jį ginti bei dalyvauti apaštalavimo darbuose, pasauliečiai įpareigojami ir turi teisę šį mokymą pažinti kiekvieno gabumams ir galimybėms pritaikytu būdu“⁷⁴. Vertėtų to mokyti nuosekliai, skiriant konkrečias užduotis pagal amžių ir pasirengimą.

Kitas uždavinys – ruošti jaunuolį šeimos gyvenimui – šiandien susiduria su didžiausiomis problemomis. K. Miškinis teigia, kad remiantis užsienio tyrimais, 61 proc. jaunų amerikiečių ir 75 proc. australų tiki, kad gyvenimas kartu prieš santuoką padidina tikimybę sukurti tvirtą šeimą. Esą taip patikrinama, ar romantiški santykiai išlaikys išbandymą buitimi. Sovietinėje Lietuvoje kohabitacija buvo smerkiama, tačiau tokių porų skaičius vis dėlto didėjo. Pavyzdžiui, tarp 1946–49 m. gimusiųjų tik 3 proc. 22 metų amžiaus sulaukusių moterų turėjo kohabitacijos patirtį, o tarp gimusių 1971–73 m. ši dalis padidėjo iki 19 proc. 1999 m. jau 39 proc. jaunesnių nei 24 metų jaunuolių manė, kad šeima yra praeities atgyvena. Naujausi tyrimai rodo, kad apie 50 proc. jaunuolių gyvenimą kartu pradeda ne santuokoje. Dauguma iki šiol atliktų tyrimų rodo, kad ikisantuokinė kohabitacija susijusi su didesniu skyrybų dažniu, mažesniu vyrų įsipareigojimu santuokai ir dažnesne moterų neištikimybe, daugiau fizinio smurto ir mažesniu tikėjimu santuokos sėkme. Šie teiginiai grindžiami tiek sociologine statistika, tiek apklausų duomenimis.⁷⁵ Mūsų

⁷² Eric Jequinet . Jaunimo pastoracija. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-12-06-kun-eric-jacquinet-jaunimo-pastoracija-tai-gyvenimo-tiesoje-ieskojimas/91840>

⁷³ Popiežius Paulius VI. Apaštališkasis paraginimas dėl evangelizacijos šiuolaikiniame pasaulyje „Evangelii Nuntiandi“, sk. 72. http://www.lcn.lt/b_dokumentai/ap_paraginimai/evangelii_nuntiandi.html

⁷⁴ Kanonų teisės kodeksas („Codex iuris Canonici“), Kan. 229. <http://viluckas.lt/wp-content/uploads/2010/10/cickodeksas.pdf>

⁷⁵ Miškinis K. Šeima žmogaus gyvenime. Kaunas. AB Aušra, 2003, p. 68.

dienomis plinta naujas reiškiny – poroje gyvenama jau ir be tikslo kurti santuoką, o tam tikram laikotarpiui, pvz., studijų metu kartu nuomojantis butą. Po studijų tokios poros išsiskiria ir partneriai vienas kitam pretenzijų nereiškia. Tai įrodo, kad į partnerystę žiūrima per vartotojo prizmę – taip gyventi patogiu ir kainuoja pigiau. Pažymėtina, kad tokį gyvenimo būdą praktikuoja ir tikinčiais save laikantys jaunuoliai, nematydami tame nieko blogo. Čia išvelgiama tendencija krikščioniškosios moralės normas sau taikyti tik „iš dalies“. Taip pat didelė skyrybų problema. Tyrimų duomenimis, Lietuvoje kas antra pora išsiskiria. Vėliau dažnai kuriamos kitos šeimos. Taip pat labai aktuali abortų problema – šiuo metu pasaulyje abortų padaroma daugiau, negu gimsta kūdikių. Šiuo klausimu net Bažnyčia turėjo priimti kompromisą: 2016 m. lapkritį Popiežius Pranciškus suteikė visiems kunigams teisę atleisti aborto nuodome, tačiau ragino jaunimą šviesti: „Dažnai lytinis švietimas orientuotas į kvietimą „apsisaugoti“, ieško „saugaus sekso“. Šie išsireiškimai perteikia neigiamą požiūrį į gamtos duotą seksualumo tikslą, tarsi bet kuris vaikas yra priešas, kurio reikėtų saugotis. Taigi jis skatina narcizišką agresiją, o ne svetingumą. Neatsakinga skatinti paauglius žaisti su savo kūnu ir savo norais. Toks požiūris skatina juos išnaudoti kitą asmenį kaip patirties objektą siekiant malonumų be apribojimų.⁷⁶ Pažymėtina, kad nors bažnytinių santuokų skaičius didėja, skyrybų skaičiaus mažėjimo tendencijos nepastebima. Tai įrodo, kad Santuokos sakramento svarba išaugo, tačiau jis suvokiamas iškreiptai. Todėl Bažnyčia turi skirti daugiau dėmesio Santuokos sakramento prasmės išaiškinimui, atsižvelgdama į susilpnėjusius jaunuolių pareigos ir atsakomybės už kitą žmogų jausmus. Būtina atsižvelgti, kad sąvoka „artimo meilė“ mūsų visuomenėje vis mažiau reiškia, ji suvokiama per siaurai. Kad jaunuoliai geriau suvoktų neigiamas atsakomybės nebuvimo pasekmes, būtų pravartu organizuoti priemones vaikų, senelių globos namuose ar pan. Ruošiant šeimai mergaites būtų galima semtis idėjų iš asumpcionistinio auklėjimo, kurios matrica yra šeima, bendruomenė, kurioje kuriami abipusės pagarbos ir įsipareigojimo vieni kitiems santykiai. Mokiniai ir mokytojai skatinami bendradarbiauti, įveikti savo tingumą ir savanaudiškumą, kad tarnaudami Kristui, kitiems, Bažnyčiai ir visuomenei, atskleistų savyje tai, kas geriausia.⁷⁷

Dar būtina atsižvelgti ir į teisinius-administracinius aspektus. Švietimo ir mokslo ministerijoje niekur neapibrėžta sielovados sąvoka. Tik katalikiškos mokyklos apie jas kalba savo ugdymo programose ir planuose. Todėl būtina siekti, kad Jaunimo sielovados veikla būtų oficialiai įteisinta – bendradarbiaujant su Bažnyčios institucijomis suformuluota Jaunimo sielovados programa ir teisiškai įforminta sielovadininko pareigybė. Reiktų eiti tuo pačiu keliu, kaip ir kuriant

⁷⁶ Popiežiaus Pranciškaus apaštališkasis paraginimas *Amoris Laetitia*, sk. 283.

http://w2.vatican.va/content/francesco/it/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20160319_amoris-laetitia.html

⁷⁷ Šv. Marijos Eugenijos ugdymo vizija, http://www.vvkg.lt/wp-content/uploads/2011/07/gervytes_txt_149-170.pdf

Tikybės programas bendrojo lavinimo mokyklose. Būtų naivu tikėtis, kad sielovada bendrojo lavinimo mokyklose būtų išskiriama kaip atskiras neformaliojo ugdymo dalykas, tačiau būtina siekti bent jau į kitus dalykus integruojamos programos.

Taigi naujojoje sielovados programoje tikslai lieka tie patys, tačiau uždavinius reiktų reformuluoti ar papildyti.

- ugdyti brandų jaunuolių tikėjimą atsižvelgiant į laikmečio dvasią ir jų asmeninę patirtį;
- įtraukti kuo daugiau jaunuolių į gyvą bažnytinę bendruomenę, kuriant joje pasitikėjimą ir pagarba grįstus santykius, skiriant dėmesio visiems ir kiekvienam;
- padėti pasirinkti vietą ir užduotį Bažnyčioje bei pasaulyje, atsižvelgiant į jaunuolio gebėjimus, patirtį bei galimybes;
- parengti jaunimą apaštalavimui, mokant to nuosekliai, atsižvelgiant į jo amžių bei pasirengimą;
- ruošti jaunuolį šeimos gyvenimui, ugdant pareigos ir atsakomybės, stiprinant artimo meilės jausmus.

Tiek tikslus, tiek uždavinius būtų tikslinga skirti į ilgalaikius (išvardinti ir galėtų būti ilgalaikiai) ir metinius (ar periodinius) – jie numatytų veiklos gaires tam tikram laikotarpiui, būtų konkretesni. Prie pagrindinių metinių (periodinių) tikslų reiktų priskirti Jaunimo sielovados integravimo į formaliojo ugdymo programas teisinės-administracinės bazės sukūrimą. Kiti uždaviniai turėtų būti konkretūs bendradarbiavimo tarp atskirų bendruomenės grupių ar organizacijų uždaviniai, siekiant konkretaus ir aiškiai suformuluoto tikslo, kad būtų suprantama ne tik ko, bet ir kaip siekti. Metinėse ataskaitose turėtų atsispindėti, ne KAS padaryta, bet KOKIU TIKSLU tai padaryta, ar tikslas pasiektas, o jei ne – kokios to priežastys. Tai labai svarbu, nes pastebėta, kad tos grupės tarpusavyje bendrauja nepakankamai, nesutampa jų tikslai, o kai kada į tuos tikslus ar uždavinius apskritai neatsižvelgiama. Formuluoiant metinius tikslus ir uždavinius būtina paisyti veiklos tęstinumo.

2. Naujosios programos veiklos būdai, galimybės ir perspektyva mokykloje

Kalbant apie sielovados integravimą į neformaliojo ugdymo programas mokyklose pirmiausia reikia ieškoti naujų veiklos būdų. Apie tai nemažai kalbama periodiškai vykstančiuose Sielovados forumuose, tačiau reali padėtis, ypač provincijos parapijose, nesikeičia. Iki jų naujovės keliauja sunkiai ir priimamos nenoriai. Taip yra dėl ankstesniame skyriuje minėtų priežasčių. Tyrimas atskleidė, kad jaunuoliams labiausiai nepriimtinas tiesioginis žinių skleidimas – paskaitos ir mokymai, matyt, todėl, kad tai labiausiai asocijuojasi su pamokine veikla. Po pamokų jaunuoliams norisi kitų užsiėmimų formų. Perteikti žinias yra labai svarbu, nes žinios – bet kokio mokslo, taip pat ir Bažnytinio mokymo, pagrindas. Tačiau tas žinių perteikimas turi vykti per kitas

veiklas. Sielovada pirmiausia turėtų būti nuoširdus bendravimas su jaunimu, malonus kartu praleistas laikas ir savo patirčių perdavimas, tuo pat metu skatinant pačių jaunuolių iniciatyvumą. Reikia ieškoti efektyvių būdų, kaip tas patirtis perduoti. Sielovadininkas turėtų būti pirmiausia draugas, patikėtinis, asmuo, kuriuo tikima ir pasitikima. Šioje veikloje labai svarbu kurti bendrystės jausmą. Didžiausia kliūtis šią veiklą vykdyti mokykloje – ne visada sielovadininkas neformaliojo ugdymo veikloje mokykloje turi galimybę su jaunuoliais bendrauti tiesiogiai (dėl 2.3. poskyryje minėtų priežasčių). Tačiau yra ir kitas aspektas – sielovada apima ir intymesnę sritį, ji gali būti traktuojama kaip dvasinis gydymas, psichologinė pagalba, nes, anot V. Sadausko, dvasinis vadovavimas išsiskiria tuo, kad sutelkia ypatingą dėmesį į santykius tarp vadovavimo ieškančio žmogaus ir Dievo. Toks vadovavimas negali vykti bendroje veikloje su kitais, reikalauja asmeninio priėjimo, todėl ne visada įmanoma tą įgyvendinti. Taigi sielovadoje reikia skirti dėmesio abiem aspektais – ir bendrystės, ir asmeninio dėmesio. Paminėtina ir vis dažnėjančių jaunuolių savižudybių problema. Kai jaunas žmogus yra nusivylęs ir praradęs viltį, sielovada gali tapti vieninteliu teisingu būdu jam tą viltį įžiebtį, nes tikėjimas Dievu yra nuo vilties neatsiejamas.

Reikia naujo, jaunimui priimtino santykio su Bažnyčia ir tikėjimu. Tokį požiūrį siūlo Taize – nedidelio Prancūzijos miestelio – tikinčiųjų bendruomenės centras. Šį centrą 1940 metais įkūrė brolis Rogeris. Veiklos pradžioje tai buvo vos vienas vienuolynas, o šiandien bendruomenės veikla gerokai išsiplėtusi ir vienija daugiau nei šimtą bendruomenių iš įvairių pasaulio šalių. Bendruomenės veikla išsivystė į tarptautinę bendruomenę. Ši bendruomenė yra ekumenizmo – judėjimo, siekiančio visų krikščionių bažnyčių suartėjimo, bendravimo ir susivienijimo, kaip galutinio tikslo, kad būtų atkurta vieninga krikščionybė – propaguotoja. Kaip teigė pats brolis Rogeris, „mane glumino tai, kad mačiau kaip krikščionys – kurie vis dėlto gyvena Dievo meile – eikvoja tiek energijos, kad pateisintų susiskaldymą. Todėl nutariau, kad būtinai reikia įkurti bendruomenę, kur žmonės siektų suprasti vieni kitus ir susitaikinti vieni su kitais, ir per tai įgyvendinti bendrystės parabolę“⁷⁸. Bendruomenės tikslas – ne tik Bažnyčios vienybė. Tai ir malda, artimo meilė, dvasingumo paieškos, jaunuolių „sugrįžimas“ į Bažnyčią. Joje nuolat vyksta tarptautinės stovyklos, į kurias susirenka 3–6 tūkstančiai dalyvių iš įvairiausių pasaulio kampelių. Jaunuoliai kartu meldžiasi, dirba kasdienius darbus, dalyvauja renginiuose ir, be abejo, linksminasi. Šiuolaikiškos maldos, giesmės, bendras buvimas, dalijimasis patirtimi ir yra būtent tai, ko tikėjime ieško šiuolaikinis jaunuolis. Daugelis apsilankiusiųjų Taize ketina ir vėl ten sugrįžti, nes išgyventas tikėjimo bendrystės jausmas palieka neišdildomą išpūdį, suteikia galimybę į tikėjimą pažvelgti kitaip, iš naujo taško. Taize maldos ir giesmės paprastos ir suprantamos visiems. Dėl šios priežasties Taize veikla susidomi vis daugiau jaunuolių iš viso pasaulio. Taize užsiima ir kita veikla – bendruomenė vykdo ir solidarumo akcijas, teikia humanitarinę pagalbą skurstantiems įvairiose

⁷⁸ Taize bendruomenės puslapis. <https://www.taize.fr/lt>

šalyse. Jau 18 metų vykdoma akcija „Viltis“, kurios metu surinktos lėšos buvo skirtos skurstantiems vaikams, ligoniams, mokyklų statybai ir pan. Taize veiklą teigiamai įvertino ir popiežius Pranciškus savo apaštalinės kelionės į Turkiją metu: „Jauni žmonės yra būtent tie, kurie šiandien mus skatina judėti link visiškos bendrystės. Prisimenu daugybės jaunų ortodoksų, katalikų ir protestantų pavyzdį, kurie susirenka į Taize bendruomenės organizuojamus susitikimus. Jie tai daro ne todėl, kad nepaiso skirtumų, kurie mus vis dar skiria, bet todėl, kad sugeba matyti už tų skirtumų – gali priimti tai, kas svarbu, ir tai, kas jau mus vienija“⁷⁹. 2009 m. susitikimo Vilniuje metu kardinolas A.J. Bačkis sveikino dalyvius ir palaikė jų veiklą. Lietuvoje vis daugiau galima pamatyti jaunuolių, dėvinčių ant kaklo simbolinį Taize kryželį. Jis primena paukštį išskleistais sparnais, taip primindamas, kad tikėjimas turi sparnus ir nepripažįsta jokių valstybių sienų ar apribojimų (8 pav.).

Kuo gi Taize bendruomenė taip traukia jaunuolius iš viso pasaulio? Pirmiausia tuo, kad ji žada rasti viltį per tikėjimą. „Šiandienos nestabiliame pasaulyje mus trikdo smurtas, kančia ir neteisingumas. Visa kūrinija dejuoja, tarsi kęstų gimdymo skausmus. Nors ir Šventoji Dvasia taip pat dejuoja, visgi ta pati Dvasia yra parama mūsų vilčiai. Taigi, ką mes galime padaryti? Tikėjimas – tai nuoširdus pasitikėjimas Dievu. Tikėjimas nesiūlo greitų ir patogių atsakymų, bet suteikia mums galimybę išsilaisvinti iš baimės ar nusiminimo. Tikėjimas padeda žengti pirmuosius žingsnius ir leisti į kelią. Tikėjimas padeda suprasti, kad Evangelija atveria plačius vilties horizontus, didesnius nei mūsų lūkesčiai. Viltis – ne paviršutiniškas optimizmas, užmerktomis akimis, nematantis tikrovės. Viltis – inkaras, metamas Dievui. Viltis – kūrėja, kurios ženklus matome pačiose netikėčiausiose pasaulio vietose“⁸⁰, – rašo brolis Alois Taize bendruomenės puslapio straipsnyje „Kartu atverti vilties vartus“.

Tiesa, į Taize vykti galima tik nuo 18 metų, jaunesni asmenys nepriimami. Tačiau Taize bendruomenės vykdo veiklą ir Lietuvoje: keliose bažnyčiose vyksta reguliarios pamaldos su Taize giesmėmis, buvo organizuota keletas susitikimų Vilniuje, planuojama kurti mažą laikiną bendruomenę, kurioje tikėjimo patirtimi dalinsis jau lankęsi Taize bendruomenėje. Šiuose renginiuose dalyvauti gali visi be amžiaus apribojimų.

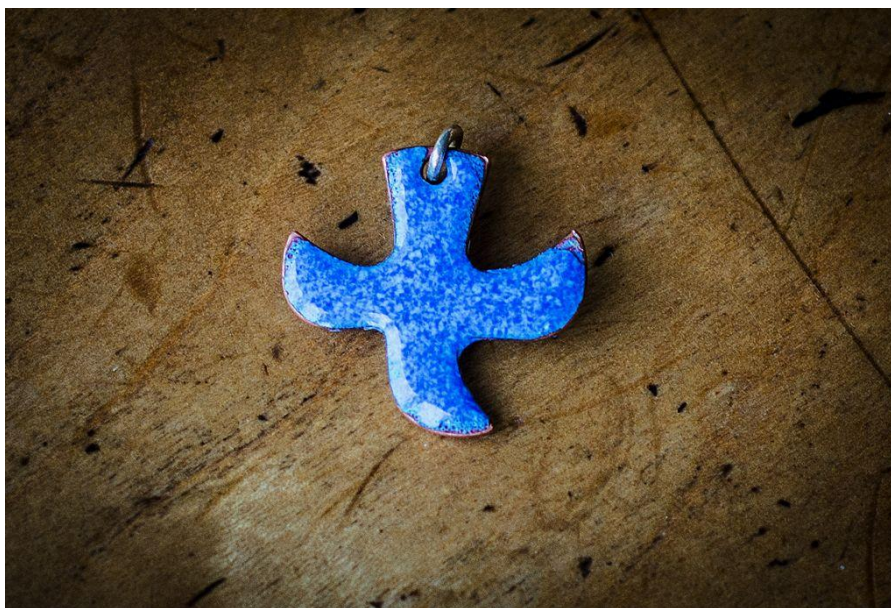
Taize pasekėjai susilaukia ir kritikos – vieni juos bando lyginti su hipių judėjimu, kiti teigia, kad bendruomenės veikla – tik smagus laiko praleidimas be tėvų priežiūros. Tačiau Taize idėjos ir tikėjimo skleidimo būdai yra priimtini jaunimui, tą įrodo vis labiau jaunimo tarpe populiarėjanti šios bendruomenės veikla bei tarptautinis jos pripažinimas. Taip pat paminėtina, kad Taize filosofija remiasi Bažnyčios santykių su nekrikščionių religijomis deklaracija *Nostra Aetate*, kurioje skelbiama, kad Katalikų Bažnyčia neatmeta nieko, kas tose religijose tikra ir šventa. Su nuoširdžia pagarba ji žvelgia į tuos veikimo ir gyvenimo būdus, į tuos nuostatus ir mokymus, kurie,

⁷⁹ Ten pat.

⁸⁰ Taize bendruomenė. Kartą atverti vilties vartus. https://www.taize.fr/lt_article21328.html

nors daug kur skiriasi nuo jos pačios tikimų ir mokomų dalykų, neretai perteikia visus žmones apšviečiančios Tiesos spindesį. Tačiau kartu ji nuolat skelbia ir turi skelbti Kristų, kuris yra „kelias, tiesa ir gyvenimas“ (Jn 14, 6), kuriame žmonės randa religinio gyvenimo pilnatvę ir kuriame Dievas visa sutaikino su savimi.⁸¹ Šių dienų multikultūrinėje visuomenėje tai labai aktualu, nes skatina pakantumą kitoms rasėms, tautoms ir religijoms bei konfesijoms. Bažnyčia atmeta bet kokių žmonių nuvertinimą arba prievartavimą dėl rasės, spalvos, padėties ar religijos, kaip svetimą Kristaus dvasiai. Todėl Šventasis Sinodas, eidamas apaštalų Petro ir Pauliaus pėdomis, karštai ragina visus Kristaus tikinčiuosius, kad jų „elgesys tarp pagonių būtų pavyzdingas“.⁸²

8 pav. Taize kryželis

Taize apsilankę jaunuoliai užsidega jos idėjomis, veiklą dažnai tęsia ir savo krašte, aktyviai įsiliedami į bendruomenių veiklą. Taize bendruomenė jaunime išvelgia didžiulį kūrybinį potencialą, skatina jo iniciatyvumą paprastuose dalykuose, o bendruomenės propaguojamos pagrindinės vertybės – gyventi paprastumu, džiaugsmu ir gailėstingumu – tinka ir patinka jaunimui, šiame vartotojiškame pasaulyje ieškančiam gilesnės prasmės. Todėl iš Taize veiklos reikia semtis idėjų ir darbe su jaunesniais jaunuoliais, kurių vertybės dar formuojasi. Sekant Taize bendruomenės pavyzdžiu, šiuolaikiškumo dvasios galima įpūsti ir maldoms, ir giesmėms, ir skleidžiant Dievo žodį, ir vykdant gerus darbus.

Kalbant apie mokyklas, būtina pasinaudoti gerąja Taize praktika – skatinti kūrybingumą – ir į neformaliojo ugdymo veiklą įtraukti panašaus pobūdžio renginių. Vykdamas sielovados veiklą pirmiausia reikia skatinti pačius jaunuolius ieškoti sąlyčio su Dievu taškų, ieškoti jo apraiškų

⁸¹ Bažnyčios santykių su nekrikščionių religijomis deklaracija *Nostra Aetate*, sk. 2.

http://www.lcn.lt/b_dokumentai/vatikano_2s/nostra-aetate.html

⁸² Ten pat, sk. 5.

kasdieniame gyvenime. Tai daryti galima įvairiais būdais ir per įvairias neformaliojo ugdymo veiklas.

Muzika besidominčius jaunuolius reiktų ne tik mokyti tradicinių giesmių, kas dažniausia yra daroma, bet ir supažindinti su šiuolaikine krikščioniška muzika – apsilankyti festivalyje „Sielos“, nesant tokios galimybės, bent suteikti galimybę susipažinti su šiuolaikinių giesmių kūrėjais – grupe „Iš nieko“, Juro Grincevičiaus, Angelės Joknytės, Arnoldo Jalianiausko, Raimondos Kirijanovienės ir kitų atlikėjų kūryba. Galbūt, taip gimtų muzikalių jaunuolių iniciatyva pradėti kurti ką nors panašaus ir savo mokykloje. Kūrybinė veikla ir galimybė išreikšti save jaunuolius dažnai įkvepia imtis ir kitų iniciatyvų. Taip pat būtų galima organizuoti apsilankymą Kauno sakralinės muzikos mokykloje – vienintelėje Lietuvoje katalikiškoje neformaliojo ugdymo įstaigoje. Galbūt, gabūs muzikai jaunuoliai apsispręstų savo gyvenimą susieti su sakraline muzika.

Dailės srityje nepakanka vien supažindinti jaunuolius su religinio meno kūriniais, nors tai irgi yra svarbu ir net būtina. Taip pat svarbu mokyti juos išvelgti grožį kasdienybėje, kiekviename Dievo kūrinyje, pastebėti jo tobulumą ir unikalumą. Reiktų akcentuoti, kad talentas pajusti ir gebėti atvaizduoti grožį irgi yra didžiulė Dievo dovana.

Skleidžiant Dievo žodį, aiškinant tikėjimo tiesas taip pat reikia ieškoti naujo santykio su jaunuoliu. Kaip draugystė ir bendrystė praturtina žmogų? Koks mano santykis su Dievu? Kodėl svarbu mokėti atleisti ir susitaikyti? Kodėl esu atsakingas už savo gyvybę? Kaip išsaugoti skaisčią draugystę? – šie ir panašūs klausimai gali būti nagrinėjami diskusijų būdu, susitikimuose su žymiais žmonėmis. Kiekvienai sudėtingai gyvenimo situacijai galima pritaikyti Šventojo rašto citatą, tik reikia mokyti jaunuolį „skaityti tarp eilučių“. Vertėtų organizuoti tokių knygų, kaip kunigo Algirdo Toliato „Žmogaus ir Dievo metai“, aptarimą. Šis pamokslų rinkinys susilaukė didžiulio įvairaus amžiaus skaitytojų susidomėjimo, nes jame apie sudėtingus dalykus kalbama šiltai ir paprastai, remiantis gyvenimiškais pavyzdžiais. Kaip recenzijoje apie knygą atsiliepė filosofas L. Donskis, tai „yra XXI amžiaus kunigo kreipimasis į visus – tikinčiuosius, netikinčiuosius ir ieškančiuosius. Kai kurie jo žodžiai man atrodo tokie įtikinantys, kad pagaunu save galvojantį, jog turbūt pats mėginčiau savo ar draugo tikėjimą pažadinti panašiu kreipimusi ir jam artima tiesosakos forma“⁸³. Galbūt netgi būtų įmanoma suorganizuoti išvyką ir pasiklausyti šio kunigo pamokslų „gyvai“. Be abejo, yra ir daugiau šviesių asmenybių – dvasininkų, vienuolių, gebančių kalbėti „į širdį“, paprasta ir jaunuoliams suprantama kalba – reikia tik paieškoti būdų su jais susitikti. Būtų puiku, jei temas diskusijoms pasiūlytų patys jaunuoliai. Galbūt vertėtų pabandyti įtraukti jaunuolius į dvasines pratybas, pradedant nuo diskusijų. Jėzuitai savo puslapyje siūlo tokias praktikas, skatindami į svarbius dalykus pažvelgti iš kito taško. Tarkim, atsakymas į klausimą „Ką reiškia būti laisvam“ gali būti kiek netikėtas – tai ne galimybė daryti, ką nori, o sugebėti save valdyti, kad atsižvelgdami į

⁸³ Algirdas Toliatas. *Žmogaus ir Dievo metai*. Tyto Alba. 2016, p. 4.

Dievo meilę pajėgtume išreikšti ir atskleisti save, įsipareigoti tapti tokiais žmonėmis, kokiais Dievas nori, kad būtume, eiti tuo gyvenimo keliu, kuriuo Dievas kviečia eiti.⁸⁴ Rekolekcijos ir dvasiniai ieškojimai jaunimui neatrodo patraukli veikla, todėl reikia ieškoti priimtinausių formų juos į ją įtraukti.

Kadangi internetas šiuo metu yra viena populiariausių jaunimo bendravimo platformų, būtina tinkamai išnaudoti ir interneto erdvę – sukurti internete mokyklos sielovados svetainę ar puslapį. Į šią veiklą reikia įtraukti aktyvius moksleivius, jie taip pat galėtų būti šio puslapio administratoriais, kuruojančiais tam tikras sritis. Puslapis turėtų būti ne tik informacinio pobūdžio, kaip dabar dažniausiai daroma panašiuose puslapiuose (kas, kur ir kada vyks), bet ir suteikiantis galimybę jaunuoliams padiskutuoti, pasidalyti įžvalgomis ir patirtimi. Derėtų nepamiršti ir sielovados psichoterapinio poveikio, nes daug šiuolaikinių jaunuolių yra praradę ne tik tikėjimą, bet ir dvasinę pusiausvyrą, daugėja paauglių savižudybių, todėl turėtų būti galimybė atskiram jaunuoliui atvirai ir nuoširdžiai bendrauti su sielovadininku, pasidalinti problemomis, gauti dvasinę paramą ir atsakymus į rūpimus klausimus. Tai irgi galima daryti internetu. Tai turėtų būti interaktyvi erdvė, kur kiekvienas jaučiasi svarbus ir reikalingas, o skelbiamas turinys aktualus visiems jame besilankantiems. Jame galima būtų dalintis ir kitų panašių puslapių turiniu, nes yra tikrai gerų panašaus pobūdžio interneto svetainių ir puslapių.

Iš anketos atsakymų matyti, kad jaunuoliams labiausia patiktų ekskursijos ir kelionės. Jos organizuojamos ir dabar – dėl lėšų stokos gal ne taip dažnai, kaip norėtųsi. Dažnai jaunuoliai į tokias ekskursijas vyksta net ne dėl lankytinų objektų, o dėl linksmai kartu praleisto laiko. Todėl būtina pakeisti požiūrį į jas, šias keliones kiek įmanoma labiau sudvasinti. Tai neturėtų būti „nuvažiavau – pažiūrėjau“. Pavyzdžiui, kad ir lankant gražiausias Vilniaus bažnyčias, nepakanka paprasto gido – jaunuolius būtina sudominti ne „sausais“ faktais, bet ir praturtinti juos įdomiomis detalėmis ir pastebėjimais. Prieš ekskursiją reiktų susidarytų konkretų planą, išsiklausinėti, kas jaunuoliams įdomu šiuo klausimu – gal net skirti išankstines užduotis. Visada ekskursijos būna produktyvesnės, jei apie lankomus objektus turimos bendrosios pagrindinės žinios, iš anksto suformuluojama tema. Taip ekskursijoje mažiau „žioplinėjama“, atkreipiamas dėmesys į svarbias detales ir akcentus. Vėliau pravartu suorganizuoti šios kelionės aptarimą ir išsiaiškinti, kas jaunuoliams patiko, kas ne, kas padarė didžiausią įspūdį, kokia buvo jos nauda.

Būtina nepamiršti ir gerų darbų – labdaringos veiklos ar tiesiog dėmesio tiems, kuriems to labiausia reikia: vaikų namų auklėtiniams, neigaliesiems, vienišioms seneliams. Šią veiklą reikėtų vykdyti nuolat, kaip savaime suprantamą kasdienį dalyką, o ne tik per šventes. Nors ši veikla vyksta ir dabar, ji dažniausiai labai tradicinė. Reiktų ieškoti naujų, netradicinių kelių, kad jaunuoliai kuo labiau pajustų gerų darbų svarbą ir mokytųsi skleisti meilę artimui. Svarbu, kad jaunuolis,

⁸⁴ Jėzuitai. Dvasinės pratybos. <http://www.jesuit.lt/dvasines-pratybos-32>

dalyvaudamas tokioje veikloje, gautų grįžtamąjį ryšį, o ši veikla nebūtų momentinė. Nereiktų apsiriboti vien pagalba darbais ar daiktais – svarbiausia yra tuo metu duodama ir gaunama emocija, bendravimas, supratimas. Todėl už paprastą apsilankymą, tarkime, vaikų globos namuose ir dovanėlių išdalijimą tam tikromis progomis prasmingiau būtų organizuoti bendrus renginius – koncertus, temines popietes, o gal net bendras išvykas, taip skatinant atsakingumą ir norą padėti silpnesniam. Taip pat būtina plėtoti ir savanorystės veiklą šiek tiek kitu požiūriu. Dabar savanorystė apsiriboja dažniausia funkcinė veikla – padėti nudurbti tam tikrus darbus: nunešti produktų vienišioms seneliams, darbuotis labdaros valgykloje, sutvarkyti aplinką ir pan. Būtina akcentuoti ir dvasinę savanorystės veiklos pusę – tarkim, padėti mieste gyvenantiems neįgaliems jaunuoliams, praleisti su jais laisvalaikį, teikti jiems emocinę paramą, stiprinti dvasiškai, galbūt net palydėti sekmadienį į Šventas Mišias. Tą daryti galima ir internetu. Jei jaunuolis neįgalus, galima būtų mišias transliuoti, pvz., per „Facebook live“. Svarbu, kad jaunuolis ne tik suvoktų šios veiklos svarbą ir būtinumą, bet ir pats jaustųsi joje reikalingas ir svarbus, o veiklos esmė būtų gera emocija, individuali pagalba, suteikta kitam.

Kalbant apie vasaros stovyklas, derėtų paminėti, kad organizuoti jas mokyklose, ypač nedidelėse, ne visada yra galimybė dėl patalpų trūkumo, finansavimo ir panašių trukdžių. Tačiau galima organizuoti dienos stovyklas, kur jaunuoliai praleistų tik dalį dienos. Stovyklų veiklą reiktų organizuoti taip, kad jaunuoliams būtų įdomu. Galbūt jie patys galėtų dalyvauti planuojant stovyklos veiklą – kuriant stovyklos programą teiktų pasiūlymus. Stovykloje svarbu ne tik numatytos veiklos rezultatai, bet ir bendrystės jausmo ugdymas, buvimo kartu džiaugsmas, drauge pasiekti tikslai.

Tas pats pasakytina ir apie piligriminės keliones. Ne visada yra galimybės vykti į piligriminės keliones užsienyje, tačiau galima organizuoti jas ir respublikos mastu: vykti į atlaidus, šventas vietas. Tokių vietų esama ir Lietuvoje: Šiluvoje, Kristaus kančios kelias Vilniuje ir Veprių seniūnijoje Ukmergės rajone. Tokius žygius galima organizuoti ir dviračiais, ir pėsčiomis. Bendri kelionės rūpesčiai, darbų pasidalijimas jaunuolius suartina, priverčia į kasdienius dalykus pažvelgti kitaip, moko kantrybės ir supratimo. Labai svarbu akcentuoti, kad svarbu ne tik piligriminės kelionės tikslas, bet ir procesas – pati kelionė. Jos metu nebūtina nešti kryžių. Tačiau svarbu suvokti, kad tokia kelionė nėra vien tik pramoga, o visi kelionėje patiriami sunkumai artina mus prie Dievo, primindami jo Kančios kelią.

Be abejo, būtina skatinti jaunuolius dalyvauti ir respublikinio masto renginiuose, tokiuose, kaip Lietuvos jaunimo dienos. Prieš vykstant į juos derėtų nuodugniai išnagrinėti programą, susirašyti klausimus ir pan., kad tai būtų ne tik smagus pasibuvimas, bet ir suteiktų realių žinių, galimybę pasidalinti patirtimi. Taip pat būtų naudinga apsilankyti aukštųjų mokyklų, kurios į savo

mokymo programas įtraukę religinį mokymą, rengiamose Atvirų durų dienose – gal jaunuoliams tai sukeltų norą rinktis teologijos studijas.

Būtina paminėti ir katalikiškas šventes. Paprastai jas švenčia ir netikintys, ir mišrios šeimos, šventinė nuotaika apima visus, todėl tai galėtų būti puiki galimybė priartinti prie tikėjimo ir netikinčiuosius. Tačiau dažniausia mokyklose jos švenčiamos šabloniškai, kreipiant dėmesį tik į „išorinę“ pusę, taip šią galimybę prarandant. Kad jaunuoliai suprastų, jog šios šventės – ne tik linksmybės, nedarbo dienos ir dovanų paieška bei jų dovanojimas, šias šventes derėtų įprasminėti, susiejant su labdaringa veikla, savanoryste, skatinti jaunuolius išvelgti jose gilesnę prasmę ir pakilti virš vis labiau populiarėjančio ir įkyriai peršamo komercinio požiūrio. Tą daryti reikėtų jau prieš šventes – Advento ar Gavėnios laikotarpiu, stengiantis ieškoti tokių kelių, kad tai netaptų nuobodžiu pamokslavimu. Vertėtų akcentuoti, kad džiaugsmas nėra tik mūsų pastangų ar apsisprendimo vaisius – pirmiausia jis yra mirtį nugalėjusio Jėzaus dovana, išgyvenama bendruomenėje.⁸⁵

Taip pat labai svarbu iš jaunuolių nuolat gauti grįžtamąjį ryšį. Todėl reiktų periodiškai organizuoti jaunuolių nuomonės tyrimus, apklausas (kad ir jau minėtame interneto portale). Galima pasinaudoti Belgijos vyskupų pavyzdžiu. Jie paprašė jaunuolių atsakyti į keturis svarbius klausimus. Klausimai buvo užduoti siekiant išsiaiškinti jaunuolių nuomonę prieš 2018 m. Vatikane vyksiantį Sinodą. Pirmasis yra apie tai, kaip jaunuoliai, jei tikintys, pažino Jėzų. Kokie tarpasmeniniai susitikimai, vietos ar įvykiai leido jį atrasti. Kokios patirtys pakeitė suvokimą apie tikėjimą ar sužadino norą tikėti. Antruoju klausimu vyskupai klausė apie tai, kas augina jaunuolių tikėjimą – nes visi turi jį auginti, tai nėra kartą visiems laikams gauta tikrovė. Tad kokie žmonės ir kokie žodžiai padėjo augti tikėjimo kelyje? Kokį palydėjimą suteikė krikščionių bendruomenė? Trečiasis klausimas buvo apie Bažnyčią. Ji yra motina, kuriai reikia savo vaikų, nors tiesa, kad gali juos ir nuvilti. Kiek ir kur jaunuoliai susiduria su Bažnyčia? Kokiu būdu susisieja su vietine Bažnyčia, savo kaimynystėje, ir visuotine, visame pasaulyje? Kokios gražiausios patirtys Bažnyčioje? Ketvirtuoju klausimu paliečiama pakvietimo būti mokiniu arba pašaukimo tema. Kas sunkiausia susidūrus su pasirinkimu? Kas gali padėti pasirinkti – darbas, laikas, uždarbis, šeima, santykiai, socialiniai tinklai? Kas gali padėti padaryti, Evangelijos šviesoje, didžiuosius gyvenimo pasirinkimus – sukurti šeimą, tapti kunigu, diakonu, vienuoliu? Kas galėtų palydėti asmeniškai ruošiantis šiems pasirinkimams? Laiške pridedamas ir penktasis klausimas, prašant jaunuolių nurodyti tai, kas jiems patiems atrodo svarbu, nors kituose klausimuose nepaminėta. Nurodoma, kad atsakymai vyskupas gali pasiekti raštu arba per specialų interneto portalą.⁸⁶ Klausimai galėtų būti panašaus pobūdžio. Gauti atsakymai padėtų kurti tiriamąsias ir švietimo programas bei teikti pasiūlymus, kurių svarbą

⁸⁵ Šv. Marijos Eugenijos ugdymo vizija, http://www.vvkg.lt/wp-content/uploads/2011/07/gervytes_txt_149-170.pdf

⁸⁶ Belgijos vyskupų klausimai jaunimui.

http://lt.radiovaticana.va/news/2017/04/13/belgijos_vyskup%C5%B3_klausimai_jaunuoliams/1305062

akcentavo ir L. Baldisseri.⁸⁷ Periodinėse apklausose klausimai galėtų būti konkretesni ir paprastesni – kad ir padedantys atskleisti jų nuomonę apie neseniai vykusius renginius, taip suteikiant jaunuoliams išsakyti ne tik jų pastebėjimus, bet ir pateikti pasiūlymus šiai veiklai tobulinti.

Būtina susidaryti kryptingą sielovados planą, atsižvelgiant į mokyklos galimybes ir pačių jaunuolių poreikius, kruopščiai apgalvoti renginius bei kitas priemones, jų dažnumą.

Preliminarus veiklos planas pateiktas 3 lentelėje.

Renginys, priemonė	Periodiškumas	Atsakingi asmenys
- Diskusijos numatyta tema	Kartą per mėnesį	Sielovadininkas, moksleiviai
- Krikščioniškų švenčių renginiai	Pagal kalendorių	Sielovadininkas, mokytojai, moksleiviai
- Dalyvavimas Bažnyčios bendruomenės veikloje	Kartą per savaitę	Sielovadininkas, moksleiviai, Tėvai, Bažnyčios bendruomenė
- Knygų aptarimas	Kas 3 mėnesius	Sielovadininkas, moksleiviai
- Išvykos, ekskursijos	2 kartus per metus	Sielovadininkas, mokytojai, tėvai, moksleiviai
- Susitikimai su žymiais žmonėmis	2 kartus per metus	Sielovadininkas, mokytojai, moksleiviai
- Teminiai užsiėmimai būreliuose (muzikos, dailės)	Kartą per 3 mėnesius	Sielovadininkas, mokytojai
- Interneto svetainės atnaujinimas	Kartą per savaitę	Sielovadininkas, moksleiviai
- Individualus bendravimas, konsultacijos internetu	Kasdien	Sielovadininkas, moksleiviai
- Labdaros ir savanorystės veikla	Nuolat, pagal poreikį	Sielovadininkas, mokytojai, tėvai, moksleiviai
- Piligriminės kelionės	Kartą per metus	Sielovadininkas, mokytojai, tėvai, moksleiviai
- Dalyvavimas respublikiniuose renginiuose	Pagal kalendorių	Sielovadininkas, mokytojai, tėvai, moksleiviai
- Naujienų aptarimas, veiklos planavimas	Periodiškai, pagal poreikį	Sielovadininkas, mokytojai, moksleiviai
- Vasaros stovykla	Kartą per metus	Sielovadininkas, mokytojai, moksleiviai, Bažnyčios bendruomenė
- Apklausa apie vykdomą veiklą	Periodiškai, po renginių arba kas mėnesį	Sielovadininkas, moksleiviai

III lentelė. Preliminarus sielovados veiklos planas

⁸⁷ Kardinolas Lorenzo Baldisseri. Devynios jaunimo švietimo gairės. <https://www.avvenire.it/chiesa/pagine/verso-il-sinodo-in-nove-tappe>

Kalbant apie sielovados veiklos formas, ji turėtų būti diferencijuota – kolektyvinė (bendri renginiai, išvykos, diskusijos ir pan.) ir individuali (asmeniniai pokalbiai, vadovavimas rekolekcijoms, atsakymai į kilusius klausimus). Būtina naudoti abi formas, nes kiekvienam jaunuoliui būtina patirti ir bendrystės jausmą, ir turėti individualų ryšį su sielovadininku. Jis turi būti tikras, kad kelyje į Dievą kilus sunkumų, visada bus žmogus, kuriuo galima pasikliauti.

Taip pat derėtų paminėti ir organizacinę pusę. Viso to darbo negali atlikti vien sielovadininkas, ne tik dėl to, kad vienam žmogui tiek aprėpti yra neįmanoma, bet ir dėl teisinių niuansų (tarkim, vykstant į kelionę su nepilnamečiais, būtinas tėvų sutikimas, privalo būti keli lydintieji asmenys ir pan.), taip pat ir finansavimo. Todėl reikia į ją įtraukti ir Bažnyčios bendruomenę, kitus mokytojus, aktyvesnius tėvus, pačius moksleivius, atsakingai pasiskirstyti pareigas. Sielovadininkas turėtų būti vedlys, kuriojantis veiklą. O pati veikla turėtų rūpėti tiek Bažnyčiai, tiek bendruomenei, mokyklai, šeimai ir visoms susijusioms organizacijoms, nes tik vieninga veikla užtikrins geriausius rezultatus.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad kelių į jaunuolių širdis yra nemažai – tik būtina neatsipalaiduoti ir išnaudoti visas įmanomas priemones. Tereikia kryptingo plano ir iniciatyvumo. Šios aptartos veiklos sritys yra orientuotos į jaunimą, siekia kalbėti jaunuoliui, jo paties ir jam suprantama kalba, skatina jo iniciatyvumą, kūrybingumą ir atsakomybę, norą pačiam savo indėliu prisidėti prie prasmingų, ne vien funkcinių, darbų, o tai ir yra pagrindinis sielovados siekis. Tačiau ta veikla turi būti nuosekli, nenutrūkstama ir tęstinė.

IŠVADOS

1. Kauno Arkivyskupijos Antrasis Sinodas Jaunimo sielovadą apibrėžia kaip specialią Bažnyčios sielovadą, kuri vykdoma atsižvelgiant į jaunimo situaciją, visuomenines tendencijas ir jaunimo poreikius vietos bendruomenėje, skaitant laiko ženklus. Jaunimo sielovada yra jaunų žmonių palydėjimas susitikti su Jėzumi Kristumi. Tai yra dvasinis vadovavimas jauniems žmonėms, siekiant jų asmeninio ryšio su Kristumi, kai Bažnyčios bendruomenė padeda jaunuoliams apsispręsti tikėti, palydėdama juos krikščioniško gyvenimo keliu. Todėl jaunimo sielovados uždaviniai yra ugdyti brandų jaunuolių tikėjimą, įtraukti juos į gyvą bažnytinę bendruomenę, padėti pasirinkti vietą ir užduotį Bažnyčioje bei pasaulyje ir parengti jaunimą apaštalavimui. Bažnyčia visais laikais akcentavo ugdymo svarbą. Nuo pat Viduramžių Lietuvoje, kaip ir visoje Europoje, švietimas buvo Bažnyčios globojama sritis – prie bažnyčių buvo kuriamos mokyklos, jų iniciatyva atsirado pirmieji universitetai. Bažnyčios mokyme ugdytojo pavyzdys yra Jėzus, nes jis yra Mokytojas, kuris apreiškė Dievą žmogui ir žmogų jam Pačiam. Visas Kristaus gyvenimas buvo mokymas: jo tylėjimas, stebuklai, darbai, maldos, jo meilė žmogui, ypatingas dėmesys mažutėliams ir vargšams. Europoje neformalusis ugdymas yra pripažinta švietimo sritis, kurios paskirtis – skatinti asmenybės tobulėjimą ir aktyvų pilietiškumą bei padėti spręsti žmonių integravimosi į darbo rinką problemą. Intensyviai plėtoti neformalųjį ugdymą imta paskutiniajame XX a. dešimtmetyje.

2. Tyrimas atskleidė, kad tik nedidelė dalis jaunuolių yra teisingame tikėjimo kelyje, ir dažniausia tik tie, kurių šeimose įsigalėjusios tvirtos tikėjimo tradicijos. Daugumos požiūris į tikėjimą nenuoseklus ir paviršutiniškas, jie didesnę dėmesį skiria „fasadinams“ dalykams, vengdami gilintis į esmę. Jaunimo sielovados situacija Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose taip pat yra tik patenkinamos būklės, vykdoma nenuosekliai ir šabloniškai, jai per mažai dėmesio skiria tiek Bažnyčia, tiek pati mokykla, į neformaliojo ugdymo veiklą ji apskritai nėra įtraukta, o Švietimo ir mokslo ministerija nėra šios veiklos reglamentavusi jokiais dokumentais. Trūksta gerai paruoštų specialistų šiai veiklai vykdyti, nėra juos profesionaliai ruošiančių aukštojo mokslo įstaigų, daug kur nėra įsteigtos sielovadininko pareigybės. Jaunimo sielovada bendrojo lavinimo mokyklose dažniausia rūpinasi tikybės mokytojai, tačiau vienam asmeniui ši veikla yra per sunki, jis vienas visų kylančių problemų išspręsti negali, o pagalbos ir iniciatyvos iš šalies dažnai nesulaukia. Todėl būtina į šią veiklą įtraukti daugiau atsakingų asmenų, o pačią sielovadą integruoti į kitas neformaliojo ugdymo veiklas kaip būtiną ir privalomą. Taip pat paaiškėjo, kad dėl socialinių-kultūrinių veiksnių įtakos net tikinčių jaunuolių vertybės ne visada sutampa su krikščioniškomis vertybėmis, kaip ir visoje dabartinėje visuomenėje vertybių skalėje ima viršų materialūs dalykai. Pastebimas jaunuolių nusivylimas, abejingumas, dažnas patiria dvasinių sunkumų. Patys jaunuoliai

sielovadą supranta miglotai, su ja susijusią veiklą linkę sieti tik su pramoginio pobūdžio renginiais, nesuvokia jos tikslų ir prasmės, stokoja iniciatyvumo, nelinkę priimti atsakomybės.

3. Nors sąlyginai nedidelė tyrimo imtis negarantuoja visiško tyrimo tikslumo, apibendrinant tyrimo analizę galima teigti, jog X mokyklos moksleivių atsakymai atspindi bendrą visuomenės būklę. Tyrimu įrodyta, kad jaunuolio tikėjimo pasirinkimui didelės įtakos turi šeima, kurioje gyvena, bei jos modelis, nes tikėjimas perduodamas kaip tradicija. Didžioji dauguma jaunuolių nėra iniciatyvūs (tai įrodo menkas užklausinėje veikloje dalyvaujančių jaunuolių skaičius bei tai, kad atsakymuose „kita“ nepateikta jokių pasiūlymų), jie laukia, kol už juos bus padaryta, o jiems pateiktas galutinis „produktas“, nededant asmeninių pastangų. Beveik visiems labai svarbu materialinė gerovė – tai vartotojiškos kultūros padarinys. Kitaip tariant, pats tikėjimas suvokiamas vartotojiškai. Kalbant apie mokykloje vykdomą sielovadą peršasi išvada, kad veikla yra fragmentiška (dažniausiai susijusi su religinių švenčių kalendoriumi) ir nenuosekli, ji pritraukia mažai moksleivių. Už sielovadą mokykloje atsakinga tikybos mokytoja, dažniausiai ji renginius organizuoja bendrai su kitais mokytojais.

4. Kalbant apie mokyklas, būtina pasinaudoti gerąja Taize praktika – skatinti kūrybingumą – ir į neformaliojo ugdymo veiklą įtraukti panašaus pobūdžio renginių. Vykdam sielovados veiklą pirmiausia reikia skatinti pačius jaunuolius ieškoti sąlyčio su Dievu taškų, ieškoti jo apraiškų kasdieniame gyvenime. Tai daryti galima įvairiais būdais ir per įvairias neformaliojo ugdymo veiklas: muziką, daile, meninę raišką, piligrimines keliones, pažintines ekskursijas. Būtina susidaryti kryptingą sielovados planą, atsižvelgiant į mokyklos galimybes ir pačių jaunuolių poreikius, kruopščiai apgalvoti renginius bei kitas priemones, jų dažnumą. Kalbant apie sielovados veiklos formas, ji turėtų būti diferencijuota – kolektyvinė (bendri renginiai, išvykos, diskusijos ir pan.) ir individuali (asmeniniai pokalbiai, vadovavimas rekolekcijoms, atsakymai į kilusius klausimus). Būtina naudoti abi formas, nes kiekvienam jaunuoliui būtina patirti ir bendrystės jausmą, ir turėti individualų ryšį su sielovadininku.

REKOMENDACIJOS

1. Derėtis su Švietimo ir mokslo ministerija dėl Jaunimo sielovados įtraukimo į Neformaliojo ugdymo programas, įteisinti sielovadininko pareigybę mokykloje, sutvarkyti šios veiklos finansavimo įstatyminę bazę.
2. Parengti Sielovados programas, pritaikytas bendrojo lavinimo mokykloms, integruojant jas į neformaliojo ugdymo programas.
3. Parengti ir į Edukologijos universiteto (ar kitos aukštosios mokyklos) programas įtraukti profesionalių sielovadininkų, kaip pedagogų-psichologų, rengimą darbui mokyklose, bendradarbiaujant ir dalijantis patirtimi su panašaus pobūdžio švietimo įstaigomis užsienyje.

ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. „Allensbach“ tyrimas „Laimės apibrėžimai ir gyventojų patirtis“. Prieiga interneto
2. Taize bendruomenė. Kartu atverti vilties vartus. Prieiga interneto
3. Terrace Crauford mintys apie sielovadą „10 sielovados raktų“. Prieiga interneto
<http://churchleaders.com/youth/youth-leaders-articles/151177-10-keys-to-effective-youth-ministry.html> Žiūrėta :2017-02-10
4. Žmogaus sampratos ir jų įtaka gyvenimo būdai ir kokybei. Prieiga interneto
<http://www.seimosnamuose.lt/node/710> Žiūrėta :2017-02-08
5. Interneto svetainė ieskauDievo.lt. Prieiga interneto <https://ieskaudievo.lt/> Žiūrėta :2017-03-12
6. Šv. Marijos Eugenijos ugdymo vizija, Prieiga interneto
http://www.vvkg.lt/wpcontent/uploads/2011/07/gervytes_txt_149-170.pdf Žiūrėta :2017-02-15
7. Artūras Lukaševičius. Kokia evangelizacija reikalinga šiandien? Prieiga interneto
8. Barkauskaitė M., Mikalauskienė J. Saugios aplinkos kūrimas bendrojo ugdymo mokykloje. Pedagogika, 2011.
9. Bažnyčios santykių su nekrikščionių religijomis deklaracija Nostra Aetate. Prieiga interneto
http://www.lcn.lt/b_dokumentai/vatikano_2s/nostra-aetate.html Žiūrėta :2017-04-12
10. Belgijos vyskupų klausimai jaunimui. Prieiga interneto
http://lt.radiovaticana.va/news/2017/04/13/belgijos_vyskup%C5%B3_klausimai_jaunuolia_ms/1305062 Žiūrėta :2017-04-12
11. Bendrasis katechezės vadovas. Kaunas. LKC leidykla. 1998.
12. Dogminė konstitucija apie Bažnyčią Lumen Gentium. Prieiga per interneto
http://www.lcn.lt/b_dokumentai/vatikano_2s/lumen-gentium.html Žiūrėta :2017-04-18
13. Dogminė konstitucija apie Dievo Apreiskimą Dei Verbum. Prieiga per interneto
http://www.lcn.lt/b_dokumentai/vatikano_2s/dei-verbum.html
14. Dr. Remi Hoeckman. Ekumenizmas: prasmė ir dinamika. Prieiga interneto
15. Edukologijos fakultetas „Auxillum“. Prieiga internete – <http://www.pfse-auxilium.org/it/>
Žiūrėta :2017-04-22
16. Eric Jequinet . Jaunimo pastoracija. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-12-06-kun-eric-jacquinet-jaunimo-pastoracija-tai-gyvenimo-tiesoje-ieskojimas/91840>
<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-05-29-arturas-lukasevicius-kokia-evangelizacija-reikalinga-siandien/101780> Žiūrėta :2017-04-22
http://www.ifd-allensbach.de/uploads/tx_studies/6453_Gluecksdefinitionen.pdf
Žiūrėta :2017-04-22
http://www.jrd.lt/uploads/2014%20MP%20konferencija%20pranesimai/Lietuvos_jaunimo_statistinis_portretas.pdf Žiūrėta :2017-04-22

- http://www.lcn.lt/bzinios/priedai/bzpriedas19970515_ekumenizmo-prasme.html
https://www.taize.fr/lt_article21328.html Žiūrėta :2017-04-22
17. Jaunimo situacijos sociologinis tyrimas. Prieiga interneto
<http://www.siauliai.lt/nvo/prezentacija.pdf> Žiūrėta :2017-04-26
 18. Jėzuitai. Dvasinės pratybos. Prieiga interneto <http://www.jesuit.lt/dvasines-pratybos-32>
Žiūrėta :2017-04-12
 19. Jonas Paulius II. Catechesi Tradendae. Vilnius. 1996.
 20. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai. 2005.
 21. Kardinolas Lorenzo Baldisseri. Devynios jaunimo švietimo gairės. Prieiga interneto
<https://www.avvenire.it/chiesa/pagine/verso-il-sinodo-in-nove-tappe> Žiūrėta :2017-03-20
 22. Katalikiškojo auklėjimo kongregacija. Katalikai pasauliečiai – tikėjimo liudytojai mokykloje. 1982.
 23. Katalikų Bažnyčios Kateizmas. Kaunas. 1996.
 24. Katalikų bažnyčios socialinio mokymo principai. Prieiga interneto
<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-05-23-vyskupas-kestutis-kevalas-kataliku-baznycios-socialinio-mokymo-principai/117989>
 25. Katechetikos apžvalga, Kaunas, 1984.
 26. Kauno Arkivyskupijos Antrasis Sinodas. Kauno Arkivyskupija. 2008.
 27. Krikščioniškojo auklėjimo deklaracija, paskelbta 1965-10-28 Vatikano II susirinkime.
Prieiga interneto http://www.lcn.lt/b_dokumentai/vatikano_2s/gravissimum-educationis.html Žiūrėta :2017-03-10
 28. Kuzmickas B. Vertybės kultūrų kontekstuose. Vilnius. MRU leidykla, 2013.
 29. Laumenskaitė I.E. Krikščioniškumas kaip socialinių laikysenų veiksnys totalitarinėje ir posovietinėje visuomenėje. Vilnius. Lietuvių katalikų mokslo akademija. 2015.
 30. Lietuvos jaunimo statistinis portretas. Prieiga interneto
 31. LOGOS. Religijos, filosofijos, komparatyvistikos ir meno žurnalas. Vilnius. 2011 liepa–rugsėjis.
 32. Miškinis K. Šeima žmogaus gyvenime. Kaunas. AB Aušra, 2003.
 33. Motuzas A. Bakalauro ir magistro darbų rengimo metodika. Kaunas. VDU leidykla. 2002.
 34. Popiežiaus Pranciškaus apaštališkasis paraginimas Amoris Laetitia. Prieiga interneto
http://w2.vatican.va/content/francesco/it/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20160319_amoris-laetitia.html Žiūrėta :2017-04-10
 35. Popiežius Paulius VI. Apaštališkasis paraginimas dėl evangelizacijos šiuolaikiniame pasaulyje „Evangelii Nuntiandi“. Prieiga interneto

- http://www.lcn.lt/b_dokumentai/ap_paraginimai/evangelii_nuntiandi.html Žiūrėta :2017-04-14
36. Saviziudybių dažnis pagal lytį ir amžiaus grupes. Higienos instituto tyrimas. Prieiga interneto http://vpssc.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=333%3Asaviudybi-danis-pagal-lyt-ir-amiaus-grupes-2013-m&catid=14%3Asaviudybi-statistika&Itemid=24&lang=lt
37. Sergio Pintor. „Jaunimo sielovados vaidmuo krikščioniškoje bendruomenėje ir pilietinėje visuomenėje: lūkesčiai, raida ir problemos“. Prieiga interneto http://www.notedipastoralegiovanile.it/index.php?option=com_content&view=article&id=6455:il-ruolo-dei-giovani-e-della-pastorale-giovanile-nella-comunita-cristiana-e-nella-societa-civile-attese-sviluppi-e-problemi&catid=51:testi-sulla-pastorale-giovanile&Itemid=190 Žiūrėta :2017-03-21
38. Šiuolaikiškos giesmės. Grupė „Iš nieko“. Prieiga interneto https://www.youtube.com/watch?v=e_70D4ArVeQ Žiūrėta :2017-03-09
39. ŠMM apie ugdymą. Prieiga interneto <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/neformalusis/neformalus1.php> Žiūrėta :2017-02-07
40. ŠMM Neformaliojo vaikų švietimo galimybės. Prieiga interneto <http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/NV%C5%A0%20finansavimas.pdf> Žiūrėta :2017-04-12
41. ŠMM Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija. Prieiga interneto <http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/neformalus%20ugdymas/KONCEPCIJA%202012%2003%2029%20isak%20Nr.%20V-554.pdf> Žiūrėta :2017-03-17
42. Šventasis Raštas. Vilnius. Lietuvos Biblijos Draugija. 2001.
43. Švietimo ministro įsakymas Dėl neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų plano 2014–2016 m. patvirtinimo. Prieiga interneto <http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/neformalus%20ugdymas/209%20priemon%20sured.pdf> Žiūrėta :2017-03-27
44. Tarptautinė teologijos komisija. Bendrystė ir tarnystė. Žmogaus asmuo sukurtas pagal Dievo paveikslą. 2000–2002.
45. Toliatas A. Žmogaus ir Dievo metai. Tyto Alba. 2016.
46. Vatikano II Susirinkimo Nutarimai. Vilnius: Aidai. 2001.
47. Vyskupas Poniškaitis. Jaunam žmogui svarbu patirti bažnyčią kaip bendruomenę. Prieiga internet <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-04-22-vysk-a-poniskaitis-jaunam-zmogui-svarbu-patirti-baznycia-kaip-bendruomene/129992> Žiūrėta :2017-04-20
48. Vytautas Sadauskas. Dievo patyrimas ir dvasinis vadovavimas. Prieiga interneto <http://www.jesuit.lt/Sielovada> Žiūrėta :2017-04-28

49. Žemaitis K. Patrologija. Marijampolė. Piko valanda. 2011

PRIEDAI

1 PRIEDAS. EMPIRINIO TYRIMO ANKETA

ANKETA

Mielas moksleivi,

Vytauto Didžiojo Universiteto Teologijos fakulteto studentas Virginijus Štilpa vykdo tyrimą ir šia anketa siekia išsiaiškinti, kaip vyksta sielovados veikla Jūsų mokykloje.

Atsakymai bus panaudoti magistro darbe. Anketa yra anoniminė, duomenų saugumą garantuoju.

Pildydami anketa, pasirinkite vieną ar kelis Jums labiausiai tinkančius atsakymo variantus (apibraukite), arba įrašykite savo variantą (jei žymėsite *kita*). Jūsų atsakymų nuoširdumas lems šio tyrimo tikslumą. Iš anksto dėkoju!

Sąvokų paaiškinimas:

Sielovada – tai veikla, padedanti žmogui pažinti Dievą, stiprinti krikščioniškąjį dvasingumą ir tikėjimą, skatinanti dalyvauti Bažnyčios bendruomenės gyvenime.

Krikščioniškosios vertybės – dvasinės vertybės ir moralinės nuostatos, kuriomis vadovaujasi tikintieji.

1. Jūsų lytis:

- a) mergina;
- b) vaikinai.

2. Jūsų amžius:

- a) 15–16 m;
- b) 17–18 m.

3. Kokioje šeimoje gyvenate?

- a) su abiem tėvais;
- b) su vienu iš tėvų;
- c) su seneliais (globėjais).

4. Ar abu Jūsų tėvai tos pačios tautybės?

- a) taip;
- b) ne.

5. Ar Jūsų tėvai (globėjai) tikintys?

- a) taip;

- b) ne;
- c) vienas iš tėvų (globėjų) tikintis;
- d) nežinau.

6. Ar esate tikintis?

- a) taip;
- b) ne;
- c) tikintis, bet tradicijų uoliai nesilaikantis;
- e) nesu tikras (-a).

7. Ar bent kartą esate sunkiu gyvenimo metu meldęsis (ar kitaip šaukęsis Dievo)?

- a) taip;
- b) ne ;
- c) nepamenu;

8. Ar dalyvaujate religiniame gyvenime (lankotės bažnyčioje, ruošiatės sakramentams bažnyčioje, švenčiate religines šventes, dalyvaujate renginiuose) ?

- a) taip;
- b) ne;
- c) kartais.

9. Ar esate bent kartą išgyvenę stiprių religinių išgyvenimų (dvasinį pakilimą bažnyčioje, bendrystės su Dievu ar tikinčiaisiais jausmą)?

- a) taip;
- b) ne.

10. Kokias dorinio ugdymo pamokas lankote?

- a) tikybos;
- b) etikos.

11. Kas Jūsų mokykloje užsiima sielovada?(pažymėkite visus tinkamus atsakymų variantus)

- a) mokytojai;
- b) klasės auklėtojai;
- c) tikybos mokytojas (-a);
- d) administracijos darbuotojai
- e) būrelių vadovai;
- f) niekas neužsiima;

g) kita (*įrašykite*).....

12. Kuri iš šių Jūsų mokykloje vykdomų veiklų Jums labiausiai siejasi su sielovada, stiprina tikėjimą ir ryšį su Dievu? (*pažymėkite visus tinkamus atsakymų variantus*):

- a) tikybos pamokos;
- b) bendra malda;
- c) šventiniai renginiai;
- d) susitikimai su dvasininkais ar žymiais žmonėmis;
- e) kelionės, ekskursijos;
- f) klasės valandėlės
- g) stovyklos
- h) kita (*įrašykite*)

13. Kokie mokykloje organizuoti renginiai (ar veikla), susiję su religija ir tikėjimu, Jums paliko didžiausią įspūdį?(paminėkite kelis)

.....
.....
.....

14. Ar Jums vertinga Jūsų mokykloje vykdoma sielovados veikla gyvenime? (pvz., šeimoje, santykiuose su draugais, meilėje, mokslo srityje)

- a) taip;
- b) ne;
- c) nežinau.

15. Kokios veiklos, susijusios su sielovada, pageidautumėte mokykloje? (*pažymėkite visus tinkamus atsakymų variantus*)

- a) teminių paskaitų, mokymų;
- b) bendros maldos, dalyvavimo pamaldose;
- c) šventinių renginių;
- d) susitikimų su dvasininkais ar žymiais žmonėmis;
- e) kelionių, ekskursijų;
- f) vasaros stovyklų;
- g) savanorystės ir labdaros (senelių, vaikų globos namuose ir pan.);
- h) kita (*įrašykite*)

16. Ar dalyvaujate neformaliojo ugdymo veikloje (būreliuose)?

- a) taip;

b) ne.

17. Kiek Jums atrodo svarbu gyvenime:

(pažymėkite kiekvienai sąvokai vieną labiausiai tinkanti atsakymo variantą)

Eil. nr.		Labai svarbu	Svarbu	Nesvarbu	Visai nesvarbu
1	Šeimos santykiai	☐	☐	☐	☐
2	Bendravimas su draugais	☐	☐	☐	☐
3	Santykiai su aplinkiniais	☐	☐	☐	☐
4	Krikščioniškosios vertybės	☐	☐	☐	☐
5	Tikėjimas Dievu	☐	☐	☐	☐
6	Profesijos pasirinkimas	☐	☐	☐	☐
7	Išsilavinimas	☐	☐	☐	☐
8	Asmeninės ambicijos (būti garsiam, siekti karjeros)	☐	☐	☐	☐
9	Materialinė gerovė	☐	☐	☐	☐

Dėkoju už atsakymus.

Anketą parengė: Teologijos studentas Virginijus Štilpa

X MOKYKLOS 2016 M. VEIKLOS PLANAS

2016 m. planuojama ir toliau bendradarbiauti su visais parapijos jaunimo kolektyvais, organizuojant bendras išvykas, kviečiant dalyvauti parapijos ir arkivyskupijos jaunimo centrų organizuojamuose renginiuose.

Numatomi renginiai, kuriuose tikimasi sudalyvauti: kasmetinis Pažaislio festivalis, krikščioniškos muzikos festivalis, vyresniuosius moksleivius kviesime dalyvauti Jaunimo centro renginyje „Kitokia Valentino diena“.

Planuojama dalyvauti parapijos Jaunimo centro rekolekcijose, į kurias būtų kviečiami Sutvirtinimo sakramentui besiruošiantys nariai. Pavasarį planuojama surengti Velykinę popietę su Jaunimo centro nariais ir jų tėveliais (globėjais). Vasarą organizuoti parapijos vaikų stovyklą, kurios pagrindinė tema bus paskelbta vėliau.

Dalyvauti kassavaitiniuose užsiėmimuose parapijos Jaunimo centre penktadieniais, kurių temas paskelbsime tada, kai bus gautas veiklos planas iš Arkivyskupijos. Iki tol pagrindinis Jaunimo centro tikslas – suprasti ir mokytis, kaip reikia gyventi krikščioniškai.

Siekiant pritraukti daugiau jaunimo į parapijos Jaunimo centrą, numatyta įgyvendinti šias priemones:

1. Bendradarbiauti su parapijos teritorijoje esančių mokymo įstaigų sielovados darbuotojais, organizuojant bendrus susirinkimus ir skleidžiant informaciją apie parapijos organizuojamus renginius jaunimui.

2. Glaudžiai bendradarbiauti su parapijos Metodiniu ir Katechezės centrais, planuojant ir įgyvendinant bendrus projektus parapijos mastu.

3. Bendradarbiauti su kitais kolektyvais, veikiančiais parapijoje – Caritas, Šeimos centru ir pan., siekiant įtraukti jaunimą į jų vykdomus projektus.

4. Efektyviau skleisti informaciją apie parapijos Jaunimo centro veiklą: sutvarkyti ir nuolat prižiūrėti bažnyčios vestibulyje stovintį stendą, skelbiant žinias apie renginius, skirtus jaunimui; nuolat atnaujinti informaciją Facebook puslapyje; sukurti lankstinuką, pristatantį parapijos Jaunimo

kolektyvų veiklą, kuris bus skirtas platinti sekmadienio šv. Mišių metu ir parapijos teritorijoje esančiose mokymo įstaigose.

5. Praveisti teminius renginius „Dalinkimės Kalėdomis“ (kartu su „Caritas“), praveisti diskusiją apie labdaros prasmę vyresnių klasių moksleiviams „Kas geriau – geras daiktas ar geras darbas?“